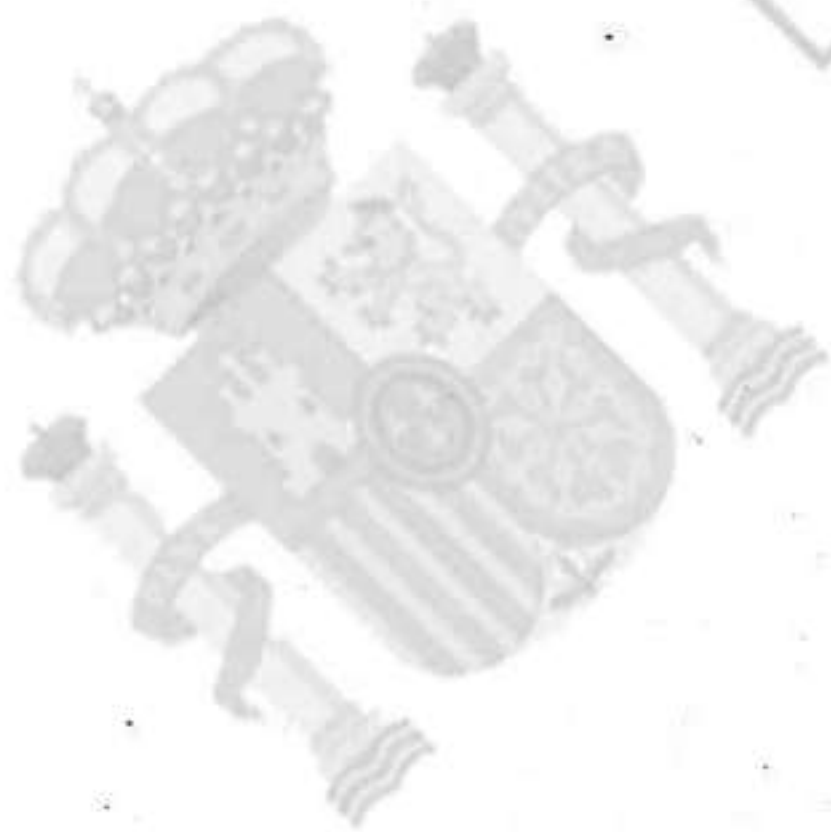


# CATALUNYA

Revista mensual

JURIOL Y AGOST DE, MCMIV

MINISTERIO  
DE CULTURA



ART

Conferencias y Discursos del Dr. D. Joseph Torras y  
Bages, avuy Eccm. Sr. Bisbe de Vich.

MINISTERIO  
DE CULTURA



Universitat, 7



# Discurs

llegit en lo Certamen Catalanista de la Joventut  
Catòlica de Barcelona l'any 1902



MINISTERIO  
DE CULTURA

MINISTERIO  
DE CULTURA





SENYOR EXCELENTÍSSIM:

SENYORS:

En los camps de la crítica literaria se ou com la veu, trista y anyoradiça, de la vaga Eco clamant que la poesia fuig de dins los dimonis del Art; la doctrina que preten ésser la sabiduría del porvenir, la legisladora de la humana ilustració, la hereva de la perenne filosofía, açó es, lo terrós positivisme, declara desvanescudes per sempre del sí social, com los fochs follets que se apagan á la sortida del sol, la mística, la metafísica y la poesia; y en efecte, les generacions que pujan, ensopides en la mundana sensualitat, cercan per pendre solaç, no les grans delectacions del esperit, sino los vulgars entreteniments dels sentits y de la imaginació; y la alta Poesía, bella, lliure, penetrant, encís de les ánimes serenes, aymada de totes les edats, cercada y afalagada tant per la Iglesia com per lo mon, que servía igualment per l'amor divina que per la humana, tant pera alabar la belleza del Criador com la de les criatures, que escoltava lo concert armónich de tots los sers visibles e invisibles, mundans y extramundans, espirituals y corporals, y enviava al comú dels hòmens la llum, la calor y l'armonía de la vida; aquesta alta Poesía, dich, resta com desamparada y mústiga, vegentse ella, dolça y noble



esposa del esperit humá, arreconada y menyspreuada per vils concubines...

Perdona, respectable Auditori, la nota un xich melancólica ab que comensa lo Discurs presidencial en aquesta festa joyosa, embaumada y endolcida per la Religió, la Joventut y la Poesía; pero he cregut qu'en mon Parlament devía, per obligació del cárrech, pledejar per la Poesía, sostenir son dret, y devant de vosaltres, fidels amadors y dexebles de Ramon Lull y Ausias March, proclamar la perennitat de sa vida, la existencia de una perenne poesía, axís com hi ha, reconeguda per tot esperit que no es cech, una filosofia perenne.

Abdues inmortal germanes, en lo llarch curs dels sigles, més de un colp se han fet desconexentes dels lletrats ensuperbits, qui presos de una desenfrenada luxuria intelectual, cercan més que no pas lo dolç repós en lo abraç de la Sabiduría y de la Bellesa, la multiplicació y la novetat del goig, la excitació forta dels estímols, e incapaços de sentarse en lo convit dels déus y de assaborir lo néctar immortal, son una claríssima comprobació de la divinal sentència que diu que aquestes altres coses sovint son amagades als sabis y als prudents, y revelades als petits. Perque la divina llumeneta de la inteligencia humana, raig de la Veritat eterna, may se apaga en lo sí del poble; la llibidinosa vanitat de trobar idees novelles, encar que no sian veres, les pompátiques costums del gran mon, la multiplicació de les riqueses no afavorexen la Veritat y la Bellesa; per lo qual aquestes que aborrexen la vanitat, menysprean les pompes y aman la nuesa més que no pas los ornaments, puig en elles no hi ha torpitud que dega taparse de la vista de ningú; viuen á les hores, com la odorosa viola boscana, amagades dins del poble, encar que hajan quedat assecades en la pensa dels lletrats, en les costums de la gent de moda y en la vida dels richs. No viu, donchs, no, la Poesía a despeses de la ciencia, del refinament social, ni de la riquesa, y per açó es immortal. Les máquines béliques traurán de la guerra, inspiradora de grans obres poétiques, la Bellesa del valor humá, de la lluyta meritoria de hómens ab hómens, dexantla reduhida a un brutal espetech de máquines



la industria agrícola, moguda per la necessitat de procurar la subsistència a les multiplicades generacions humanes, arrebarà los vells y frondosos boscos enriquits per la fantasía y per la vera tradició ab histories misterioses y heróiques, y per la naturalesa, ab la esplendent bellesa salvatge, que quan no se ha sentit ferida per la má del home se'n porta el esperit a delectarse ab l'amor estética dins de les més amagades celdes de l'alta contemplació, de ahont may més voldria devallar, y exclama com lo diví Ausias:

Mon delit es vida contemplativa  
e romanch trist devallant én l'activa (1).

Los prats *florits é fulats*, de que parla ab son exquisit sentiment lo Contemplador de la illa daurada, han sigut capgirats per la crudel fanga del pagés, essent sembrats, tal volta, del més vulgar llegúm; la industria pequaria ha mort á la antiga vida pastoral, potser massa festejada pe'ls poetes; y fins los aucells, chor armoniós de la naturalesa, fugen espahordits de les máquines agrícolas, y no poden viure sots lo tiránich domini del gran conreu modern. Vivia també la poesia humana de la historia dels passats. Certament més ó menos la bellesa resplandirà sempre en lo curs de les humanes accions, mes la crítica moderna, que ja no es l'amor de la Veritat, que aquesta noble passió es molt vella, la crítica moderna, dich, desencolant les époques, desfent y apamant los personatjes, desprovehida de aquella unitat de criteri que dóna unitat y perfecció a la mirada de la humana inteligencia, ha enfosquit també pe'ls ulls de molts la sobirana claretat de la Bellesa.

Y fins la vida social y son moviment extraordinari, descobert ja a la vista de tothom, que son motor poderosíssim no es altre que móvils materials y grosserament egoistes, pert tota poesia; y á les hores lo devastador sensualisme, com un dimoni executor de les justicies divines, ficantse en la llar doméstica, afolla lo darrer niu de l'amor, la pura vida de familia, y la lley de la carn venç a la lley del esperit, la fisiología pren lo lloch de la

(1) Cants de Amor.



estética; y veus aquí triomfant la literatura que a sí metexa ambiciosament se anomena naturalista, y pe'l natural influx que la literatura exerceix sobre del poble, aquest en gran part se té per ben pascut y satisfet sadollantse en lo baçal inmens de la materia.

¿Restará, donchs, la societat, quedará la vida humana, exoliada de la purificant y consoladora poesia?

Aixís com abans lo artista pretenía saciar als hòmens ab lo pa d'àngel de la Bellesa, ¿será, ara, lo gran progrés literari atansar tant com se puga la delectació humana a la delectació bestial? ¿Ha mort la poesia en lo sí de la societat moderna? ¡Ah! no. No ha mort porque, com ara mateix deya, la Poesía es inmortal. Ve de Déu, com la llum ve del sol; y aixís com totes les belles colors deles coses, les resplandors mágiques del ayre y la vida espontánea y armónica de tots los sers provenen de aquella llum inmensa que presideix al dia; aixís la gran bellesa espiritual y moral, essencialment humana, reb la llum que la ilumina del principi fontal de tots los sers, y si ha algú, embescat per la materia, li sembla que l'home modern no pot tant enlairarse, que fuja de dins de la poesia catalana baix la maledicció de la gegantina personalitat del filosof y poeta B. Ramon Lull, qui, al començar sa Contemplació maravellosa, escriu: «Cor qui se alegra del trobament de les coses finides, gran maravella es si no es alegra del trobament de la cosa infinida... Cor qui se alegra de la belea e de la bonea que's fora de sí, be es deu de alegrar d'aquella que es dintre de sí... Si los hòmens han plaer e alegria quant veen arbres fulats e florits e granats, e veen riberes e prats e boscatjes, be debem haber plaers dels mateixs en lo que's veem e sabem que som en esser.»

Lo que es necessari a la vida superior del esperit del home no está á ma del home; Déu porque l'estima, no li fia los més preciosos tresors. Si la Veritat y la Bellesa depenguessen dels hòmens, aquelles excelses dignitats ja no serian sobre de la terra; lo antich profeta cantá: *diminutæ sunt veritates a filiis hominum*; mes si als fills dels hòmens los hi hagués llegut, si estessen subjectes al albir humá Veritat y Bellesa, foren ja, no solament



disminuidas, sino del tot confinadas de la terra. Mes Aquell qui governa les coses humanes, qui ha vulgut que may als hòmens los mancás la Poesía com a dolç solaç que los encoratjés en aquesta vall de llágrimes, ha proveit al gran perill y ha fet guardadores de la Poesía á la Naturalesa y á la Gracia.

L'Antiguitat reconegué qu'existian altíssimes guardadores de la Poesía; y ja sia imaginativa inspiració de sos conreuadors, ja tradició desfigurada de aquella veritat de que existeix un tracte y comunicació entre'ls sers visibles y els invisibles, ja encarnació de aquelles *idees divines* sistematisades pe'l més poetich de tots los filosops; lo cert es que les nou muses, ab sa conversa amorosa y discreta, entretingueren y consolaren als hòmens durant l'alba del gran dia de la Creació; mes al dissiparse del tot les tenebres y venir la llum, al fondres les figures y apariencies, al arribar la hora de que la Veritat prengué possessió de la terra, la Naturalesa y la Gracia, repetesch, quedaren encarregades de mantenir sana y fecunda la Bellesa. La Naturalesa y la Gracia, en aquesta part, tenen uns noms que son dolcíssims y agradosos a mon auditori, son la rahó d'ésser de aquest distingit aplech que me escolta, lo motiu impulsor de ma paraula, lo encís de aquesta festa, la llum que ha il·luminat als poetes del present certámen, lo que ha fet pendre la ploma als escriptors qui han ohit la veu del nostre Cartell; la Naturalesa y la Gracia, guardadores de la Bellesa, son lo Regionalisme y lo Catolicisme, y alsant més los conceptes, axamplant lo horitzó, pujant més amunt en les graus de la misteriosa escala de les idees que junta la terra ab lo cel, la Naturalesa y la Gracia, que ab ses ales querúbiques defensan la Bellesa en la terra, son la Humanitat y la Divinitat. Lo humanisme, en lo Art literari, en les relacions socials, en la vida terrena, lo humanisme que avuy es la idea de moda, de la qual se usa y se abusa y pochs comprenen bé, es la forma que sagella la vida social quanaquesta arriba á la plenitut, dels temps; plenitut assenyalada pe'ls antics profetes y clarament determinada per nostre Senyor Jesucrist. No es ara ocasió de demostrar qui lo humanisme es lo carácter distintiu del mon cristiá; mes tothom qui coneix la Lley



evangélica, y ha llegit los Profetes qui la pronosticaban, n'ha d'estar convensut, veyent com del home aquella ne fa lo fill y lo hereu de Déu. Emperó la literatura moderna decorantse ab lo títol de humana, l'Art volent ésser naturalista, cullen solament de la Humanitat y de la Naturalesa lo que es impossible que expresse lo *quid divinum* de la Bellesa: valentnos de les paraules d'en Ausias, qui les aplicava també a un cert naturalisme, etern corch de totes les literatures y de totes les époques socials, sols que ara te doctors y apologistes, podriam dir que *sos pen-saments baixan avall*; ignoran lo misteri del home, no saben agermanar lo que la naturalesa ha juntat estretament, parlan de materialisme y d'espiritualisme, mes se decantan de la part més flaca, y com axó no'ls satisfá,

Car en un punt ses deleits son fastigs,

cercan a les hores un espiritualisme sens basa, exagerat, ignorant que'ls hómens no son besties, mes tampoch ángels; y no saben trobar aquell just medi, aquella forma purament humana que tant magistralment definí lo gran poeta valenciá, ab la següent estrofa:

La carn vol carn, no si pot contradir,  
son apetit en l'hom pren molta part;  
sino's unit ab l'arma tost es fart:  
d'ells dos units sent hom un terç exir.  
Aquell qui sent d'esperit pur'amor  
per Angel pot anar entre les gents,  
qui d'arma y cor junts ateny sentiments  
com perfet hom sent tota la sabor.

Pera atényer aquesta sabor humana, lo meteix en l'art literari qu'en la práctica de la vida social, es necessari que revisca lo regionalisme. Del artifici no'n pòt exir lo natural. Los bells sentiments homenívols se congrían perfectament en la propia terra, com los déus grechs son *autochtónos*, se desenrotllan perfectament en son medi; mes fora d'allí perden les bones proporcions, s'entela sa clara calor, restan xorchs no sols per l'art sinó fins també per la vida civil.

Vosaltres los qui amáu la poesía de la vida; cors de bon tremp



a qui fastigueja lo pudent sensualisme que's vol ensenyorir de la societat y les neulades y artificioses costums de moda que matan lo nirvi de la vida humana, dexantla reduhida á una especie de máquina de moviments automátichs, gobernada per gent frévola, desassaborida, venitosa, però al meteix temps concupiscent; tots los qui teniu orelles y sentiú los cruxits amenaçadors del actual espléndit edifici social, com si no tingués fonaments ó hi hagués desequilibri en ses parts; amadors de la naturalesa pura y casta, qui voléu la societat regintse per les lleys del Criador; treballáu tots pe'l restaurament de aquesta, començant per la familia y per la Religió, y treballaréu pe'l restaurament de la poesia de la vida. Perque la poesia artística bona es y delectable, mes la que nodreix al poble, fa sanitosa la vida y fortifica'ls esperits, es aqueila immortal deesa que vivint entre'ls hòmens los revesteix ab sa llum esplendent, y'ls hi comunica aquella suau calor, ab les quals la vida dels hòmens es verament humana, no bestial; y ab l'encís de un goig superior cuyda de que'ls hòmens sián no altres tants cuchs de la terra, com los pinta la literatura naturalista preponderant, sino senyors d'ella, tots entre sí amichs y germans que s'han de partir lo pá que reben generosament de mans dei Pare celestial; y de les lluytes, sentiments, passións, defalliments, virtuts y pensamientos, ne fa un marvellós mon; diferent del bestial y del angélich, colocantlo entre'l cel y la terra, com un cant bellament tipich en lo poema universal de la Creació.

Aquesta es la sabor humana del ilustre Ausias, aquest lo noble naturalisme que ix directament del exercici, práctica y foment de la forma de vida nostrada; y com les coses humanes están totes les unes ab les altres lligades, la vigor poética, la vida civil fecunda, les relacions socials fortes, suaus y estretes florexen admirablement en una societat assentada sobre de sos fonaments naturals, y de consegüent degudament equilibrada. Es cert que quan la civilisació arriba a certs punts, extenentse la industria per tots los confins de la naturalesa física, y cumplint la divinal sentència escrita en lo llibre del Génesis, la subjuga, á les hores la Poesía pert una part de sos dominis; mes



sempre li restarán dos esplendents espays ahont viure, la humanitat y la divinitat, dues idees pariones que sempre van juntes fins al punt de que no poden viure separades en l'enteniment humá. La Poesía del pervenir es la poesía humana; hi haurá sempre, certament, lo que'n podriam dir poesía de entreteniment, mes la vera manifestació de la Bellesa, sol vivificant dels hómens, encés per la má de Deu, tindrà per fi la Humanitat, á la qual per medi de la amor alsará a nobles sentiments y a incorruptes idees.

La compenetració entre la vida humana y la poesía ja s'es afectuada. Y permetau ara que ho expresse per medi de una senzilla imatge. La vida de la humanitat sobre de la terra es com lo curs de un riu destinat á arreplegar les aygues de totes les vessants, que á cada jornada s'engruxeix y's fa caudalós: aixís també la vida social absorbeix tots los elements humans y podém dir que'l Fundador de la que ha d'esser la eterna civilisació dels hómens, ne doná ja la fórmula ab la expressió de aquell séu desitx: «que tots sian com una sola cosa», y ne promulgá la lley al declarar que la amor era lo vincle social del porvenir. La vida de la amor no pot mancar de poesía, perque poesía y amor son una meteixa cosa; y la civilisació cristiana te per principi, per medi de desenrotllament, per fi de suprema perfecció, la amor; y fins alsant lo vol envers aquella regió, de ahont prové tota bellesa y tota poesía, nos trobám ab que la Font de vida es la mateixa Amor. Alguns sabis infatuats titllan aquestes idees, com titllan á la mística, qual si fossen una aberració dels nirvis, com un cop de nerviosis; y en aquest cas procedexen falsa pero lógicament perque la mística y la poesía son germanes. Allá, en aquells temps antiquíssims, Moisés e Isaías iluminaren les humanes inteligencies ab una divina claror que encara dura; en la foscor dels antichs pobles de la India y del Egipte, entre'ls nuvols de confusions y contradiccions llampeguejan idees divines, y en tots los llochs en que l'home ha estat quelcom mes que una bestia humana, sempre ha sigut perque la llum que ve de dalt ha iluminat los actes de sa vida, circuintlos de una vera poesía; y per aço la forma



cristiana, destinada a ésser la forma perenne de la vida humana, sostindrà fins á la fi la poesia de la vida contra les escomeses de la carn.

Segons la nostra Lley la amor determina lo estat de cada hu, es lo inici de tots los estats de la vida cristiana; a la major part la veu interna y vehementíssima de la amor los crida al estat matrimonial, y la bella amor ennoblèx la unió del home y de la dona, de la que la secta voldria ferne un incident bestial: ab la suau y noble ferida de la amor, la Sobrenatural Sabiduría fereix lo cor de aquells á qui escull pera alsarlos á una vida divina: y la amor á la Humanitat, extenentse com un riu, cobreix tots los confins de la societat, y ab un poder omnipotent de idealisació y de poesia dóna a tots sos membres, fins als mes repugnants y despreciables, una divina color. La amor mes alta se enamora de lo que es mes vil; y ab los ulls penetrants de la contemplació descobreix la divina poesia fins quan está mes amagada, y estotjada dins dels mes miserables reliquiariis. Les malalties, la vellesa, los esguerros de la metexa naturalesa, lo fruyt del delict, lo rebutx del vici, á qui'ls hòmens a puntades de peu trauen del mitj de la societat quan ja fastigueja á son desfet y criminal appetit, son cercats per moltes ànimes electes, com a perles que's perderen en lo humá femeral, mes que un colp netejades y pulides poden encara enriquir la corona del qui volgué ab sa divina persona juntar la nostra raça, esposarse ab la nostra naturalesa, y continuament exorta als hòmens al amor de la Humanitat.

Vosaltres los qui treballáu pe'l restaurament de la vida nostra, amants práctichs de Catalunya, al treballar per la regió, treballáu també pel restaurament dels sentiments humans, pera que rehisca una literatura verament humana. Lo humanisme abstracte, cosmopolita, es un no res; l'home es un ser particular, concret, que viu en lloch, temps y circumstancies determinades: qui ama al home lo ha de amar en sa terra, com un sant es venerat en son altar. La poesia del home s'enfosqueix quan ell es menos home, quan passa a ser un individuo movediç del remat humá, un grá d'arena del inmens sorral. La poesia suposa lo



poble, y segueix a aquest en les diferents posicions que va tenint en lo curs de sa historia; com la llum del sol es més ó menos abundant, clara y calenta segons les diverses situacions que va tenint lo Rey del dia en sa jornal carrera. Visca de ve-res Catalunya y tindrem poesia catalana.

Jóvens católics a qui la noble amor a la Fe junta en aquesta societat y lliga en un mateix sentiment, vosaltres mes que ningú devéu prácticament demostrar que la Poesía continúa essent la reina de la vida. En oposició al sensualisme dominant que ha portat lo escepticisme y arriba al públich cinisme, vostra vida colectiva é individual ha de lluhir d'esplendent bellesa. La expansió mútua en un medi sa y creyent, la instrucció, lo aprenentatge de la vida social moderna, amiga del sistema de associació, la freqüencia de sagraments, lo prosselitisme católich, lo exercici de la caritat; totes aquestes prátiques del vostre institut, sadollarán lo vostre esperit de una poesia alta y substancial. Vosaltres sou lo llevat del pervenir. La poesia s'esbaheix porque se ha enfosquit la pensa y refredat lo cor dels hòmens; mes Deu, sol de les ànimes, continúa presidint á la humanitat, y ab los raigs de sa infinida Bellesa visita als creyents ab llums esplendents y escalfaments suavissims.



# De la fruició artística

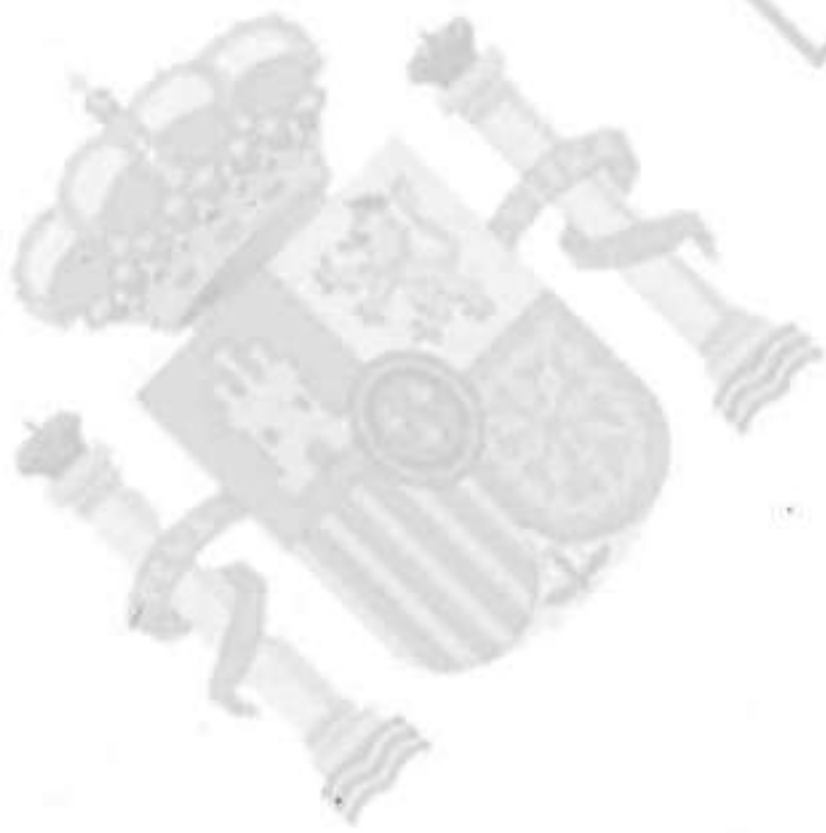
Reflexions sobre sa naturalesa, causa, condicions y finalitat.



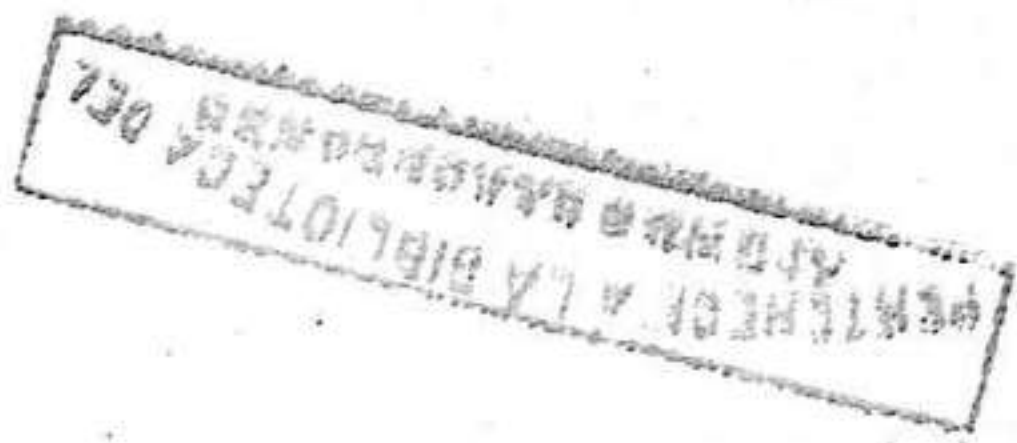
Conferencia llegida al Círcol Artístich  
de Sant Lluch de Barcelona,  
l'any 1894.



MINISTERIO  
DE CULTURA







Volent correspondre a la afecció que m'havau mostrat al elegirme pera conciliar del vostre Círcol Artístich; sentint la necessitat de fer qualque cosa pera treballar, ja que vosaltres sempre treballau, en favor del Art, a lo qual sembla que mon càrrech m'obliga, m'he trobat ab dificultats series. No só artista; só una nulitat en la técnica de la vostra nobilíssima professió; coneix poca cosa de la historia de les belles arts, tret de l'Art literari; sols sento l'escalfament del esperit en presencia de la bellesa, com tothom qui no es malalt, quan se posa al sol, sent la calor ab que afavoreix a tota criatura l'astre del día, y rey del mon material. La anàlisis d'aquest sentiment humà, aço es cercar racionalment la qualitat de la fruició artística, m'ha semblat que era la única cosa d'algun profit que jo podia fer entre vosaltres. Un antich frare del nostre pays divulgá als catalans del sigle xiv los tressors de la consolació filosófica (1), permetau que un capellá de les derreríes del sigle xix, dexeble del meteix mestre que l'antich frare, lo gran Sant Tomás d'Aquino, ab menos talent que aquell, vinga a cridar la vostra atenció, estimats artistes, sobre la consolació artística, reflexionant breument sobre la naturalesa, causa, condicions y finalitat del goig estétich.

(1) *Libre de Consolació de Philosophia lo qual feu en lati lo glorios doctor Boeci, transladat en romanç catalanesch, seguint la exposició del beneuyrat doctor sent Thomas Daqui, e endreçat a lalt infant en Jacme de Malorcha.* Aquest llibre fou traduhit per Antoni Genebreda, ilustre frare del insigne convent de Santa Catarina de Barcelona, lo qual fou lo primer bisbe ordenat y enviat pel Papa á Atenes després de la conquesta dels catalans.



Es indubtable que l'Art es un gran y noble consol de la humanitat en l'ordre natural, fins al punt de que alguns han volgut fer d'ell com una especie de religió dels homens civilisats; mes no convé confondre les especies. Es cert que tots los consols venen d'una metexa font, derivan d'un consol summo, com totes les veritats devallan de la Veritat primera, lo qual fa que alguns, ignorant aquest misteri, s'engolosejan ab l'Art, posan lo fí de la vida en sadollarse d'ell, y voldrían tancar tot l'horitzó de les altes expansions humanes dins de les fites de les belles arts. Es aquest un sofisme molt vell en la flaca inteligencia humana, es com un parássit del home espiritual, y'ls antichs qui divinisavan los elements, les forces vives, les resplandors de la materia y'ls principis espirituals que obran en la naturalesa, queyan en lo mateix llaç que'ls moderns a que aludim, es a dir, en una especie de superstició més ó menos polida que'l positivista Comte, aplicantho a la filosofia germánica (y aquí la filosofia: contemplació de la veritat; y l'art: contemplació de la bellesa, coincidexen), deya, que era un veritable fetichisme.

Pero l'error es com una sombra de la Veritat; y jo espero que veureu, per lo que tinch ganes de dirvos, que'ls qui parlan de temple y sacerdocí del Art, que'ls entusiastes de la escola suggestiva y del Art simbólich, que acaba en una especie de superstició, que'ls moderns profetes de l'inconegut, que aquells artistes parisenchs de la *Rose-croix*, que gayre bé constituexen una secta d'iluminats, son una prova indirecta, però eficaç, d'aquell *quid divinum* que ja Aristótil predicava existir en lo veritable artista. Lo materialisme del Art es imposible; materialisme y Art son dos conceptes que mútuament se repelexen, com les tenebres y la llum, y quan l'esperit queda ofegat, la bellesa s'apaga, com quan se pon lo sol venen les fosques de la nit. Les tendencies a que havem aludit, l'Art neurótich, es una reacció teocrática, torta e inconscient, provocada per la torpesa del mate-



rialisme; la pruija que sent l'home per una substancia superior a la material li desenfrena carn y esperit, y aleshores divaga per lo mon dels esperits y dels misteris, y, com tota reacció cega, corromp los metexos principis que voldria restaurar. Les dues corrents més novelles que's mouen dins del domini de les Arts, lo naturalisme y lo fatalisme de lo inconegut, que pretenen inaugurar una nova era de la Bellesa, venen a parar a un meteix punt; y en nom del home y d'una civilisació purament humana, desfant al home, lo aniquilan, l'ofereixen en sacrifici, com los antichs gentils, als peus d'un monstre infinit y desconegut, qui vol suplantar al Deu qui vingué a mostrarnos son Fill Unigénit, Jesucrist. Aludint als personatges que crea l'Art, en les dues tendències nomenades, ha escrit la següent veritat un crítich de la nostra literatura: «Tant passius i mancats de voluntat activa son els uns com els altres. En els primers el fatalisme determinista de les lleys naturals es lo que'ls mou i lo que'ls té lligats ab fils visibles. En els segons el fat de lo desconegut, la fatalitat inconscient e invisible per l'intel·ligència humana, els té enrotllats i confosos» (1).

Nosaltres fa temps que conexem—de des que Sant Pau explicá en que consistia lo Ignot al Areópago de la artística Atenes—quín es lo principi que promou, dona existencia y comunica atracció a la Bellesa, y crech, estimats artistes, que vosaltres, qual exquisida intuició tot sovint se delecta en la més alta llum intel·lectual, veureu també, d'una manera més segura y demostrable, quína es la vera font de la bellesa. Per un procediment experimental, quasi positivista, veurem quín es lo Sol que ilumina les formes artístiques, donant a la materia la facultat de parlar al esperit, movent, ab gran delectació, les sues més altes y nobles potències.

## II

Imaginemos una Exposició Universal de totes les belles arts, de les de la vista y de les del oír, de totes les races, de

(1) Maurici Maeterlinck i el modern simbolisme franco-belga.—*L'Avenç*. Agost de 1893.



totes les civilitacions, de totes les èpoques que hi há hagut sobre de la terra. Les nostres impresions serán sumament variades, los medis d'expressió de les distintes arts molt diferents; y no obstant, les formes musicals y les formes arquitectòniques, les pintures dels pintors y les poesies dels poetes, es possible que hajan produhit en nosaltres uns efectes omogenis; y si una ànima superior, un geni, combina arquitectura, esculptura, pintura, poesia y música, pot produhir ab tots aquests elements un objecte únich, fent, com ab moltes pedres picades se fa una catedral, de totes les arts una combinació admirable que resulte una creació única, com un chor d'admirable concordancia en que una munió de veus cantan una metexa lletra. Y açó que suposem que podria fer un geni artístich, vosaltres sabeu, més be que no pas jo, que s'es fet, y no per un artista individual, sinó un artista incógnit, múltiple y únich, lo poble quan ha bastit una catedral, la ha pintada, esculpturada y ha fet ressonar en ella los accents de la més alta poesia y de la música més penetrant y arrobadora. Les Arts, aquí, ja no solament son germanes, es a dir, filles d'una sola mare, engendrades en un meteix ventre, ja no solament son pariones, sinó diferentes veus qui diuen una metexa cosa, ficant dins del home per tots sos sentits y potencies una idea immensa, que no cap en ell, iniciantlo en una vida superior qui passa pel devant dels ulls del seu esperit sens deturarse, com Elies de des sa cova vegé passar a Jehová tapantse la cara ab son mantell perque li feya vergonya als ulls l'immens resplandor de la Llum increada.

¿Qué es açó, donchs, que les Arts, com divines missatgeres, portan al esperit del home? ¿Qué tenen que veure los ulls ab les orelles? ¿Per qué una música, o un chor de veus humanes, qual llengatge potser no entenich, m'han de dir la metexa cosa que les mudes voltes altíssimes de la catedral que tot just, jo, curt de vista, arribo a veure? ¿Per qué les estátues y les poesies gregues; les *oracions* de Cícero y'l Forum de Roma; la Crónica del Rey en Jaume y'ls vells monuments arquitectònichs de la nostra terra; la prosa *Dies iræ* y la tonada litúrgica ab que's cànta han de dir a mon esperit unes metexes coses? ¿Per qué



boques tan distintes parlan idéntich llengatge? ¿D'hont ve aquesta llum, reflectida per estels tan diferents?

Peró anem encara a endinsarnos més en aquesta anàlisis, y permetau que jo ara vos parle del meu esperit y de les impressions en ell rebudes, en primer lloch perque mon esperit es com lo dels altres homens, y además perque per los experiments interns, per les observacions psicológiques, no tenim altre observatori que aquest. Un día aní a veure una exposició artística, y al tornármén, sol y pensatiu, garbellant impresions, idees, sentiments y judicis trob, en una nota escrita al arribar a casa, que dos foren los pensaments que suravan per damunt del mar d'idees de mon enteniment. L'un, de caràcter molt íntim, no vull per açó dexar de dirlo, a més de que es concomitant del segon. La acció humana sobre la terra se'm presentá a mí, que per mon estat dech ésser més home de la eternitat que no pas del mudable temps, se'm presentá, dich, com una gran vanitat. Escolles, hàbituts, modes, idees, tot inconsistent y tremoladiç, tot insubstancial y variable; y no obstant per dessota d'aquestes apariencies, com la serp dexant cad'any la pell entre'ls espinots, vegí la noble humanitat seguint sempre lo camí de son destí. Peró aquesta mudadiça y aquesta consistencia se'm presentaren també vivíssimes en lo aspecte artístich de les coses.

¡Quíns cambis en les formes segons les époques y les races! ¡Quines diferencies entre l'art egipci y l'art grech, entre'l gótich y'l del renaxement, entre una escena pintada de la vida xinesca y un quadro de pintura europea! Formes dels monuments, colors, cares dels homens, paysatges de la naturalesa, hàbituts socials, fets històrichs, tot entre sí diferent, sens congruencia externa, transitori, accidental y variable. Lo medi d'expressió, la materia, es, usant los termens de Job, la pols que se'n dú lo vent; les formes passan, y no obstant per elles ha parlat y parla encara, com per oráculs, una veu sols inteligible a les criatures racionals, qui crida al home a una vida beneventurada, y sembla que diu com lo *chorus mysticus* de Goethe:

Le Temporel, le Périssable,—N'est que symbole, n'est que fable. (1)

(1) No estranyeu que cite a Goethe en francés, perque sovint fa de mal traduhir, y'm



Les formes no son més que simulacres, però simulacres divins, per lo qual David, milers d'anys enderrera, pogué dir d'elles que sens tenir paraula, ni llengatge, no obstant sa veu era entenedora (1), y Sant Tomás (2) ab sa penetrant mirada y ab la llum de sa paraula, posa en evidencia aquest misteri del mon material, que tan bé ha cantat Goethe, en aquest punt ressó dels vers profetes, dihent que en les formes sensibles hi há una participació de similitut ab les substancies o existencies superiors, les quals parlan a l'ánima del home qui les contempla.

### III

L'esperit governa la materia. Los antichs poetes en los grans cataclismes del mon físich hi han vist immenses y perdurables lluytes del mon moral; la metexa poesia y les altres Arts belles, han contat sempre lo meravellós com de son domini predilecte, y fins quan l'escepticisme les ha tacades, com en los temps moderns, los vers artistes, si be inficionats d'aquella malura, no poden prescindir del mon dels esperits, com ne son testimonis Goya y Goethe, y fan com lo profeta Balaam, qui anant per malehir, contra son propi voler, no obstant benehía. Sí, la fruició artística reposa principalment en les espirituals visions, consisteix en sentir l'esperit vivint en la materia, per aço calificam de vidents als grans artistes, y'l famós poeta alemany cregué fer son elogi, y de veres lo feu, escrivint al començament de son poema:

Et j'éprouve en mon cœur pour ce vague domaine  
Ce monde des Esprits si calme et si charmant,  
Une ardeur d'ont avais perdu le sentiment.

Lo gran Sant Tomás, ab sa admirable perspicacia, nos dona una doctrina evident que, a mon parer, deuría ésser un cónon fonamental de la estética. Tota forma, diu, es més noble en quan

valch de la autorisada traducció de Mr. Henri Blaze.—3.<sup>a</sup> edició, París, Charpentier et C.<sup>ie</sup> 1875.—Goethe aquí traduheix lo de Sant Pau: *Videmus nunc per speculum in aenigmate... nunc cognosco ex parte*. 1.<sup>a</sup> ad. Cor. XIII, 12.

(1) *Non sunt loquelae, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum*. Psalm 18,

(2) *In formis sensibilibus participatur aliqua similitudo substantiarum superiorum* (1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup>, Q, III, á. 6.)



més domina la materia y queda menos ofegada per aquesta (1). Vosaltres sabeu, més bé que no pas jo, que les épques artístiques començan generalment simplicíssimes, vigoroses com lo Cit, l'al rey en Jaume ó'ls austers ermitans de les montanyes; y solen acabar anegantse en les prodigalitats d'un luxó extravagant, com si fossen sensualíssimes cortesanes. La exuberancia de la forma mata a l'esperit.

Jo no voldria ara que ningú me prengués per enemich de la materia, perque no ho só; la amo, puig es criatura de Deu, forma part integral de mon sér y te una excelsa destinació en l'univers de les criatures. Sens ella, en l'estat present, es imposible la fruició estética, es, usant les paraules de Ramon Lull, la finestra de la Amor, per la qual aguaytam los alts y deleytosos secrets; però essent sols medi de comunicació, no obstant la flaqueza y obtusitat de nostres facultats intellectuals fan que tot sovint l'home, sens perdre may l'instint de lo superior y perfectíssim se donga a la materia, se delecte en ella, quedant enfangat en la metexa. Ella es una noble missatgera, lo foguer que picant en nostre esperit hi produheix la llum de la bellesa, la qual veyem aleshores segons la felix expressió d'Ausias March, *no tras paret, mes per rexa*; però si de sirventa vol convertir-se en senyora, si nega los drets del esperit, aleshores pert la resplandor que aquest li comunicava y's torna extravagant y corruptora.

En la historia de les humanes aberracions hi há un error que tot sovint se mostra en les lluytes intellectuals, que durarán tant com lo mon. Lo maniqueisme, ó sia aquell sistema que preten que les coses deriven d'un de dos principis, l'un bó y l'altre mal, que'l sér espiritual es una emanació del primer y que'l sér material ho es del segon, també ressona en lo regne del Art, en lo qual tenen tanta importancia l'esperit y la materia. ¿Abdues substancies poden calificarse de belles? ¿Es bell l'esperit? ¿Pot ésser bella la materia?

Lo regne propi, sobirá, de la Bellesa es la regió dels esperits,

(1) *Omnis forma quanto nobilior, tanto magis dominatur materiae, et minus ei immergitur, et magis eam sua virtute excedit.* 1.<sup>a</sup>, Q. 76. I. c.



«les regions de la pura activitat» com la anomena Goethe; però los partidaris de lo lleig físich cauen en una verdadera aberració negant a la materia tot valor estétich. Tota bellesa es una emanació de les altes esferes, d'aquí que'l gran poeta alemany en la *Nit clàssica de Walpurgis* haja escrit les següents profundíssimes paraules: «La bellesa de les dones no vol dir res, tot sovint es solament una imatge de gel; per lo que toca a mí jo no faig cas més que d'un sér en qui resplendentment palpita la vida. La bellesa es allà per ella metexa...» Sí, la bellesa es per ella metexa allà ahont hi há vida; per açó la summa bellesa se troba solament en Aquella Substancia, qui viu essencialment per sí metexa, y de la qual deriva tota la vida. Tot sér qui té la vida comunicada, té també la bellesa comunicada, y fins en los sers no vivents en que trobam bellesa es perque possehexen los tributs externs de la vida, ó be reflexan los raigs de son foc originari, d'una manera més perfecta. La vida se efectúa en la materia, però es una condició distinta d'ella. Aquest es lo gran problema per l'home no creyent; aquest es lo misteri qu'engendra lo panteïsme, que tan prevaleix en l'Art modern, y seduheix a molts esperits elevats, qui senten la baxesa de la materia y veuen una causa ignota qui cova la essencia de les coses, fa exir los nous sers a la vida y governa lo mon ab una voluntat irresistible; aquest es l'enigma immens, qui espahordeix als homens fentlos exclamar com al doctor Faust: «¡Malehit sí! Dematí y tarda sempre la superstició nos te embolicats dins de ses malles, nos te agafats, nos domina, nos perpren y'ns quedam sols en presencia d'ella, sols ab nostre esglay.»

#### IV

Lo primer efecte que la bellesa nos causa, veyem, quan nos observam a nosaltres metexos, que es la seducció, la atracció que sentim per la cosa bella: nos fa seguir. Lo gran poema de Goethe sembla que enclou lo problema de si es lo esperit o es la forma la que te la facultat de portarse'n al home. Si fos possible, que no ho es en l'estat present, separar en nosaltres la carn



y l'esperit, la qüestió quedaria molt aviat resolta, en virtut d'aquell principi evidentíssim de que *similis similem quærit* (tot semblant cerca a son semblant). L'esperit cerca l'esperit, la força intel·lectual del home davant d'una pintura se complau principalment en les passions, virtuts, llum d'intel·ligència, qualitats morals, matiços de sentiments, lluytes d'afectes, etc., que plásticament ha expressat l'artista; però la contemplació d'un fragment d'una escultura grega, d'una cama o d'un braç, del famós Torso, per exemple, es a dir, d'una pura forma corporal, en la qual no es possible trobar la expressió d'un estat de la ànima ¿no pot traduhir la delectació artística? Es induptable que sí, però també vos diré que a mon parer aquell es l'últim grau del goig estétich, qual grau máxim se ateny quan més nos apropam a la regió dels esperits. En lo poema de Goethe, com en dos panorames, contemplam l'espectacle de la bellesa cristiana y de la bellesa helénica, aquella resplendent d'esperit, rica d'expressió y de sentiment, aquesta mostrant formes augustes, elegants y nobles; però quan abdues han passat pel davant dels ulls del contemplador, lo consol íntim, la llum interna, la activació de totes nostres facultats sens dupte que emanan d'un modo molt més eminent de la contemplació de la bellesa cristiana. La escena de la Catedral, la visió admirable dels chors d'intercessors, la metexa creació de la Margarida, parlan al home lo llengatge d'una alta poesia, essent axí que la *Nit clàssica de Walpurgis*, ab tota la taifa de deus, genis, monstres y altres personificacions del panteisme grech, y la matexa Helena no passen d'una curiositat agradosa, que no arriba a ficarse dins de l'esperit. La cristiana Margarida viu entre la gent moderna; lo talent del poeta no ha pogut fer reviure a la antiga Helena, en quí personifica la perfecció de la forma.

## V

Esperit y materia, expresió y forma... ¿quí podrà coordinar-vos degudament? ¿Quí sabrà fer regnar l'esperit sobre la materia ennoblintla?



Goethe casá l'ideal cristiá ab la forma clássica, y d'aquest casament n'isqué un fadrí d'esperit, elegant, ardit fins al cap d'amunt, nou Icarus, qui volent volar per les més altes esferes, inaccessibles al home, cau y s'esclafa contra la terra.

En lo Vaticá de Róma hi viu la més alta representació espiritual de la humanitat, lo Vicari de Jesucrist, y en los vastíssims museus de son palau hi há donat aculliment a les més espléndides manifestacions de la forma clássica. Lo Sant Pare ha sigut més afortunat que l'Autor del Faust; y'ls cánons de la Iglesia que defensen l'esperit en nostre llinatge, han servit també pera sostenir la forma, y en la casa payral del Catolicisme viuen l'esperit cristiá y la forma clássica, com per ensenyar que l'Art, com nou Adam, deu pendre de la terra de la antiga gentilitat lo cos, mes que la ánima li há d'infundir la divina influencia cristiana.

L'equilibri es una posició difícil de guardar y majorment al artista. L'objecte del cristianisme en l'ordre natural es mantenir l'quilibri, y per aço sota la influencia cristiana no prosperan exclusivismes ni tiranías; ni la utopía que ama de volar sens direcció ni guía. Los vicis son sempre contra la naturalesa, lo mateix en l'ordre moral, que en l'ordre artístich o intelectual, y per açó la influencia cristiana se dirigeix a mantenir la integritat de la naturalesa. Si'ls seguidors del naturalisme ho fossen de debó, foren la gent més cristiana de la terra; però en los dominis del Art no saben resoldre lo conflicte que Sant Pau anunciá ab aquelles paraules: la cobejança del esperit es contraria a la de la carn, y la de la carn a la del esperit. Per aço veyem, en lo sigle present, l'Art, com home febrós, girarse d'un costat al altre y d'un materialisme desenfrenat anarse'n al fanatisme dels de la *Rose-croix*, o a les supersticions d'alguns de la escola simbólica y suggestiva. Naturalista o realista tothom ho vol ésser, y sovint se diu ab molta rahó que tot gran artista es realista, per que sab ensopegar les coses y trobar la vida. Del materialisme del Art se'n ha dit realisme, pero aquest concepte s'es format sens rahó suficient, puig la realitat principalment correspon al mon dels esperits, per açó la filosofia anomena a la Causa primera Sér realíssim (*Ens realíssimum*), y en lo meteix regne



humá açó pot demostrarse d'una manera tangible. No hi há res més inconsistent y variable que la materia; fins lo nostre cos, segons nos ensenyan los fisiólechs, está en una perpetua variació, es un flux continuat; Kant arribá al punt d'afirmar que tota la existencia era una pura successió fenomenal; Plató, espantat de la gran desolació de les coses materials creya en la existencia d'idees típiques, subsistents per sí metexes, y la antiguitat clássica, portada sens dupte per aquest meteix instint, havia vist al derrera de cada objecte material un sér espiritual, del qual aquell era com una sombra o dependencia; lo riu, la montanya, les especies d'arbres, etc., tenían un sér espiritual y superior, al qual corresponían. Los Pares de la Iglesia, los grans teólechs escolástichs, fins lo meteix Bossuet, han cregut que la activitat de la materia era deguda al impuls d'una potencia espiritual; la experiencia ensenya evidentment que les revolucions y les reaccions, les evolucions de la massa humana, si be moviments externs, visibles, emperó no son més que manifestacions externes de les revolucions y reaccions, de les evolucions, de les idees, es a dir, del esperit, lo qual governa los estats socials, com lo vent determina l'estat del Occeá.

L'escepticisme modern, l'Art modernista, la sociología revolucionaria, tenen l'existent per defectuosíssim, portan dins de son cap un *deus ignotus*, una norma desconeguda de la gran majoría dels homens, una idea desinteressada y perfectíssima a la qual volen amotllar la impura realitat. L'Occident sembla que dexant son sentit prácticich, vol ferse dexeble del Orient, juntant a la idea de perfecció la idea de destrucció, y cerca la felicitat, lo repós, l'*ideal*, en la aniquilació de l'existent, de la tradició. Lo Nirwana índich s'ha domiciliat en la sociología y en l'Art d'Europa; la perfecció, la bellesa, lo summo de la humanitat se'l fa consistir en lo aniquilament; y no obstant, tots los afanys d'aquests menyspreuadors de l'existent son pera gaudir de lo present y material. Los antichs gnóstichs, los moderns iluminats, feyan professió de viure en una superior esfera de llum, cercavan una perfecció altíssima, y s'entregavan a totes les abominacions de la carn. La intensa vivesa de les impresions inter-



nes sovint desperta les inclinacions sensuais del cos, y'ls mestres de la ascética cristiana ensenyan, y la experiencia ho demostra, que'ls esperits superbos solen caure en carnal luxuria.

La justicia, lo donar a cada hu lo seu, es necessaria condició del ordre, y aquest es l'element essencial de la bellesa: sens proporció y armonía no hi há bellesa.

Aquesta, es cert. que havem dit que essencialment radica en lo món dels esperits, pero en lo llinatge humá no podem prescindir de la forma. Un dels més ilustres tomistes d'aquest sigle, lo cardenal Zigliara, de l'ordre de Sant Domingo, fundat en la doctrina del angélich Mestre ha donat a mon entendre bona sentència en aquest plet entre la idea y la forma, No faltan escriptors qui pretenen, ab profundes lucubracions, que la bellesa es de naturalesa purament espiritual y fins menyspreuan la forma; lo Cardenal italiá abans dit, meridional com nosaltres, fill d'un pays ahont la realitat física resplandeix de llum y de color, dexeble devotíssim del Angélich, interpreta mellor aquesta qüestió humana entre totes les humanes, coneix perfectament la nostra naturelesa mixta y la sent; per lo qual afirmant que la Font de la bellesa es espiritual, no obstant ensenya que la bellesa humana té, com nosaltres, una doble naturalesa. Mentres estam en aquest mon les coses divines les havem de vestir a la manera humana, fins lo Verb increat prengué la nostra carn quan vingué a habitar entre nosaltres; los sacraments se valen de medis materials pera fernos participants d'una vida divina; y també pera que penetre en lo nostre esperit la celestial resplandor de la bellesa, ella té necessitat de associarse ab la materia; y axí com lo Verb etern deificá la carn, la bellesa embelleix la materia abraçantla amorosament al influx de la potència creadora del artista. Per açó Zigliara anomena a la bellesa humana *espiritual-sensible* (1).

Una observació vindrá a evidenciar aquesta sentència. Al-

(1) *Summa philosophica, metaphysica generalis. Lib. 2. cap. 2. Art. VII. De Pulchro.* — «Entre las exposiciones de la doctrina estética que forman parte de un tratado general de filosofía, hemos escogido el de esta obra, por habernos parecido, entre los de igual clase que recordamos, el más ajustado á la doctrina del Doctor Angélico.» Milá y Fontanals, *Estética tomística*.



guns de vosaltres més d'un cop m'haveu dit, en nostres íntims coloquis, que a París avuy la escultura toca ja al capdemunt, igualantse potser en perfecció a la de la patria de Fidias; y al revés, que la pintura actual, no obstant de ses magnificències d'execució, de son erudit progrés, y dels nous horitzonts que ha obert, ab prou feynes dexará en la historia del Art una representació alta y consistent. Tothom confesa que en la societat parisenca la materia senyoreja, y l'esperit está abatut. Es cert que la bellesa plástica es sempre la projecció d'una altra invisible que's reflexa en la pensa del artista; però la escultura es la menos divina de les Arts, la més humana; per açó lo fals puritanisme dels antichs iconoclastes trencava les estátues; los protestants, exagerant farisaycament lo meteix principi, les exilavan del temple, y la Santa Mare Iglesia, guardadora del equilibri entre esperit y materia, entre Deu y l'home, les guarda y venera en notres altars. Quí ama al home ama a les formes humanes; lo meteix Deu després de criarles, segons lo Génesis, se complagué ab elles, contemplant en l'home una imatge seva; y la escultura es per essència l'art de les formes humanes. ¿Qué té donchs d'estrany que floresca en una societat idòlatria de la forma? La pintura te principalment per objecte lo mon intern mostrantse al exterior, es més íntima, més psicológica, ab ella se pot escriure la historia y la teología d'un poble, expressar la amor y l'odi, lo talent y la ignorancia, la mansuetut y la ira, la puresa y la lascivia, la humiltat y la superbia, totes les virtuts y vicis, totes les grandeses y miseries de la humana especie; y fins quan l'artista agafa ab ses mans y vol tractar un assumpto del mon físich, produhir en los contempladors de la seva obra lo sentiment august de la naturalesa, es perque, com lo mitològich Mides te'l poder de convertir en or tot lo que toca, y ab llum, colors y armonies, ab formes terrenes, dona al esperit la visió de lo invisible, com aquell alarb qui conexía a Deu en la naturalesa de la metexa manera, deya, que ab les petjades sabia si era home o bestia lo qui havia passat pel desert.

Y aquestes no pensau que sían lucubracions d'un esperit



místich, sentiments rancis; les corrents suggestives y simbóliques, les tendències deterministes, lo meravellós del fat cech; lo pan-teïsme que informa totes les anarquies socials é individuals, científiques y artístiques, suposan lo presentiment d'una perfecció inconseguible y altíssima, lo conexement íntim d'una grossa imperfecció present y'l desenfré d'un apetit, qui cerca son repós sens may trobarlo, perque corre fora de camí. Lo revolucionari es un místich bort. Donchs be, si l'art pictórich, especie de poesia muda, requereix una gran força d'esperit, ¿cóm voleu que floresca en ses manifestacions més altes, en la regió de la pura activitat, com deya Goethe copiant a Aristótil y a Sant Tomás, en una societat neurótica y sensual?

Si colocam la bellesa humana en la categoria de lo *espiritual-sensible*, es clar que en l'estat social desusdit aquelles Arts en que l'esperit te més importancia quedan més baxes, aquelles en les quals la perfecció sensible primeja obtindrán major perfecció, y que en totes l'esperit minva fins en mitx d'una esplendor forana, de manera que podrá molt ben ésser que quan, clos ja lo present cicle artístich, los crítichs vinents estudiarán qualques obres pictóriques, que en aquest temps han obtingut la corona de la fama, y com la guineu del satírich grech que's ficá a tafanejar en la casa del cómich al topar ab la máscara després d'espantarse de sa hermosura un cop la hagué ensumada per tots cantonts y remenada, digan: ets molt bonica, però ets buyda.

La fruició estética es clar que no esclou la perfecció de la factura artística, ans la suposa, com lo bon carácter de lletra fa més llegidores les idees contingudes en un escrit. Los vells pintors y esculptors cristians, insuperables en la expressió, si en la forma tenían incorreccions puerils, açó no era pas per desdeny envers la materia, ni efecte d'un espiritualisme alambicat, era pur efecte d'ignorancia; per lo qual la Santa Mare Iglesia, sens amagarse'n gens, prengué per mestra a la antiga gentilitat y feu estudiar ses exquisides formes lo meteix en l'art literari que en lo plástich, reservantse ella lo magisteri del esperit.



La ingenuïtat de la forma, l'estudi directe de la naturalesa, la llibertat artística que ab son geni trenca lo tirànich jou positivista que no li permet alçar lo cap, son suposats per la anàlysis que anam fent de la fruició que experimenta l'home al contemplar la bellesa. Lo naturalisme, prenent la paraula no en lo sentit que se li aplica com a distintiu d'escola, sinó en lo veritable de conformitat ab la naturalesa, es lo primer element que's nota en aquesta alta fruició. Fins en lo pregon sentit ab que Aristótil deya que la poesia s'acostava més a la filosofia que no pas a la historia, es a dir, que presenta ab més relleu en l'ordre concret la essencia de les coses, podria ben be dirse que l'Art es més naturalista que la metexa naturalesa. Plató afirmava que la bellesa era la resplandor de la veritat; dita resplandor sovint queda ofegada per la indisposició de la materia, quedant de consegüent la veritat ofuscada, la naturalesa imperfecta; y l'ofici del artista consisteix en iluminar aquella fosca, presentar l'obecte vivent als ulls del contemplador, per lo qual Aristótil, graduant molt be la altesa del talent artístich, afirmava que l'Art requería molta major força espiritual que no pas la historia, es a dir, que l'estudi de la realitat.

La realitat es la veritat, y'l trobament de la veritat es lo major goig possible de la criatura racional, l'home reposa en ella, y quan no la posseheix viu com penjat en l'ayre, ple d'engunies, desequilibrat, s'ilusiona y's desilusiona prestament, cerca noves posicions y may está quiet, per açó aquell gran contemplador de la Bellesa, aquella alta inteligencia superior a la de Plató, Sant Agustí, qui havia passat la malaltía del escepticisme, un cop hagué trobada la veritat exclamá: «la felicitat es lo goig de la veritat». Ella es lo nostre fí, l'obecte de totes les nostres facultats, lo fluyt que manté la nostra vida, la llum que ilumina lo nostre enteniment; pera cercarla passam totes les dificultats, vencem tots los obstacles, tenim neguit quan no la possehim,



reposam dolçament quan la trobam, perque la veritat es la amor essencialment humana y segons lo nostre angélich Mestre constitueix la felicitat de Deu. Littré dexá escrita aquesta sentència: *le vrai est le couronnement et le sommet de l'esprit humain* (1). La veritat es donchs també lo fons substancial del Art; l'Art de la mentida, lo convencionalisme, lo trastocament dels sentiments humans, les modes, los repells, les violencies, les excitacions nervioses, les delectacions fornicaries, son formes passatgeres que se les ne dú la corrent del temps: com les heretgies, les sectes y les utopies, poden qualque estona delectar a la desvanescuda humanitat, mes després exirá altra vegada l'Art verdader, nobilíssima resplandor d'una llum que may s'apaga, que junt ab la *perennis philosophia* son com los germans petits de la religió eterna. Jo ja sé que la lluyta ha d'ésser perdurable en l'humanal llinatge, que en los incidents d'ella, dins dels dominis del Art, hi há passos interessants, que la alta Providencia qui governa la societat mundana vol que l'home s'aprofite fins del error, de lo dolent y de lo lleig, que la cultura artística ha d'enriquirse fins de les metexes desviacions del Art, perque la idolatria que aleshores aquets tributa a alguns de sos elements, fa que s'estudien ab més fervor, com ha passat, per exemple, en lo naturalisme ab la preponderancia que ha donat a la forma; pero la veritat serà sempre la reyna, la enamorada del home, y sols en sos braços reposará y's delectará d'una manera conforme a sa naturalesa racional. Sovint, en los temps moderns, sembla que s'haja confós l'Art ab una máquina eléctrica destinada a fer vibrar los nervis dels contempladors; lo sentiment estétich, la alta fruició humana, ab les impresions neurótiques; lo goig artístich ab la carnal concupiscencia; y la immortal bellesa resta com desconeguda dins de son propi reyalme, axí com la veritat queda destronada y escarnida en una época de sofisteria.

Convé, donchs, cercar qui'ns mostre la naturalesa de la fruició artística: si sols vos citava a Aristótil y Sant Tomás, als filòsops, tal volta creuríau vosaltres, artistes, que açó era cercar

(1) *La science...* p. 491. apud Gruber.



testimonis de fora de la professió, per més que es induptable que'l philosoph d'Estagira y'l doctor d'Aquino tenían lo sentit estétich en sa forma més augusta, pero volent fer us en aquesta conferencia del judici de périts, acudint a gent del meteix ofici, com abans he recorregut a Goethe ara demanarém declaració a un príncep del Art, ilustre y fidelíssim dexeble de mon angélich Mestre: lo diví Dant Alighieri. La *sua Donna* li explica la génesis de la altíssima fruició intelectual ab les dues següent estrofes (1):

E dei saver que tutti hanno diletto,  
Quanto la sua veduta si profonda  
Nel Vero, in che si queta ogn'intelletto.

—  
Quinci si puó veder comme si fonda  
L'esser beato nell'atto che vede,  
Non in quel ch'ama, che poscia seconda.

Y més enllá, en aquestes metexes regions paradissíiques, la celestial Beatriu en una bellíssima gradació fa veure al poeta florentí com lo desplegament de la alta fruició del esperit:

Luce intellectual piena d'amore,  
Amor di vero ben pien di letizia,  
Letizia che trascende ogni dolzore. (2).

Jo ja sé que l'Alighieri aquí parla, poetisant la doctrina tomística, d'un goig o fruició sobrenatural, de la visió beatífica, però també dech dirvos que l'home en la vida ultra-mundana es lo meteix que aquí, que ses facultats crexen però resten idéntiques, que per lo tant l'objecte que les satisfá, en la una y en la altra vida, no pot ser distint més que en quant a la graduació o intensitat; y que'l gran Aristótil, ab una perspicacia maravellosa, després d'especular sobre en qué podia consistir la felicitat dels deus immortals, afegeix que'ls homens també pera possehir una vera fruició han de tenir com un simulacre d'aquella operació divina, que es la contemplació de la Veritat, constitutiva de sa divina essencia (3). Y en altre lloch l'ilustre philosoph,

(1) Parad. cant 28.

(2) Ibid. 30.

(3) *Tota la vida dels deus immortals es felix: la dels hòmens en quan tenen com un simulacre de la vida contemplativa de aquells... Tant com s'exten la contemplació, s'exten la*



no a efecte d'un rapte d'entusiasme que sabut es son caràcter positivista y rahonador, sinó portat per la conexió lògica dels conceptes, ensenya lo principi, que la experiencia humana demostra, de que «encara que sían curtes les nostres especulacions sobre les altes y divines substancies, no obstant la delectació que causan al home es superior a la que poden proporcionarli totes les altres coses mundanes (1). Y ara no'm vingau a dir que jo confonch y barrejo les coses divines y les humanes, perque per sí, en virtut de sa natural constitució, no's poden destriar les unes de les altres, com no's poden separar llum y colors (2); y'l talent del artista consisteix en fer resplandir aquesta llum divina en la materia, en banyarla d'ella en la fornal de la sua inspiració, y axí com lo ferro al tornarse vermell es ferro y foch a la vegada, axí la obra artística es materia y es esperit. L'artista no es solament un home traçut, es un vident, un contemplador de lo invisible que ell fa visible als demás homens per virtut de qualitats natives de son esperit, no adquirides, per virtut de lo que usant un terme de la técnica teològica ne podem dir un do gratuit, per açó la humanitat coloca en tan alta categoria als grans artistes y'ls anomena divins.

Plató y Sant Pau s'avenen en una metexa sentència. Lo filosoph grech afirmava que la bellesa era la resplandor de la veritat; l'apóstol cristiá predica que'l Verb etern es la resplandor de la gloria de Deu; y Sant Tomás demostra que'l Verb posseheix les qualitats essencials de la bellesa. Aquesta, diu, requereix tres coses. 1.<sup>a</sup> La integritat o totalitat, es a dir, que no li

*felicitat, y aquells qui possehexen la assiduitat de contemplar, aquells son los més felços, y aço no per cas sino per virtut de la contemplació... De consegüent la felicitat es una especie de contemplació.*

Traduhim aquest text del capítol VIII de *Aristoteles Ethicorum Libri decem ex Dion. Lambini interpretatione*, edició de Basilea, que posseheix aquesta Biblioteca Universitaria. Podrían afegirse altres riquíssimes sentències del gran filosoph sobre aquesta matèria, pero dirigintnos a artistes potser serían sobrerres.

(1) *De partibus animalium*. Lib I., apud Thomam 2.<sup>a</sup> 2.<sup>ae</sup> Q. 180, a. VII.

(2) «Infiere yo de quanto va dicho la necesidad, moral y estética, de que en toda poesía de amores intervengan cielo y tierra y concurren lo espiritual y corpóreo». *Armonías y disonancias de la moral y de la estética*, por Juan Valera, de la Real Academia de la Lengua. Lo elegant escriptor, alega més avall com a prova de la conexió entre lo diví y humá «el cantar de los Cantares, donde los terrenales amores de Salomón y de la Sulamita vienen á sublimarse y á convertirse en los de Cristo con la Iglesia, y en los del alma con su Hacedor.»



falte res segons les exigències de sa naturalesa, que no sia manca; y'l Verb es de la metexa naturalesa de Deu. 2.<sup>a</sup> La proporció o consonància; y'l Fill es la figura substancial del Pare. 3.<sup>a</sup> La claredat; y'l Verb es llum, y resplandor d'enteniment (1). Y l'Alighieri, poetisant d'una manera estupenda aquestes altes veritats, canta com tot lo existent es un resplandor del Verb, y que si en totes les coses no apareix ab una igualtat aquesta llum soberana, es per la indisposició de la materia, o be per la contradicció de les causes segones. Permetau que us aduhesca, pera no cansarvos, los següents versos solament.

Ciò che non more e ciò che può morire  
Non e se non splendor di quella idea  
Che partorisce, amando, il nostro Sire:

.....  
.....

Se fosse appunto la cera dedutta  
E fosse il cielo sua virtù suprema  
La luce del suggel parrebbe tutta. (2)

La resplandor de Deu en les coses criades, aquesta *luce del suggel*, la llum del diví segell la han vista tots los grans artistes, sublims contempladors, de des l'inspirat David qui tant admirablement la canta en lo psalm 103, fins al mitx escéptich Goethe; y aquells qui d'ell renegan no obstant quan volen produhir una obra artística, de aquesta llum suprema s'han d'aprofitar, y fins quan intentan bestialisar se valen d'aquest element diví pera fer més apetitosa la carn; cumplint lo que admirablement dexá escrit Goethe, dihent al Senyor per boca de Mefistófeles: «Lo petit deu del mon es sempre del meteix tremp, y certament tan batxiller com al primer día. Viuria un xich millor si no li haguesseu dat un raig de la llum celestial; ell l'anomena Rahó, y no més se'n serveix pera ésser més bestial que les besties» (3). Ab menos amargor perque era Sant, lo gran bisbe de Hipona, després de confessarse del abús de les arts, reconexent que la bellesa de les obres artístiques provenia de dalt, treu d'açó motiu

(1) 1.<sup>a</sup> P. Q. 39, a. 8. c.

(2) Parad. Cant XIII.

(3) *Prologue dans le ciel.*



de cantar un himne, usant sa frase, a son Santificador, «perque aquella hermosura que, venintli de la ànima, han executat les mans del artista, devalla d'aquella Bellesa qui està sobre de les ànimes, a la qual día y nit suspira la meva ànima» (1). Es a dir, un ideal realíssim al qual necessariament tendeix, y a qui continuament cerca, la naturalesa humana.

## VII

En los nostres temps aquell qui tracta de teoria científica, com lo qui tracta de teoria artística, no pot dexar de parlar del positivisme. La nova doctrina o més ben dit, la revellida doctrina (perque Sant Tomás ja provava que era lo grau rudimentari y primitiu de la filosofia per les menors forces intellectuals que requereix, essent la pura observació pels sentits com la infancia de la civilisació literaria), aquesta doctrina, donchs, positivista, ha dominat en la ciencia y en l'art d'Europa y també ha donat sa sentència en les qüestions sobre la bellesa de que estám parlant. Però una estética positivista es un impossible, y una societat d'homens civilisats té unes exigencies que aquella may podrá satisfacer. Per açó ha de posarse sovint en contradicció, ésser inconstant y cercar auxili dels metexos principis que contraria.

La teoria de Taine sobre lo *ideal en l'art* (2) no te mica de originalitat, es una reproducció, pero feble y manca, de la gran filosofia de Plató, d'Aristótil y de Sant Tomás, perque lo positivisme decandeix y debilita tot lo que toca: homens, ciencias, filosofia y art. «La obra d'art, diu, té per obgecte mostrar algún carácter essencial o pronunciant d'un modo més complert y més clar de com ho fan los obgectes reals.» Es a dir, Taine cerca la veritat, cerca les idees típiques de Plató, lo segell de les coses com lo Dant Alighieri, pero encorvat y capbaix, se pensa que l'artista trobará lo diví segell pera ses obres ab análisis y comparacions. No obstant, es induptable que'l celebrat escriptor vol

(1) *Confessionum* Lib X. cap 34.

(2) *La España Moderna*, octubre de 1893.



que l'artista se inspire en la veritat, y fugint de les impureses de la realitat present, mundana, clarament demostra l'instint humá (encara que per ésser conseqüent ab son sistema; jurque amagarlo), la aspiració innata a un ordre de coses verdaderes, típiques, exemplars, que no están subgetes al comerç dels homens, que viuen en una regió superior que endevinam sens veure, que *endevina lo cor* com diu ell mateix, usant un llengatge més propi de dona que no pas de philosoph. Y encara d'aquestes sublimes endevinalles, que reserva als escriptors, no vol que'n participau vosaltres, pintors, puig aquests, diu, «son fisiólechs com los escriptors psicólechs; mostrant totes les conseqüencies y totes les varietats del temperament biliós, linfátich, nerviós o sanguíneu, com los grans novelistes y'ls grans dramaturchs, mostran tots los fenómens y totes les diversitats de la ánima imaginativa, rahonadora, civilisada e inculta...» ¡Ah! Taine sembla ignorar que la bilis, la linfa, los nervis y la sanch, son elements humans, mes no son pas l'home; que ánima y cos a l'estat present no poden separarse, que les arts pecan si ho fan, que no hi ha arts del cos y arts de la ánima, sinó arts humanes, que tant l'art literari com l'art pictórich han de guardar respecte a la integritat de la nostra substancia, composta d'esperit y de carn, que la carn es per l'esperit, que aquest es lo rey del home tant en la pintura com en la literatura, y que abdues, si parteixen l'home, dexan d'ésser les profetises d'aquella veritat que resplandeix de bellesa.

¡Quína llástima fa veure com s'encallan grans talents artístichs en lo llach del positivisme que avuy domina desgraciadament! Y no obstant no poden desferse de la inspiració, de la intuició, del ideal, de les superiors influencies, y per més que vagen terrejant, com perdiguer qui pel flayre cerca la peça, ells metexos troban a faltar l'esperit, lo que devalla de dalt, que no surt dels vapors de la terra, sinó que es rosada del cel. Zola (1), volent depurar lo mérit artístich d'Alexandre Dumas, l'acusa de que no te lo do de la vida, confessa que certament sab son ofici de dramaturch més que no pas qualsevol altre, pero may

(1) Dumas (hijo), por E. Zola. *La España Moderna*, Abril de 1891.



passa de la mitjanía, porque li falta del tot lo *buf* creador que orna sempre al geni. Lo *creator spiritus* ve de dalt, d'alla procedeix lo vent que fecunda als esperits; les invocacions ab que començavan los antichs poetes, son una atestació d'aquest fet incontestable. Zola acusa a Dumas de falta de vida y de veritat en sos personatges; però ¿quina vida, oh famós novelista, vols que's trobe en la carn, en la materia, si la materia pera que tinga vida li ha de venir de fora?

## VIII

Potser vos semblará, estimats amichs, que exagero la cosa al suposar que la veritat es la font y principi de la fruició artística, que la bellesa no es més que la resplandor y derivació d'aquella; pero entengau que la Veritat es com l'Occeá, que recull totes les aygues; que existencia, amor, bondat, justicia, tots los alts conceptes que iluminan a la humana pensa, son com unes atribucions de la Veritat, essent ella la reyna del esperit racional, única qui pot satisferlo y contentarlo. Jo ja sé que l'home no es una pura inteligencia, qui posseheix sens aquesta altres facultats, les quals per qui superficialment considera les coses, sembla que son les úniques que pasturan en lo prat deleytós de la bellesa artística; pero jo espero fervos veure que la fantasía y'l sentiment son tan sols com les sirventes de la inteligencia, les quals quan se desmandan y li perden lo respecte corrompen enterament la obra artística. Goya, lo pintor de la gran fantasía, nos ensenya aquesta veritat en aquella composició seva que rotulá: *El sueño de la razón produce monstruos*. Y en efecte, la imaginació com més prodigiosa es més mostruosa, si sobre deses operacions no vigila la rahó ben desperta. De Talma, lo celeberrim trágich qual nomenada ha arribat fins nosaltres, he ohit comptar que un día en la interpretació d'una obra d'assumpto amorós li faltá de bon troç la habilitat acostumada, y preguntantli després la causa respongué: ha sigut porque sentía massa. Representava una amor, de la qual en realitat estava possehit. L'art, lo meteix que l'home, no pot existir sens fantasía y sen-



timent, per medi d'ells se manifesta la idea, la vestexen y encarnan, li donan la mitxa naturalesa espiritual-sensible, que es propia del nostra llinatge; per açó es lo més humá que concebirse puga, y per molts sigles al art literari se l'ha designat ab lo nom de *humanitats*; pero si fantasía y sentiment s'inflan e in-subordinan, l'art ve a perdre tota la noblesa; la exuberancia dels medis pertorba la finalitat de la obra.

Lo impresionisme, lo nervosisme, es signe d'una gran decadencia racional; prescindir de la idea es prescindir de la rahó, prescindir de la rahó es prescindir del home; donar més importancia a la forma que a la idea, substituir a la llum intelectual la fulguració imaginativa, a la alta fruició del esperit la commoció nerviosa, es girar les coses al revés, a lo que te carácter de medi convertirlo en fi, pecant evidentment contra la naturalesa humana. Perque en aquesta lo poder excitatiu que posseheix la fantasía, la atracció vivíssima y placévola que te lo sentiment, aydan a la inteligencia, la mouen, li facilitan l'exercici de la seva actitud, però si la volen traure de son trono ofegant sa llum sobirana, aleshores nos trobam en la tristísima catástrofe de la decapitació del home, puig li llevan sa facultat més alta y característica. Los refinaments no son una perfecció, Los doctors místichs parlan d'una gola espiritual en que devegades cauen los qui se consagran a la contemplació de les coses divines, preferint lo goig del esperit, que li es subsegüent al profit y augment que obté l'home ab l'ús armónich de totes ses facultats. En una civilisació avançada y rica de medis materials, com es la nostra, sovint la alimentació pert lo carácter de sustentament corporal pera convertirse en una industria qual fi es delectar sensualment als homens. Molts artistes potser també pecan del meteix mal que'ls ascetes y'ls epicurians que acabam d'anomenar; han arribat a molta perfecció en los procediments artístichs, pero perduda la idea de sa missió social, cercan solament lo delectar, no mirant si a les baxes o a les altes potencies humanes; responent al desenfré del apetit públich componen requisits que sovint mudan, y, com confonen lo vulgar sentiment de la novetat ab l'exquisit gust artístich, fins se pot témer



que arribe un día en que'ls gurmants del Art demanen, com los nostres gastrónoms, un plat del día. Los vicis extenúan les naturaleses, y aquesta lley general de totes les existencies deu també aplicarse al ordre artístich. Hi há verament una concupiscencia artística: la pruija insaciable de emocions se desperta d'un modo particular en les civilisacions decadents, que confonen la multiplicació material ab la virtualitat social; del deleyt se'n fa aleshores la finalitat de la vida, la sensació ó'l sentiment matan la idea, lo pensament queda feble y l'Art se reduheix a una industria recreativa; mes aleshores ni ja'ls artistes son vidents, ni'l públich cerca la fruició estética; l'abús del goig enflaqueix l'enteniment y emmalalteix al home. Per açó la exuberancia artística sol denotar decadencia social y migrament d'esperit.

## IX

Es clar que no es de tots arribar al cim, ni tothom pot delectarse a la manera dels deus, com volía Aristótil, ni'l sol de la bellesa se mostra solament en les estrelles que d'ell reben directament la llum, sinó que també se reflecta y ab colors vivíssims en l'humil herbatge, y fins en les pelades roques; es clar que havem de veure en l'Art una infinitat de gradacions, y que'ls elements que integran la bellesa poques vegades s'aplegan tots en les obres artístiques; mes de la divina copa d'ambrosía n'hem d'aprofitar les més petites gotes. No rebutgem cosa en que resplandesca la llum del segell artístich, que fins les criatures ínfimes de la creació, los elements més simples, en mans del home inspirat, poden parlar a nostre esperit lo llengatge diví de la bellesa. La perfecció de les formes, la riquesa y exquisitat dels colors, de que pot gloriarse l'Art naturalista d'avuy, causan indubtablement la fruició estética. Lo vell Sant Tomás ab son talent soberá ja ho reconegué, abans que tant fort ho proclamassen los estétichs positivistes; tardá molts sigles Taine, home de gran talent pero esclau de son sistema, a escriure que'l *senti-*



*ment religiós oprimeix al instint plástich* (1) de des que lo gran asceta y filosofh cristiá havia escrit en la *Summa*, que *una imatge se diu bella si representa perfectament la cosa, encara que aquesta sia torpe*; (2) será cert, com afirma lo famós crítich francés, que'ls antichs pintors ignoravan les riqueses o les delicadeses del color, mes açó no era degut, com ell sembla suposar, a influencias teològiques, puix lo Príncep de la teologia y Angel de les escoles ensenya que'l *color nítit es dit bell* (3) y element essencial de la bellesa. Sí, acceptém la bellesa fragmentaria com ara diuen; pero no tanquém al Art lo camí que porta a les altes y resplandents manifestacions d'aquella. Qui segueix la tendència positivista se veu obligat a guardar la pobresa voluntaria y una abstinencia rigurosa, y tot proclamant la llibertat del Art ha de ferse esclau. ¿Per qué fer d'engrunes de la bellesa lo plat principal en aquest convit dels deus, que ne dihém l'Art? ¿Per qué si tots los grans artistes han considerat l'arrel de la bellesa de naturalesa espiritual y tots los pobles la han tinguda per de casta divina, ara se vol reduhir son domini als estrets limits de la materia? ¿Per qué sinó a efecte d'una tirania escolástica Taine, escriptor ilustre, vol que la pintura no dega tractar més que del *bell animal humá*, que pintura y escultura tingan sols per objecte cossos vius, (4) convertint abdues arts en branques de la zoologia, essent axí que ell meteix reconeix y noblement confessa que l'home físich es incomplert sens l'home moral? En aquest assumpto com en tants d'altres, sobre tot en nostre temps de nerviosa activitat, nos veyem obligats a exclamar com l'antich sabi: *Vanitas vanitatum*. Taine fa pochs anys escrigué: «Lo detall exterior del cos humá es lo tresor del esculptor y del pintor, com l'ànima es lo tresor del dramaturch y del novelista (5)» y la pintura modernista no volentse subjectar a tal tirania, la veyem avuy alçarse contra

(1) *El Ideal en el arte en La España moderna*, octubre 1893.

(2) ... aliqua imago dicitur esser pulchra, si perfecte repraesentat rem, quamvis turpem (1.<sup>a</sup> P. Q. 39. a. 8. c.)

(3) Ibid.

(4) Loco citato.

(5) Ibid.



aquella lley de la ciencia positivista, tirantse pels barranchs d'un simbolisme y d'un misticisme estrambótichs (1), cercant la bellesa per viaranys escabrosos o impracticables, convertintse en una especie de secta que may arribará a compenetrar la massa popular, com ho ha fet l'Art verdader en les seves épques més esplendoroses. Lo naturalisme plástich modern es clar que no está desprovehit de valor estétich, que produeix en major o menor grau la fruició artística, que entra en los confins que'ls antichs pensadors senyalaren a la bellesa, que produeix lo *gaudium de veritate* de Sant Agustí; pero puix que'l fons d'aquest Art es una veritat manca, deficient ha d'ésser e incomplerta la fruició que proporcione al home, no li satisfá la set del ideal que perpétuament sentirá lo nostre llinatge, y d'aquí ixen sens dupte les últimes sectes pictóriques a que he fet referencia. L'home tot sovint desgraciadament se dexa esclavisar pel cos, pero may podrá prescindir de la ánima, podrá admirar la hermosura de les formes, pero pera trobar en elles la delectació perfecta es necessari que hi resplandesca la *luce del suggel*, segons la felicíssima expressió del Dant Alighieri.

## X

Solament si muntan a aquesta excelencia, les belles arts, merexen ésser colocades en la categoría d'arts civilisadores, ésser personificades en Orfeu qui amansía les feres, porque solament aleshores exercitan una noble influencia sobre del esperit humá essent fautores d'un perfeccionament social. Y no es que nosaltres cregam que les belles arts hajan de convertir lo mon, ni que sa destinació providencial sía lo de salvar les ánimes, ni que la fruició artística s'haja de confondre ab la satisfacció o goig moral de la conciencia, pero quan la unció artística s'ha extés per tot l'home moral, qual inteligencia, imaginació y sen-

(1) Com ho denotan feliçment les dues pintures d'en Zuloaga, *Un Simboliste, Un Fanatique*, de la derrera exposició extraordinaria de ca'n Parés.

«Se diría que las pasiones y operaciones de nuestro ser se resisten á ser atribuidas y sujetas á leyes físicas solo, y así, al apartar del efecto toda causa ó influjo divino se le atribuimos infernal ó endemoniado.» Valera, *Disonancias y armonías de la moral y de la estética*.



timent han sigut penetrats per aquell olorósissim bálsam, los elements corruptors que portam dintre quedan neutralisats, y restablerta la armonía en lo regne intern del home. D'aquí se deduheix que si be a causa de la limitació humana la fruició artística no s'identifica ab la satisfacció moral, encara que vingan d'una metexa arrel y en son principi se confongan, com son una metexa cosa, en lo Sér realíssim, Veritat, Bondat y Bellesa; no obstant es impossible que se identifique la fruició artística ab una complacencia immoral, perque abdues produexen efectes contradictoris. La complacencia de la bellesa es armónica, la immoral es perturbadora: aquella posa en equilibri totes les nobles facultats humanes, subordinantles segons lo natural ordre gerárquich que en elles existeix, e iluminantles ab la resplandor que procedeix de la inspiració del artista. Llum, armonía y equilibri que efectan a tot l'home y produexen en ell aquell simulacre diví, usant les térmens d'Aristótil, causa de un goig nobilíssim, aquella *aspre voluptat de la contemplació... que m'acosta més y més als deus*, com escrigué Goethe, eco en aço y en moltes altres coses de la sabiduría dels antichs. La delectació immoral, qualsevol que sia la passió que desordene, sempre es torpe y cega, desequilibra les humanes facultats, la sensitiva preva-leix sobre la intelectual, la naturalesa queda ofesa y aquell goig intrús no se assimila y per açó no satisfá sinó que irrita la concupiscent pruija, y produeix una fam canina. Quan l'Art prescindeix de la llum intelectual y cerca solament lo fer impresió aleshores molt fácilment porta aquest mal camí, y, o be com digué Goethe titllant al Art grech *attire le cœur de l'homme vers les pêchés riants*, o be un cop ha destruhida la veritat en los esperits, en una *Noche obscura del alma*, molt diversa de la descrita pel Doctor místich castellá, ab un buf mefistófelich los rebat, com en torb violentíssim, al abim de la desesperació y del odi, com deus destronats qui de cap manera poden recobrar son trono (1). Y d'aquestes excitacions ne diuen lo plaher es-

(1) Lo átich Valera (loc. cit.), diu dels artistes que seguexen aquesta corrent: «... sienten aspiraciones infinitas, hundidos ya en el fango, y después de haber renegado de Dios: y aquí te quiero, escopeta. Cada uno de ellos parece un energúmeno. Sus versos son pesadillas de un ascetismo bastardo y sin esperanza. Obsesos por el demonio del remordimiento y por otros



tétich... ¡Oh, gran poeta alemany! ¡Oh Jupiter de Weimar, quantes veritats consignares en ton poema! Lo dimoni, digueres, segueix l'avenç de la civilització, sab anar *de incògnito*, se mostra solament en sa verdadera figura en les grans solemnitats, y... *souffler est l'éloquence du diable*. ¿No vos sembla, estimats amichs, que aquestes rahons ab que's pinta lo procedir del àngel caygut, *del serafín comunero*, com li deya Quevedo (1), se poden aplicar admirablement al sistema artístich de la escola suggestiva? *Souffler*, verament, *est l'éloquence du diable*. La sugestió no es una forma racional, no es una iluminació sinó una imposició, es una preocupació que s'imposa al humà albir, es un atentat contra la llibertat humana, es lo goig propi dels esclaus, no la nobilíssima fruició artística que trobam en la contemplació de la forma baix la llum zenital helénica, y en la contemplació del esperit baix la llum zenital cristiana. Un Art tenebrós no es verdader Art; les foscors y tenebres son elements aprofitables per l'artista, pero no *per se*, sinó com a contrast, no com a fi sinó com a medi, no pera desitjarles sinó pera fugirne. Presentar l'artista los duptes, les ombres y les foscors, obrir un portentós abim moral que encise als homens pera xucarlos y dúrselsne al sí d'una inmensa buydor, no es obra d'artista; es fer l'ofici d'aquells sers maléfichs de qui'ns parla la superstició popular que de des les gorgues dels rius o dels avenchs de les montanyes ab veus enganyoses cridavan als passejants pera engolirlos. La llum ha estat sempre element essencial de la bellesa, fins en les escenes tenebroses.

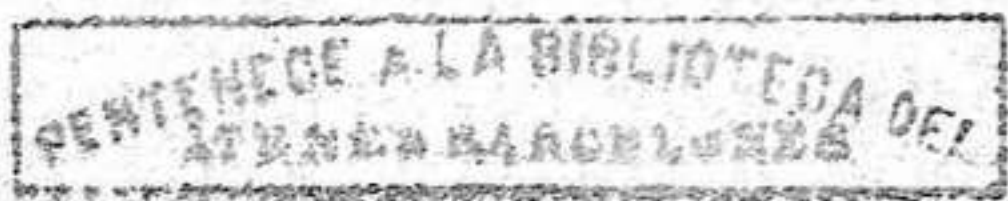
En efecte, essent la causa de la fruició artística una contemplació de la veritat, l'estat de la ànima que'n resulta ha de tenir un caràcter intel·lectual e iluminatiu, encara que interesse fortament a les altres facultats humanes. D'aquí la distinció entre'l sentiment estétich y l'ètich o moral; lo primer es essencialment

demonios más feos y tiznados, rompen en maldiciones y blastemias inauditas. Ya nos aseguran que no hay crimen que no sean capaces de perpetrar, ya se encomiendan devotamente á Lucifer, ya aseguran que quieren imitar á Cristo, si bien suponiendo que lo que Cristo prescribe y recomienda con el ejemplo es que nos matemos. La muerte es la única redención posible... Lo peor es el pesimismo. Si se adopta para hacer efecto y darse charol, no tiene perdón de Dios».

(1) *Vida de San Pablo*.



especulatiu, lo segon práctic; per açó l'Art per noble que sia no moralisarà may al mon, perque encara que l'enteniment se delecte ab la veritat, la voluntat pot anar per altres vies. Dos ilustres escriptors de la Companyia de Jesús, l'alemany Jungmann y l'italiá Taparelli, qüestionaren sobre aquesta materia. Lo primer pretenia que'l sentiment estétich y'l moral eran un sol y meteix sentiment, diferenciandse solament en lo grau, pero no en la qualitat. Taparelli lo contrariava, a mon entendre acostantse més al sentit de Sant Tomás; pero potser a vosaltres, artistas, vos plaurá més que no pas escoltar les especulacions dels metafísichs ohir les paraules d'un dels més celebrats conreuadors del Art literari, lo poeta Schiller: «en lo drama y en les noveles, diu, se'ns mostran los sentiments més bells del cor humá; a vista d'ells la imaginació s'entusiasma, pero lo cor queda fret, o a lo menos la flama de la amor que s'hi encén d'aquesta manera, prompte s'apaga dexantlo fret per la virtut. Mentres nos cauen les llágrimes devant d'unes escenes que naturalment interessan a tot cor sensible, potser ab mals modos nos traurem del devant al mendicant que'ns truca a la porta.» Y completant lo pensament de Schiller, Rousseau escrigué ab gran profunditat: «Lo teatre es una invenció admirablement a propósit pera infundirnos l'orgull de les virtuts que no possehim.» Y la filosofia ensenya que les virtuts morals son hàbits que s'adquirexen ab l'exercici de la voluntat, essent la especulació intelectual, lo exercici del enteniment y de les altres potencies, una preparació eficacíssima, es cert, pero sols remota pera obtenir aquelles excelencies.



## XI

Pero ara jo, estimats amichs, vull dirvos, per mon compte, que la fruició artística te una alta destinació en los nostres temps, perque en ells a mon entendre més que no pas la voluntat está malalt l'enteniment. Hi ha virtuts intellectuals, qualitats del enteniment, una disciplina y ordenació en nostres facultats superiors, que quant florexen en un estat social determinat



son un ornament pel consorci humá, y la més segura penyora d'una altesa del esperit públich que se manifesta en lo bon sentit dels homens. En l'ordre natural, en certes époques, la filosofia práctica es la mestra escoltada y respectada dels homens, la encarregada de governar lo pensament social; Sócrates, lo nostre Sant Vicens Ferrer, Fra Lluís de Granada, en sos temps y pahisos respectius, poden servirnos d'exemple y com de punts lluminosos d'estudi. En les époques, o primitives o decadentes, los poetes gnómichs, los jutglars y'ls novelistes son de fet los mestres de les humanes generacions, perque la inteligencia, debilitada o extraviada pels excessos de la sensibilitat y de la imaginació en les civilisacions velles, o poc desenrotllada en los pobles primitius, es incapaç de nodrirse ab lo pá substanciós, pero axut, de la Veritat continguda en la filosofia y la teología; y aleshores l'Art, en ses diverses manifestacions, l'ha de péxer ab bocins de la Veritat, com ab excitants llaminadures, pera sostenir la vida del esperit. D'açó se dedueix que si la bellesa y'l be en quant a la manera de percébreles nosaltres no son idéntichs, no obstant poden y deuen agermanarse; es cert que en una materia mala hi pot recaure bellesa, com en un femer s'hi pot trobar un diamant, però la bellesa pugna ab la maldat y ab la immundicia, y quan per mala estrugancia se junta ab elles, l'esperit humá ne reb lo deleyt, mes ab la cremor y'l defici subsegüent del qui beu axarop metzinat. (1)

La distinció entre'l sentiment artístich y'l sentiment moral y religiós es evident; pero açó no vol dir que no pugan juntarse devegades, sens que en valga de menos la altesa de la obra artística. Al revés, les grans creacions artístiques han aparegut baix la influencia de la inspiració religiosa, tant en la gentilitat com en los temps cristians, lo meteix en los temps primitius que

(1) «Comò quiera que sea, es lo cierto que la poesía, aun para los que seguimos la doctrina del arte por el arte, no es, en el más lato sentido, independiente de la moral. No se pone á su servicio ni la toma como fin, porque su fin está en ella; pero la poesía siguiendo desembarazada y libre por su camino, si es de buena ley y de alto vuelo, al llegar á su término tiene que parar en la moral más perfecta y pura que se concibe en la época en que el poeta vive, á no ser que éste, lleno de aliento profético, suba más alto y columbre y revele más bellos ideales. Esto significa la excelencia moral que los griegos requerían en el profeta, aunque careciese de aquella voluntad perpetua y constante que constituye la virtud práctica en todos los actos de la vida. ó aunque no fuese ni héroe ni santo » *Valera, loc. cit.*



en los avançats. L'Alighieri y en Wagner no'm dexarán mentir. Lo positivista Taine coloca los psalms hebraychs, ab molta rahó, en lo cim del Art: les catedrals de la Edat mitjana, ab les pintures y esculptures que les adornen, lo cant gregoriá, los himnes y proses que usam en la oració pública, tot lo que ve comprés ab lo nom d'Art litúrgich, posseheix un valor estétich superior, com ho prova l'ús que'n feu Goethe a pesar de son protestantisme; y no obstant la rahó d'ésser d'aquesta immensa riquesa artística fou lo satisfer les necessitats del servey de Deu. Certs esperits apocats s'esperugüexen ab açó de que l'Art puga estar al servey de Deu; no feu tal ni a Miquel Angel, ni a Rafel, ni a Palestrina, ni a Gounod. Creure's que'l fí religiós desvirtúa lo sentit estétich d'una obra, que priva la llibertat artística, que la sumissió a la Iglesia estreny l'horitzó de la activitat espiritual, suposa una ignorancia supina del Cristianisme, qui vingué al món a portar la llibertat. Deu es l'únich sér absolutament lliure; y tots los altres sers participam més o menos d'aquella augusta llibertat, segons més o menos a Ell nos acostam. La victoria cristiana, consisteix en enderrocar totes les tiranías que subjectan al home, deslliurant al esperit de preocupacions, sugestions, ignorancies y flaqueses, trencant la cadena del esclau que'l subjugava y restituintli la llibertat de fill de Deu. La llibertat es una excelencia intelectual; pera açó no la possehexen los qui no tenen enteniment; los desordres imaginatius y sensitius la obscurexen y fins la poden ofegar perque pertorban l'enteniment; y vetaquí ara com nosaltres, al voler que la fruició artística consistís, a lo menos radicalment, en lo *gaudium de veritate*, havem vindicat la llibertat com a condició essencial e imprescindible del Art, perque veritat y llibertat son dos térmens que mútuament se suposan.

## XII

Sovint se confonen la llibertat y la independència, y no obstant son dues coses enterament distintes; la llibertat es la vida y la independència es la mort; per açó quan ha dominat un es-



perit de independència absoluta, ha nascut lo nihilisme; y'ls filòsops qui proclaman més alt la independència, son los qui ensenyan que l'últim grau del progrés humà consisteix en la aniquilació. La dependència es una regla que compren a tot lo món, lo meteix en l'ordre físich que en moral; los elements materials, les lleys de la naturalesa, dependexen los uns dels altres, l'esperit humà está subgecte a lleys, perdem l'enteniment quan volem pensar independenment de les lleys lògiques, queda mort nostre cos quan volem viure sens tenir en compte les lleys fisiològiques; la admirable unitat del Univers prové de la dependència de totes les seves parts a la sobirana Lley qui'l governa, de lo contrari, vindria desseguit lo desordre, la confusió y la aniquilació. La vida circula per l'Univers en virtut de la dependència; mediant aquesta la vida se comunica, es mantinguda y fructifica; un sér qui vol viure ab independència, sens subgecció, aislat, es com una branca separada del arbre, que s'asseca. Tota perfecció suposa submissió. August Comte feya recitar cada día tres vegades, a la fí de sa pregaria positivista, al fill del Dr. Robinet, després tan conegut en la historia municipal de la vila de París, la següent fórmula, expressiva d'un precepte fonamental de la filosofia cristiana: *la submissió es la basa del perfeccionament* (1).

Lo que passa en l'ordre de la existencia passa també en l'ordre de les idees, les unes dependexen de les altres. Per açó ciencias, arts y teoríes estan lligades les unes ab les altres; son com una ombra de la Unitat creadora, y'ls antichs, al inventar lo nom de República de les lletres expressavan l'ordre, la gerarquia, la mútua dependència entre les diferentets parts del humà saber.

La independència del Art, per lo tant, es una vana quimera, es un mot sense sentit ab que s'enganya a sí metexa la vanitat humana; com totes les altres coses está l'Art per necessitat de sa naturalesa encadenat ab un ordre establert y si vol fugir d'ell se desfá y aniquila. Totes les decadencies son una demostració palmaria d'aquesta veritat; lo *pecat* no es solament d'ordre sobrenatural com creuen molts, ja Aristótil lo admetia en

(1) *Revue Occidentale*, 1887, II. 245.



l'ordre natural; es la contravenció de la naturalesa, y per açó al pecat deu sempre seguir la corrupció. La direcció d'un ordre de coses queda determinat per lo fí que té; lo fí del Art es essencialment humá y per lo tant si's dirigeix al home ha d'ésser pera perfeccionarlo y ennoblirlo. Si l'Art en lloch d'iluminar y purificar al home, si per comte de produhir l'ordre, la armonía y'l goig en nostre regne intern lo pertorba, si en lloch de serenar ennuvola l'esperit, si no produheix aquélla unció de sentiment íntim é inefable consegüent a la espontaneïtat del exercici de la activitat intelectual del home, que suposa que totes ses altes facultats s'exercexen en un objecte nobilíssim y adequat, l'Art no es humá sinó inhumá y cau de sa eminent categoria.

Quina diferencia, estimats amichs, entre la finalitat que descobreix l'Art, en molts modernistes y'l que manifesta la tradició artística que devallant de les fonts de la bella Grecia y de la discreta Roma, vivificada per la inspiració cristiana ha delectat a tantas societats civilisades! En aquest Art, que se pensa decorarse batejantse ab lo vulgaríssim nom de modernista, vingut en bona part de les boyres glaçades del Nort, que fa esgarriances a sos contempladors (1), ¿no hi sentiu com l'alé de la barbarie? ¿Será que Orfeu ha desaparecut del món? ¿Será un progrés en l'ordre artístich substituir a la lira amansidora de feres, la tenebrosa sugestió estimuladora d'aborriment del organisme social, d'esperit de venjança y d'insaciabls concupiscencies, que enderroca y esmicola la societat humana? ¿Es un progrés de la perfecció social convertir l'Art, fins ara aglutinant, en disolvent? Y en lo que pertoca al home particular la emoció estética lluminosa, serena y fortificant, ¿haurá d'ésser substituída por un plaher violent y malsá, semblant a aquelles begudes estimulants que destruxen l'organisme del qui les usa?

Un príncep de la lírica castellana, Fra Lluís de Leon, en la coneguda oda a Francisco Salinas, catedrátich de música de la Universitat de Salamanca, ha cantat d'una manera altíssima los

(1) «Por dicha, yo me consuelo y tranquilizo con sospechar que, tanto en el *sardana-paleo* como en el lloriqueo, tanto en las culpas como en los castigos, hay abundancia de filfa y camelo.» Valera, *loc. cit.*



efectes y la finalitat de la fruició artística; y jo, seguint mon procediment de fer us del judici de pèrits en aquestes qüestions tan difícils, vaig a dirvos algunes estrofes, plenes d'una admirable filosofia, resplandents de veritat, fins al punt que conceptuam impossible que dexe d'admétrela, proposada tan divinament, cap esperit, per més que haja sofert la influeucia falsificadora de les doctrines positivistes:

El aire se serena  
y viste de hermosura y luz no usada,  
Salinas, quando suena  
la música extremada  
por vuestra sabia mano gobernada.

A cuyo son divino  
mi alma que en olvido está sumida,  
torna á cobrar el tino,  
y memoria perdida  
de su origen primera esclarecida.

Y como se conoce,  
en suerte y pensamientos se mejora,  
el oro desconoce  
que el vulgo ciego adora,  
la belleza caduca engañadora.

Veusaquí explicada la finalitat artística, definit clarament lo Art humá, destruída la sentència ja revellida de *l'Art per l'Art*, ab la proclamació de que lo fí del Art es l'home, com ho es de totes les demás coses que hi há sobre la terra. La elevació del home, lo progrés del home, es lo fí del Art: forma part junt ab la filosofia d'un providencial sistema pedagógich, endevinat per totes le generacions no corrupudes y destinat a la educació social. Tempera les passions, desperta los nobles sentiments, destrueix lo fastidi que causan les impureses de la realitat pujantnos a la regió de l'ideal, o sía, al regne de la veritat y reanima l'esperit, ert pel fret de la vulgaritat y del sensualisme que dominan en aquesta vall del mon, fentnos participar de la societat dels deus ab los vivificants escalfaments y ab les llums inefables de la Veritat, evocada del sí de la Naturalesa per la mágica vara del Artista. L'Art en sí meteix no adoba al home, la materia no pot perfeccionar a l'esperit; pero en virtut del númen qui informa al obgete artístich, aquest, com lo carro de foch que se'ndugué de la terra lo profeta Elíes, enlayra a l'home, li fa atravessar l'atmósfera viciada de les concupiscencies



mundanes y'l porta a la regió de la pura activitat, segons lo mot de Goethe, familiarisantlo ab una llum amorosa e indefectible Axí ho canta de la música de Salinas lo gran lírich castellá:

Traspasa el aire todo  
hasta llegar á la más alta esfera  
y oye allí otro modo  
de no percedera  
música, que es de todas la primera.

Vé como el gran maestro  
á aquesta inmensa cítara aplicado,  
con movimiento diestro  
produce el son sagrado  
con que este eterno templo es sustentado

Y como está compuesta  
de números concordés, luego envía  
consonante respuesta,  
y entre ambos á porfía  
se mezcla una dulcísima armonía.  
Aquí la alma navega  
por un mar de dulzura, y finalmente  
en él así se anega,  
que ningún accidente  
extraño ó peregrino oye ó siente.

Y si algú me digués que aquests efectes íntims del Art, que aquesta psicologia es arcaica e impropia dels nostres temps, si algú oblidat o ignorant de sí meteix no podía compendre aquest mon invisible de sentiments y de pensaments, aquestes operacions espirituals, aleshores li aduhiriam lo següent fragment del positivista Taine, que sembla un eco, encara que esmortuit y potser capgirat en sentit hegelian, de la poesia de Fra Lluís, en que parlant de la escola pictórica dels *pre rafelístes* diu: «les impressions de la persona moral, lo diálech mut de la ánima y de la naturalesa, la vibració sorda d'un jo pregon, ple de cordes vibrants, d'una gran arpa que per medi d'imprevistes sonoritats respon a tots los colps que reb del exterior... Per ells aquest jo potent es lo principal personatge del mon. Invisible, enllaça totes les coses visibles y se subordina a elles. Lo sér espiritual es lo centre a que convergeix tot l'altre (1).»

Aquest procés dels efectes artístichs, en que coincideixen l'antich poeta castellá y'l modern positivista francés, prova la importancia que te la fruició estétic en la educació del cor. Per

(1) Vide Miquel y Badia: *La Pintura espiritualista*. *Diario de Barcelona* de 8 de Noviembre de 1893.



açó lo Art, sens tenir una missió directa moralisadora o religiosa, es no obstant, y l'experiencia ho demostra, un factor eficaçíssim en les costums y en les creencies socials, y tots vosaltres os recordau de com, en un día d'amistosa y dolcíssima expansió, un honorable colega nostre, pintor meritíssim y mestre de la major part de vosaltres, nos retreya una estadística de criminals feta en la nació francesa, d'hont resultava que la proporció mínima era la dels artistes. No en vá l'esperit del home se posa en contacte ab les inefables influencies d'un Esperit superior y puríssim. Felix la época en la qual senyoreja la Bellesa; si fos lícit imitar les sentencis del Evangeli, diríam que per les flors se coneix la planta, y la flor de la Bellesa no pot procedir d'una civilisació positivista. Lo meteix que la veritat, de la qual es resplandor, may mancará del tot a la terra, pero quan la literatura y la ciencia sostenen que no havem de fer cabal més que de lo que veyem y tocam, quan se vol reduhir a funcions orgániques les operacions humanes, la resplandor espiritual de les coses, que junta lo visible ab lo invisible, lo sensible ab lo supra-sensible s'apaga, y l'Art de les formes ja no es aquell diví simulacre, de que parlava Aristótil,

por quien al bien divino  
despierten los sentidos  
quedando á lo demás adormecidos,

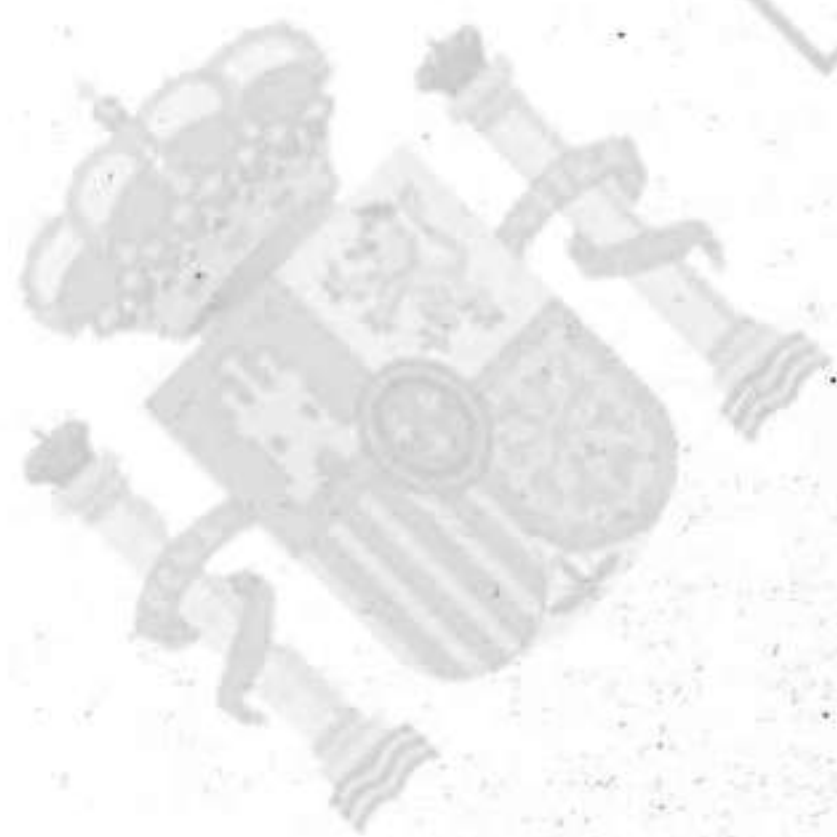
sinó que en lloc d'edificar y elevar al home, lo destrueix y enfonza ab delectacions malaltices.



# Del Infinit

y del límit en l'Art

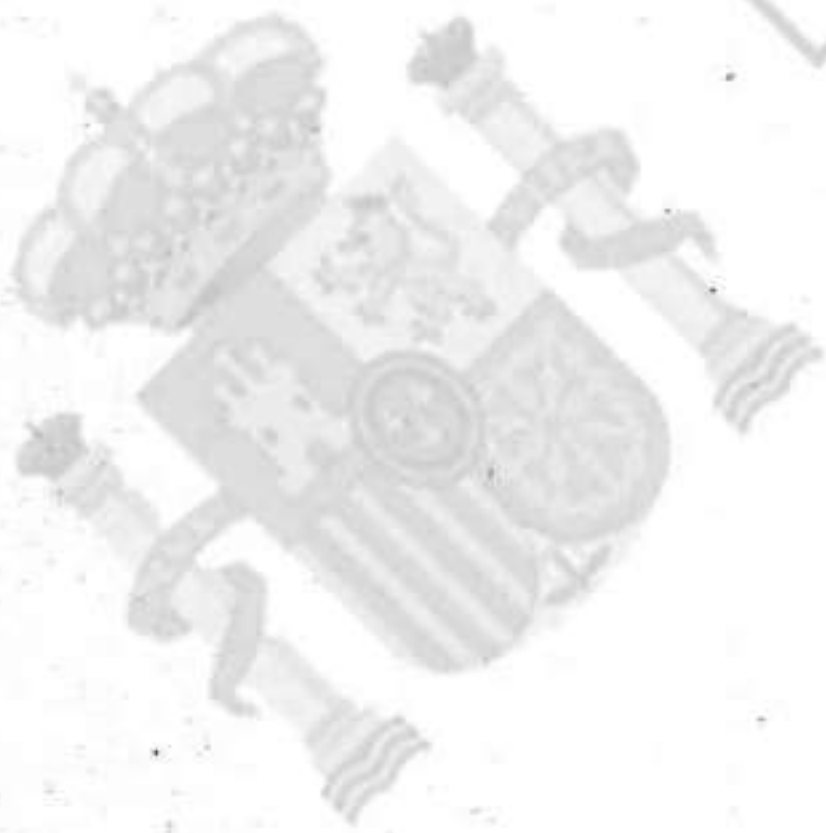
MINISTERIO  
DE CULTURA



Conferencia llegida al Círcol Artís-  
tich de Sant Lluch de Barcelona  
lo mes de Maig de 1896.



MINISTERIO  
DE CULTURA





Altra vegada, senyors, vinch a parlarvos de l'Art ab ses relacions ab la Metafísica, de la summa lley de la bellesa; més al fer açó no obehesch solament a una natural inclinació del meu enteniment o a una preferencia del meu gust. L'Art y la Filosofia son germans, l'esperit del artista y'l del philosoph tenen analogies profundíssimes y puix que havem de parlar dels misteris humans, ja que l'artista y'l philosoph passen la vida dins del misteri y espían la hora en que se'ls presenta mes visible pera darla a conixer als demes homens, ja que'ls grans pintors aman representar lo regne dels esperits y de la llum, vull començar aquesta conferencia ab una comparació entre'ls metafísichs y'ls artistes treta de les mes altes especulacions sobre la naturalesa espiritual. Y al fer açó no parlo com lo teólech mitg-eval, sino que prenh la idea del gran doctor dels moderns positivistes, lo famos Spencer (1), qui vol que les nocions que tenim de lo visible y tangible, de lo limitat, no sian altra cosa que símbols d'una realitat suprema y certíssima, renovant la ciencia positiva dels moderns, la doctrina humana y divina tradicional, que l'instint dels pobles primitius endevina encara que barrejantla ab errors y la ciencia dels pobles avançats demostra. En la gerarquía de la inteligencia humana, a mon entendre, los metafísichs y artistes representan lo que en la gerarquía de la inteligencia angélica son los querubins y serafins. Los uns los

(1). Fragments publicats per Gruber, S. J. París, 1893.



àngels de la intel·ligència, los altres los de la amor, que per virtut de sa naturalesa entre sí, están íntimament lligats, de manera que la veritat que en los uns es llum d'intel·ligència, en los altres es foc d'amor; axí sens metafísichs no hi hauria artistes, y la esperiència històrica nos demostra que terra fértil per la Metafísica es fértil també per l'Art, que'l pays que produhí a Homer, Apeles y Phidies, es també la patria de Sócrates, Plató y Aristótil; que de la civilisació que engendrà a Sant Tomás d'Aquí foren fills lo Dant Alighieri, Sant Vicens Ferrer y l'Ausies March, ab los grans pintors y arquitectes gòtichs; y que'ls Cervantes, Murillo y Velázquez se nodriren de la mateixa llet que'ls grans teòlechs espanyols del Concili de Trento

D'altra banda l'Art moderníssim per ministeri del meteix positivisme, que havia fet mofa del mon dels esperits y de l'ordre sobrehumá, entra a veles desplegadas en la regió de lo meravellós y trascendental, sovint d'una manera tétrica y fosca, y per camins estraviats; pero en fi s'aparta de lo que's veu y palpa cercant una existencia que no's toca ab les mans ni's veu ab los ulls. Aquesta feta del Art modern me recorda una superstició popular, y una expressió del gran poeta Goethe. Quan jo era xich, tinch present que les criades contantme les rondalles mitg-evals, que boy acaban de perdres, me deyan que si un mal esperit havia entrat en una casa devían dexarse obertes totes les finestres, porque los mals esperits no podían sortir sino per hon havían entrat. Disputant en Faust ab en Mefistófeles diu lo primer al segon que ixca per la finestra, pero en Mefistófeles li respon: "es una lley dels diables y fantasmes qui hajan de sortir per hon han entrat; som lliures d'escullir la entrada, però no la exida" (1). Aquest símbol poétich y popular superstició, es mes veritat de lo que sembla, es talment una lley com ho anomena Goethe, es la lley de la expiació, es una aplicació d'aquella lley del Talió que Kant posava com a manifestació illegítima de la justícia absoluta; y en lo regne del Art veyem que'ls qui mes havían fugit de la tradició, los modernistes, los qui s'entussiasmaren per la corrent positivista, son ara los qui

(1) *Le Faust*, de Goethe... París, 1875, pág. 192.



cercan la emoció artística en lo misteriós, en lo trascendental, en lo que no está subgecte als sentits y fins venç la metexa rahó.

Jo no sé perque á vosaltres, estimats amichs, se us ha titllat dihent que les vostres obres no podían sortir be perque teníau encongiment d'esperit. A mi no'm toca defensar les vostres obres, y encara que ho volgués fer no'n sabría, però la defensa del vostre esperit me toca de ple, y per açó en aquesta conferencia me propono demostrar que en la regió del Art us moveu en una esfera immensa, y que en son conreu teníu una llibertat de moviment que es impossible que tal amplitut y llibertat sían superades, puix lo vostre camp es, com ho ha estat instintivament per l'Art sempre y quan no l'ha dominat la tiranía d'escola, manifestació del Infinit, no admetent altres límits que aquells que imposa la metexa naturalesa de les coses.

## I

Los Quixots qui prenen les ombres per les realitats son mes dels que sembla, y fins podem dir que en certes circumstancies tots som Quixots y prenem les apariencies, nos contentam ab les apariencies, sens penetrar en les realitats. Aquest precisament es lo evangeli primitiu dels positivistes: contentarse ab les apariencies; pero l'home may d'exa d'ésser la criatura racional qui cerca la satisfacció d'aquella ambiciosa facultat que'l tira a acostarse al Infinit. Les apariencies enganyan. Estava la senzilla é interessant Margarida en lo jardí de Marta ab lo doctor Faust qui la volía seduhir, y la pobre minyona, fundada en la piadosa fé católica, li pregunta sobre les creencies que ell tenia. Lo doctor li parla lo llenguatge dels panteistes, es a dir, una parleria molt divina però sens Deu, y com no la acaba d'enganyar y se recela del sabi, ella li diu: "Tot açó es bo y bonich, lo capellá gayre be diu la metexa cosa, però ab mots un xich diferents". Respón lo mal intencionat: "per tot arreu los cors que la claretat del cel ilumina parlan axí, cadascú ab sa llengua ¿per qué dons no ho faré jo ab la meva?"



Dominada la Margarida pel viu instint sobrenatural de la gracia rebat les rahons del doctor Enrich dihentli: "parlas guerxo, perquè no ets cristiá" (1). Usant la metàfora difícil, però expressiva fins al capdemunt, del poeta alemany, podem dir que'l llenguatge artístich de molts moderns també es guerxo, parla com lo capellá y no te res de cristianisme, mira á la dreta y la esquerra y de consegüent enganya; per açó qui'l creu tindrà la fi de la bella Margarida.

Al parlarvos ara jo del regne del Art, de la immensitat de sos dòminis, vos semblará que escoltau á un panteista, al alegarvos la doctrina de Sant Tomás y la d'en Littré creureu pot ser que'l gran frare y l'ilustrat positivista diuhen una metexa cosa, y hi há, no obstant, la diferencia de la ombra á la cosa que la projecta. La ombra fins aparenta mes que no pas la realitat. Les escoles artístiques y filosófiques sempre s'han mantigut ó de les ombres ó de la veritat. Lo romanticisme fou ombra de la espiritualitat humana; lo barroquisme y lo naturalisme, ara ja decadent, cada hú a sa manera son ombra de la nostra materialitat; lo panteisme artístich, que avuy prevaleix, es ombra del concurs de Deu en tota criatura que ensenya la doctrina catòlica; per una temporada a la imaginació, que es la facultat de les formes, aquests sistemes la engrescan, creu exalçarse ab aquella grandiositat é immensitat, li sembla que ha trobat lo cel á la terra; ¿peró pots per ventura, ¡oh fantasía! prescindir de la rahó? ¿Podrá l'home viure del engany? ¿Havem de posar al Art en la linya de les ilusions humanes o be lo havem de identificar, a lo menos originariament, ab la Veritat?

A mon entendre es fals que l'Art haja de viure d'ilusions, de suposicions e hipótesis. L'home no te mes remey que viure d'aquests recursos quan ha rebutjat la veritat; però possehint l'instint artístich, sentint la fam de la bellesa, de lo perfet y diví, es induptable, si no volem comprometre la serietat de la Naturalesa y de la humanitat, que ha d'haverhi una categoria, una qualitat a lo menos capaç de satisfer tal instint y de calmar aquella fam. Tota facultat té son objecte corresponent.

(1) Ibid, pág. 256.



Aquella fam es immensa. A la porta del teatre en lo dia que's representa una obra mestra, la gent se barallan, se batan uns ab altres prenentse los bitllets dels dits, y, com diu Goethe (1) ab admirablè intuició, se trenca lo coll devant del despaig, com en temps de fam pera arreplegar un pa a la porta de la fleca. En efecte, la fam del esperit es tan viva y violenta com la fam del cos. Aquest instint mogué en plena edat mitjana al immortal florentí a cercar per l'Infern, lo Purgatori y lo Cel, lo consol de de la seua ànima; y en mitg dels temps moderns lo inglés Childe-Harold, fart de plaers y mogut de la fam, ix de sa patria cercant per diferents climes la manera de saciarse; va pel mon com un exilat fugint de son propi cor, y cantant a la gaditana Ignés li diu que no gosà mirar mes enllá de la tomba, y que, no obstant, no espera trobar repós abans de baixarhi, y ab desesperada angunia esclama: "no fasses pas pera descobrirme lo cor, porque dins d'ell hi trobarías un Infern" (2). En efecte, l'Infern es la immensitat sens Deu. Lo Dant Alighieri en son viatge per les regions sobrenaturals; lo doctor Faust ab ses meditacions esperiments y pactes diabólichs y'l Childe-Harold corrent d'una part a la altra del mon, tots eran moguts per un meteix instint, tots cercavan lo meteix tresor. Y, com aquets tres personatges, molts moderns, qui no arriban de bon troç a personatges, qui's gastan lo que tenen y lo que no tenen per una pintura ó altra obra d'Art, o pagan grosses cantitats per ohir una música, cercan la satisfacció del meteix instint. Lo mon califica açó de xiflades; sols ho son si per cas hi falta la passió, quan naix de la vanitat y no del gust; pero mentres sia la aspiració infinita del Art, si es xifladura, es nobilíssima. També a vosaltres, artistes, devegades se us tracta de xiflats, mes pera consolarvos diré, sens temor d'incórrer en sacrilegi, que'l gran Sant Pau posa en la suprema categoria del regne espiritual als qui patexen la xifladura de la creu de Jesucrist (3). L'ordre natural y l'ordre sobrenatural sempre se corresponen, l'un es base del altre, y la manifestació del Infinit en lo mon, després de la re-

(1) Ibid, Prologue sur le théâtre.

(2) *Œuvres complètes*, de L. Byron, pág. 271, vol. 2.<sup>on</sup>

(3) 1. Cor. 1. 18.



velació, se fa per ministeri de la Metafísica y del Art; la teologia explica científicament lo judici final de la humanitat, però als ulls de la multitud mundana los articles de Sant Tomás may produhirán la lluminosa visió de aquella immensa crisis, com l'han produida los sermons de Sant Vicens Ferrer, *l'Angel del Judici*, y'l pinzell sens igual de Miquel Angel en la Capella Sixtina.

Per açó molts, confonent lo simulacre ab la realitat, lo instrument ab la causa productora del goig de la bellesa, ab la falta de exactitut que hi ha en lo llenguatge modern, parlan d'un culto al Art, quan precisament l'Art es en sí meteix un culto, lo culto de la bellesa. Dir culto al Art es dir culto al culto. L'Art es un procediment, es un estudi, si voleu es lo festeig de la bellesa; però identificar l'Art ab la bellesa fora com identificar la dialéctica ab la veritat. La bellesa viu independentment del Art, es anterior á ell, no es filla dels artistes, al revés aquests son dexeables seus; y ella es reyna y senyora de tota la humanitat.

## II

L'Art es, donchs, per nosaltres católics lo culto humá y natural a la bellesa infinida que's manifesta espléndidament en la existencia subjecte als nostres sentits. No es purament una impressió, te existencia real y llúu d'una manera evident en lo immens mar del Ser. Tots los artistes axí ho regonexen, lo meteix los qui benehexen a Deu que los qui'l malehexen, porque l'Art troba bellesa y pot expressarla fins en la lluyta contra l'Omnipotent, mes quan l'Art prescindeix d'aquest impossible que rehisca: l'artista podrá ésser amich ó enemich de Deu, ángel ó dimoni, mes ab la indiferencia l'Art queda desvanescut y, a lo menos en ses altes manifestacions y com escitador del gran interés humá, desapareix de la terra.

Lo dimoni pot ésser un objecte estétich no tan en sí meteix com per sa oposició á Deu; com en les pintures d'en Grau de la Notte, esperimentam una fruició estética, hi ha vera bellesa, no



per la fosca sino per la llum que la combat, axí de la persona del Príncep de les tenebres, del enemich de Deu, poetes y pintors han pogut aprofitarse'n y ab la horrenda fantasma produhir efectes estétichs de primer ordre. Per tot arreu allá ahon se se troba la idea del Infinit, encara que sía pera combátrela, no pot marcarhi la bellesa. Mentres hi ha ser hi ha bellesa, lo ser summo es la bellesa summa; a menor ser disminució de bellesa, però sempre ab resplandor del Infinit, y'l gran Pasteur després de descobrir lo indefinit número de petites existencies, los microbis, invisibles als ulls dels homens fins que ell les hi mostrá, possehit d'una admirable devoció esclama: "la noció de lo Infinit en lo mon se'm presenta per tot arreu ab una espressió inequívoca" (1), y girantse contra los positivistes ell, l'immortal contemplador de la naturalesa física, los hi enfonza lo sistema ab lo següent argument: "lo immens y visible buyt del sistema consisteix en que dins de la concepció positiva del mon, no's té en compte que la mes important de les nocions positives, es la de lo Infinit", y després afegeix: "la concepció de lo ideal ¿no es per ventura també la facultat reflexo de lo Infinit que en presencia de la hermosura nos porta a imaginar una bellesa summa?" (2).

Lo gran químich aquí parla com a artista, porque los majors talents es impossible que no tingan la facultat de assaborir les manifestacions de la bellesa; los qui en la vida humana sols donan importancia a lo que's veu y palpa, los científichs qui no volen admetre los misteris, escolten les següents paraules d'un sabi que's feu seues en Pasteur en son discurs d'entrada á la Academia francesa: "Fa molt temps que estich d'opinió que'l qui té sols idees clares per força ha d'ésser un simple". En efecte, lo medi dins del qual se mouen totes les coses es un horitzó de llum, mes de misteri, per açó tots los pobles han admés en lo tresor de la humana sabiduría la manera de sentir y de pensar del artista qui te la facultat, que no es dada á tothom, de percebre lo ressó de la veu del Infinit parlant en les coses, de veu-

(1) Discurs de recepció en la Academia francesa.

(2) Ibid.



re les resplandors d'una llum, fora de la qual es impossible veurhi. Cinchcents anys abans que l'ilustre químic francès, lo gran poeta escolástich vegé en la contemplació del esperit lo qu'en Pasteur descubrí exercitantse en les seues ciències d'observació dels cossos. Lo Dant Alighieri es, fora dels teòlechs, l'home qui mes ha tingut la visió del Infinit en la contemplació del univers. Qui l'escolta sembla que oyga un d'aquets escriptors artístichs qui fent professió de Panteisme divinisan á tota criatura, com aquells antichs de qui digué Bossuet que per ells tot era Deu menos lo meteix Deu, y no obstant, l'Alighieri será sempre lo poeta máxim de la teología católica.

La gloria di Colui, che tutto moue,  
Per l'universo penetra, e risplende  
In una parte piu, e meno altrove.  
.  
.  
.  
Le cose tutte quante  
Hann'ordine tra loro; e questo è forma,  
Che l'universo à Dio fa somigliante.  
Qui veggion l'altre creature l'orma  
Del eterno valore, il quale è fine,  
Al quale è fatta la toccata norma.  
Nell'ordine ch'io dico sono accline  
Tutte nature per diverse sorti  
Più al principio loro, e men vicine:  
Onde si muovono à diversi porti  
Per lo gran mar dell'essere: e ciascuna  
Con istinto à lei dato que la porti. (1)

Iluminat per una llum que no enganya la visió de lo Infinit no'l desvaneix, lo mira de fit á fit sens enlluernarse y encara que veu la conexió, la íntima relació entre'l Criador y la criatura, encara que sent en l'univers la influencia del Infinit, distingeix entre'l cel y la terra y ab una admirable austeritat de paraules que valen un volum de filosofia, diu:

Così fu fatta già la terra degna  
Di tutta l'animal perfezione

Veus aquí dos versos que enfonzan l'Art panteista y l'Art positivista, y demostran com l'Art humá per escelencia, la in-

(1) *Paradiso*, canto primo.



terpretació de la bellesa en lo mon, sols pot ferla dignament lo qui estiga possehit de aquella admirable doctrina, d'origen sobrenatural, que dona llum pera conèixer *tutta l'animal perfezione*.

L'Infinit es una condició pera conèixer be lo finit; qui's fixa solament en aquest no tindrà may una vera noció de la existencia, y de consegüent de la vida y per tant de la bellesa. Axí com la llum física s'apaga quan está fora del aire, axí també la llum misteriosa que dona a una cosa lo caràcter estètic, se desvaneix quan se la separa de la immensitat del horitzó que forma l'Infinit. Es tan íntima la conexió entre lo finit y l'Infinit que'l Panteisme confón la una cosa ab l'altra; per açó una part del Art modern tot ho troba Infinit y vol deificar totes les coses, per açó la exuberant mitologia grega que veyia deus en los homens y les besties, en los rius y montanyes, en les flors y en los arbres, en les revolucions de la naturalesa y en les passions dels homens, en les ciències y en les arts, sembla renàixer en certs artistes contemporanis qui no pensen que les coses quan perden la sinceritat perden al meteix temps la bellesa. Bella es la simplicitat homèrica ab son mon de deus y déeses, bellíssimes serían lo Zeus y la Athena de Phidies, perque l'immortal escultor en dits simulacres volía expressar la magestat y la puresa divines; durarán sempre en la memoria dels homens lo Parthenon d'Atenes y'l Pantheon de Roma com a llocs dignes de anarhi l'home á recullirse quan vol consagrar-se a pensaments eterns; tots aquets artistes arribaren a la sublimitat en la expressió de la Bellesa perque tenían bona fe, y la bona fe es necessaria al home en tots los ordres de la vida. Aquell naturalisme sens mácula de pecat del Pare Homer, sa ingenuitat religiosa que's confon ab un cert panteisme, lo fat cech del Art helénich que contribuí a tantes d'obres mestres de poesia y d'esculptura, mostran a les clares una gran sinceritat y bona fe, virtuts necessaries pera salvar-se lo meteix en los dominis de les Arts, que en lo regne de la Veritat eterna. L'Art modern sent d'una manera molt fonda y viva l'apetit de l'Infinit, mes que may ara se parla del Art trascendental, en gran part s'es fet



panteista; però lo panteisme artístich modernista no arribará may a produir obres admirables perque no hi há admiració per lo que no es sincer. Lo deu *Pan* dels moderns es molt mes fals que no pas lo dels antichs. Al alçarse de taula uns filosofhs alemanys, qui tenían idees panteístiques, un d'ells digué ab molta gracia y oportunitat: som uns deus qui havem dinat molt bé. L'Art helénich era panteista perque creya ab Deu y no sabia com esplicarse'l, l'Art modern es panteista perque's voldria traure de sobre la idea de Deu y al meteix temps no pot prescindir del Infinit. En la bona fe dels helénichs la ceguetat del fat que tan esplotaren creant escènes dramátiques y composicions escultóriques dignes de la immortalitat, era un confús e incert resplandor del dogma teològich de la predestinació de tota criatura, y per lo tant la llum divina encara que estraviada iluminava aquelles obres y les marcava ab lo sagell de la sublimitat. Lo raquílich determinisme dels moderns que reclou al home dins de les estretes lleys de la materia, fa minvar les forces espirituals, y apaga la llum del Infinit diví; per açó les obres del Art determinista que supleix a la acció divina sobre la criatura, ab les accions y reaccions animals dels apetits e instints, son obres migrades com fruyts que'l pugó no dexa creixer; los tipos humans creats per l'Art antich son plens de vigor, energía y bellesa, lo fatalisme helénich semblava que feya creixer la virtut humana perque era una ombra, encara que inexacta, de la Veritat. *La fuerza del sino*, fins en nostres dies, ha tingut força pera produhir aquesta grandiosa creació dramática. La lluyta del home ab un obstacle insuperable nos fa interessant al home y constituheix una situació estética; les baralles sempre despertan la nostra curiositat y cridan la nostra atenció, fins les mes vulgars. Una barralla de besties, tractada per un escultor, constituheix un obgecte artístich; les baralles entre dues races d'homens han donat materia a les epopeyes mes famoses, y lo gran Comte de Mestre s'alçá contra los utopistes qui volen fundar la pau perpétua, provant que la guerra es una necessitat imprescindible de la humanitat pera purgarse de ses impureses y alçarse a major dignitat; la lluyta del home



ab sí meteix es l'argument predilecte del Art psicológich; unes baralles entre Deu y l'home superan en sublimitat a totes les altres accions humanes. En lo mon helénich, en lo mon no cristiá, qui ignorava la plenitut de la misericordia divina, aquestes baralles acababan sempre per l'abatiment del home; en la humanitat que s'ha guiat per l'Antich y pel Nou Testament ¡oh cosa maravellosa! devegades l'home venç a Deu. Conta lo llibre del Génessis que fugint Jacob de casa son oncle Laban, passá tota una nit combatent ab un ser misteriós a qui no volía dexar escapar sens que'l benehís, y al qual arribá a subjectar. Al desvanexe's aquella sobrenatural aparició ohí una veu que li digué: "si contra lo meteix Deu t'has mostrat fort ¿cóm no prevalexerás contra tots los homens?" (1) Lo desplegament de la virtut humana s'adquireix principalment en aquests combats de Deu: en les Sagrades Escripures Job batentse ab totes les miseries humanes y rehixint de elles gloriós, en la poesia horaciana lo *Justum, et tenacem propositi virum* fent cara a la adversitat tant si be dels deus com dels homens y resistint fins al cataclisme de la terra, nos mostran com la revelació divina y la filosofia estóyca entengueren la batalla del home ab Deu; la primera, perque es infalible, d'una manera mes humana y natural, la segona ab exageració si be ab grandesa. En l'Art grech, ja decadent, trobam la famosa escultura de Laoconi y sos fills, y si be hi sentim la tristíssima impressió del fat inevitable, aquelles figures mostran melancólica noblesa y'ls vençuts ho son mes que no pas per la serp per un principi espiritual irresistible. ¿Mes qué trobarém en lo ja vençut Art dit realista? Lo mon civilisat no ha pogut soportar ab nom d'Art, ab nom de vici no podrá may desfersen, a la representació dels homens dominats y esclaus dels apetits animals, la degradació de la nostra especie y la extinció del interés mes noble y viu que's troba en la humanitat. Hi manca la resplandor del Infinit. S'engaya qui's pensa que'ls apetits mes forts son los apetits animals. La dramática humana es impossible ab lo crú materialisme; y especialisant més, en gracia de la claretat, pot dirse

(1) Cap. XXXII, v. 28.



que ab lo sistema que representa en Zola, l'Art trágich desapareix, y la epopeya tan del estil antich com del modern, lo meteix Homer que Dant ó Goethe, no tenen rahó d'ésser.

Les lluytes humanes, los conflictes socials y doméstichs, les revolucions polítiques, los debats de les escoles, les guerres de religió, les questions de amor propi, tenen sempre causes metafísiques a lo menos en sa última resolució; per açó, deya, que les baralles sempre nos interessavan perque en elles se hi sol descobrir lo *quid divinum* que de des los mes antichs temps se té com a distintiu del ordre artístich. Voler suplir lo *quid divinum* ab lo *quid bestiale* no es cosa sols del nostre temps, es una pretensió molt vella, filla no del mérit sino del vici de la nostra especie.

### III

La lluyta es una condició de la bellesa mundana. L'*homo duplex*, es a dir la duplicitat de la nostra naturalesa, es font y principi del Art; aquest consisteix en un moviment d'ascenció, tota ascenció suposa una subordinació ó supeditació açó es un venciment. Deyan los antichs que l'Art trágich, en lo qual generalment los héroes quedan sacrificats, criava homens valerosos perque enfortia los sentiments humans ab l'espectacle de lluytes inefables; sens la duplicitat de la nostra naturalesa, es a dir, si l'home no fos aquest compost que té part d'àngel y part de bestia, los conflictes de passions no existirían; la poesia objectiva y la subjectiva suposan guerra per fora y guerra per dintre. Lo meteix art esculptórich, esclau necessari de la forma, a mi se'm presenta com a una especie de poesia subjectiva en marbre, y la potestat del artista se manifesta quan sab explicar, fent parlar les pedres, los mes íntims conflictes del esperit del home. Y no cregau ara que fent jo devallar l'Art declarant idea-mare de la bellesa humana la lluyta, estrényer los termens del immens camp de la estética reduhintla a lo trágich, a lo épich, a la violencia de les passions personals, perque admetent tothom que es element essencial de la bellesa



de la vida, jo trob en mí meteix, jo sento en aquells qui'm confien los seus mes íntims secrets, jo veig en los homens ab qui visch en societat, jo contemplo en la historia humana, la revelació me ensenya en la historia angélica, sento per tot arreu un chor de veus que ha condensat l'antiquíssim Job (1) dihent: *militia est vita hominis super terram*. Y la ciencia moderna contemplant ab sos microscópis los misteris mes amagats de la vida animal, lo regne invisible dels microbis, nos ensenya entre ells una perpétua batalla y nos esplica com la vida animal té per condició la lluyta, fent *duo* ab lo antiquíssim patriarca y profeta bíblich quan proclama que la vida en lo mon es una batalla que may s'acaba. Y'l meu insuperable mestre Sant Tomás d'Aqui m'ensenya en tots los seus llibres, es la ideamare de tota la seua teología y filosofia, que tot pateix, que tot treballa, que tot lluyta, porque tot ser, qualsevulla que sia, cerca lo que no té. la perfecció de sa existencia, la vida verdadera que es la vida eterna ó divina. Y quan lo doctor Faust s'enbranca en especulacions y experiments, y fins se dona al diable, y quan lo Childe Harold ressegueix totes les races humanes, qué preteníau, ¡oh grans poetes! qui creareu aquests personatges, sino mostrar aquest apetit que'ns fa cercar la perfecció y la bellesa com l'únich remey que hi há pera trobar repós les nostres ànimes? Y quan tu, Littré (2), doctor máxim dels positivistes, t'esclamas dihent que "hi há un Oceá que bat a la nostra platja, y pel qual no tenim ni barca ni vela, encara que la seua visió sia tan saludable com formidable", ¿qué vols dir sino que la set del Infinit t'abrusa y no sabs com calmarla, tot confessant no obstant la existencia de la Font inestroncable? Y la filosofia y la poesía de la desesperació, l'Art pesimista que per desgracia avuy té dexebles de molt talent ¿qué significan sino l'apetit del Infinit fugint del camí que porta a satisferlo? Y aquest apetit y aquesta set son tan antichs com la Humanitat: assedegats de Bellesa místichs y artistas, desperts ó adormits, no fan mes que pensar ab ella; sentint la fam de la Veri-

(1) VII, 1.

(2) *Auguste Comte et la philosophie positive*, pág. 519: apud Gruber.



tat los teólechs y los filosofhs se creman las pestanyes y cansan lo cervell pera cercar los camins que hi portan, y pera ensenyar la satisfacció d'aquest immens apetit en l'ordre natural y en lo sobrenatural lo Mestre diví de la Humanitat en lo grandíós Temple de Jerusalem un día que estava ple de gom á gom de gent, assedegada de Veritat y de Bellesa, cridava á tothom, ab veu molt alta, dihent: "lo qui tinga set que vinga á beure de mí" (1).

#### IV

L' estudi sobre la resplandor del Infinit que dona caràcter de tals als obgetes artístichs, que es com la forma universal del Art y dona fesomía de familia á les nou germanes, ha de tenir en compte los vaticinis d'aquells vidents qui ab sos ulls penetrants descubriren los misteriosos secrets del Qui es lo principi de la Vida. La Dant Alighieri, poeta de la eternitat com li digué l'Angel Guimerá en ocasió solemne, participant d'aquella escelsa prerrogativa de inteligencia que distingeix al talent dels grans artistes y que consisteix en veure en poques idees lo llarguíssim procés de les coses, y en reduhides substancies la immensa varietat de formes creades, acostantse a la simpli-císsima ciencia divina que en un concepte comprén totes les coses y ab un mot etern les espressa totes, lo Dant Alighieri, repetesch, pogué dir:

La forma universal di questo nodo,  
Credo ch'io vidi, (2)

donchs aquesta forma universal es la forma artística per escelencia y'l gran poeta florentí poetisá lo temporal y lo etern per qué trobá y contemplá totes les coses en aquell volum de les divines idees, sempiternes é immutables, que convertides en criatures forman l'Univers, lo qual ab totes ses coses vegé ab llum maravellosa quan contemplá:

Legato con amore in un volume  
Ciò che per l'universo si squaderna. (3)

(1) Joan, VII, 31.

(2) *Paradiso*, canto trigesimoterzo.

(3) *Ibid.*



Lo essencial de la bellesa, la transparència del Infinit en les coses naturals, consisteix indubtablement en una certa resplandor (1). Sens ella no hi há obgecte bell. La armonía o proporció, la concordancia dels elements, seguint la finíssima anàlisis de Sant Tomás, constitueix lo subgecte, mes no la essencia de la cosa bella, o be com ell diu la rahó de lo bell; y en efecte, tots vosaltres a la composició pictórica de major regularitat y armonía no li concediriau la palma de la bellesa si hi faltava la resplandor de la vida. La llum o resplandor, en son mes ample sentit, es com la forma del Infinit; per açó los pintors donan tanta importancia a la llum y la color, y mes que en totes les altres Arts en la vostra pot demostrarse la exactitut d'aquella idea-mare del Angélich quan afirma que si be la proporció o concordancia constitueix lo subgecte, no obstant la resplandor es la essencia de la rahó de bell (2). Les escenes mes repugnants iluminades ab la resplandor del Art se convertexen en estétiques; Velázquez ab una quatreta de borratxons emborratxa nostre esperit ab la divina ambrosía d'una emoció nobilíssima, y ab la deformitat d'uns nanos nos fa experimentar la consolació artística. ¡Oh maravellosa potencia del Art! Tu ets imatge del Infinit que fins del mal ne fa instrument de be. Dels esguerros morals y físichs, de borratxons y nanos, del rebuix del mon, sabent que cada home per miserable que sia es un reliquiari ahon s'estotja l'Infinit valentse de les metexes deformitats y lletgeses, com Deu se val del dimoni pera resplandir mes la seua gloria, l'Artista produeix en l'esperit del contemplador la inefable llum de la Bellesa.

Lo gran revelador dels eterns misteris, l'Evangelista Sant Joan, diu que Deu es llum y vida, y que la vida es llum dels homens (3), y l'Art pictórich no pot viure sens la llum y la color.

(1)

La cera di costoro, e chi la duce,  
Non sta d'un modo; e però sotto'l segno  
Ideale poi piu e men traduce.

(Paradiso, canto decimoterzo.)

(2) Ratio pulcri in universali consistit in resplendentia formæ super partes materiæ proportionatas, vel super diversas vires vel actiones....

Al rationem pulchritudinis concurrat consonantia sicut subjectum, et claritas sicut essentia ejus. (Opusc. *De Pulchro et de Bono*. Edit. rom. de 1886.)

(3) Joan, I, 4.



Diuen que l'ànima, la substancia del Art helénich, era la figura del home en qual faç resplandeix un raig de llum increada; pero es induptable que l'Art d'Apeles s'enlayra també ab la llum física y la color. Quan jo contemplo la admirable pintura de Sant Antoni de Pádua d'en Bartomeu Murillo, la estática figura d'aquell amich de Jesucrist me fa sentir una emoció que ungeix tot mon ser, la célica forma del Infant diví qui se li acostava ab espressió tendríssima m'encén d'amor, però lo transport de l'esperit se completa ab aquell horitzó infinit de llum inefable, vivificada per uns exércits d'esperits celestials, que constituheix la *mise en scene* d'aquella mística y bellíssima composició.

La claretat, la llum es una condició de la inteligencia. Sens llum los ulls no hi veuen, ni l'enteniment tampoch. Lo no véurehi es trist, be ho sabem tots los qui som curts de vista. Quan l'enteniment no veu les coses que té al devant, quan la inteligencia no les pot penetrar pateix terriblement; prenent entendre certs conceptes foscos hi há qui s'hi torna boig, per açó volem ab deliri la llum y en tots los sigles ab lo desitg de fer visibles los misteris s'han constituït sectes de iluminats. Aquell qui's presenta entre'ls homens prometent la llum, sempre té seguidors. Los masons, encara que viuen a la fosca, se proclaman fills de la llum; lo culto del foch es antiquíssim y ple de simbolisme; en los llibres sagrats veyem l'horror a les tenebres, lo desitg sempre crexent dels patriarques y profetes qui estátichs esperavan la exida de la llum, y quan tothom, cadascú per son cap, la anava cercant se presenta Jesucrist dihent: jo so la llum del mon (1); per açó la llum y'l foch son elements principals en lo culto católich. La llum, donchs, es de llinatge diví y quan trobam un artista, un pintor qui la sab pintar sembla que'ns transporte al altre mon, porque'l cel es lo regne de llum, y la llum es vida per l'home; es la imatge mes espressiva del Infinit. No se li coneix lo grau máximum; la llum física se'ns podrá beure los ulls dins dels seus forats, la llum intelectual podrá desva-

(1) Joan, VIII, 11.



néxe'ns y fer defallir lo nostre enteniment (1); mes ella may defalleix, sempre triomfa, no té límits, los limitats som nosaltres; perque ella, usant los termens de Salomó, es un tresor Infinit pels homens. També la color es lo tresor de la pintura: les escenes mes belles, les figures mes divines, les composicions mes interesants ho son ab l'auxili de la color; quan voleu pintar la gloria eterna o la mort humana, l'exércit de les angéliques gerarquies o les sagnantes lluytes humanes, los paysatges d'una naturalesa tétrica o riallera o be los consols y desolacions de la vida de familia, pera tractar pictóricament la teología, la historia, la naturalesa o les escenes de la vida casolana, necessitau de la color. Y aquesta lley de la pintura es profundament humana, perque vosaltres sabeu que cada passió té sa color natural, la temor y l'odi, la amor y l'entussiasme, la alegría y la tristesa, lo crim y la virtut, la salut y la malaltía, la mort y la vida, tenen color o matiç de color propi; y si atenem á lo que'n podriam dir les passions de la naturalesa, tempestats y cataclismes, idilis y magnificencias, xardor y frescor, feconditat y miseria, y si traspasant lo regne de la materia volem ficarnos en les regions definitives a que está destinat lo nostre llinatge trobarem que'l Cel y l'Infern tenen també colors propies y característiques. Y es perque les colors, segons nos esplican los científichs, son formes de la llum, aquesta segons nos ensenyan los doctors místichs es, entre totes les coses criades, la manifestació mes espléndida del Infinit; y per açó lo Dant Alighieri, artista, científich y teólech, seguint a Sant Tomás, la declara la forma universal de la bellesa. Y enten-gau que es llum tot lo que hi fa veure, que sens la llum que's descompon en color n'hi há encara un altra mes intensa, general a totes les Arts, que despedexen en major ó menor grau tots los sers, manifestació mes llegítima del Infinit, que es la llum de la espressió que té la virtut de fer veure al home mes enllá dels confins de la materia, iluminant no tan los ulls del cos com los de la inteligencia humana, posant al home en contacte ab lo

(1) *Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ.* (Psalm 118, versicol, 123.)



invisible y perfect, y mostrantli per misteri del arquitecte, del escultor, del pintor y del músich, ab pedres, colors y sons, una cosa superior a la materia.

L'ordre natural y l'ordre sobrenatural son fronterenchs y sovint se compenetrans; però l'Art es entre totes les coses humanes la que mes s'acosta a les divines. Y aquesta proposició vull sostenirla lo meteix devant de la teologia que de la estètica. La revelació dels secrets divins, la professia hebrayca, prenyada de la veritat cristiana, Deu la doná als homens en forma artística y fins a la fi dels sigles; a través de totes les civilitacions, los nostres profetes Moisés y David, Isaies y Jeremies serán considerats com la manifestació mes extraordinaria e insuperable d'un Art salvatge, o sia espontani, y diví, perque no tingué mes pare ni mestre que Deu y la naturalesa humana.

D'altra banda l'Art sempre té quelcom de salvatge y sol morir d'un enfi de refinaments socials; necessita del estudi però no es fill del estudi, ha de tenir en compte les regles però necessita que li vinga de fora lo que no li donarán les regles; l'esperit creador no s'esplica, la inspiració no s'analisa, es un misteri; per açó d'ella, a sa manera, pot dirse lo que Sant Pau diu de la gracia *non est volentis neque currentis sed Dei miserentis*, y quan en Rafel Sanzio en les cambres vaticanes pintá la transportada figura de la poesia, dessota escrigué: *Numine afflatur*. Y si ara, estimats artistas, vos semblava que l'Art no s'ha de ficar en tantes filosofies, lo pintor que vinch d'anomenar ve en mon auxili quan agermana la teologia, la filosofia y la poesia, quan pinta pera la immortalitat la *Escola d'Atenes* y la *Disputa del Santissim Sagrament*; y jo, per lo que a mi'm toca, puch dirvos que d'una manera eminent en lo poema del Alighieri, summo artista literari, hi repasso la filosofia y la teologia. Y es perque estam en las regions del Infinit ahont tot se troba y se junta.

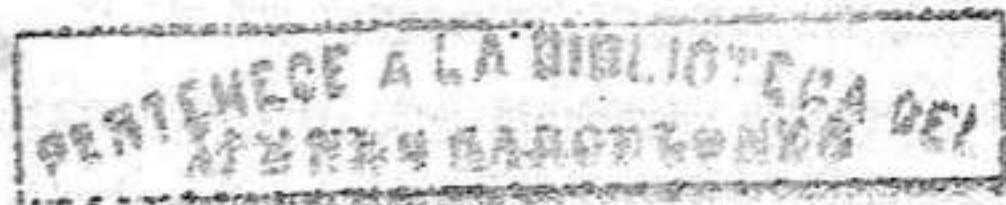
Si la llum n'es una manifestació, l'altre element de la bellesa, la armonía ó proporció, crida també al nostre enteniment la idea del Infinit:



diu lo poeta filósoph de la Illa Daurada.

La proporció o armonía es la riquesa dins de la unitat; la unitat es pobra, però es viva, la apetitosa varietat sens la unitat es morta; la vida es simplicíssima, té elements variats, com la Bellesa, però ella en sí metexa se resisteix a la anàlisis; no se'n pot fer la descomposició, s'es viu o s'es mort, la vida es un acte, simplicíssim certament, però que compenetra una varietat d'elements, sembla com la conciliació d'una antítesis, y per açó també la armonía es una condició tan alta perque es l'agermanament de dos termens oposats: la unitat y la varietat. Qui sab conciliarlos, t'ingaulo per veritable artista. Lo Judici final de la Capella Sixtina ab sa immensa varietat d'àngels y dimonis, pecadors y sants, profetes y sibiles, jueus, gentils y cristians, es a dir, la representació de tota la humanitat, desde Adam fins al derrer home, y cada hú d'aquets individuus caracterisat per lo lluminós sagell del geni del artista, produheix l'efecte de la unitat, es un acte; com Deu, segons la fórmula de la filosofia y de la teología, es un acte pur. Y ¿qué es l'Infinit, unitat y distinció, com nos ensenya la doctrina católica, sinó la plenitut del Ser y de la vida ab la simplicitat mes absoluta?

V



Peró baxem d'aquestes altures. L'home en tot ha de tenir mida, fins en los apetits infinits; mentres serem a la terra nos havem de contentar de veure sols lo reflex del Infinit, no tenim potencia pera mes; d'aquí que l'Alighieri quan se passeja pel Cel, comparant l'estat de la inteligencia divinizada en la altra vida, ab la inteligencia animalizada de la present, diga:

La mente che qui luce in terra fuma.

Per açó quan Moisés vegé verament l'Infinit, lo vegé dalt del Sinai que estava encés y fumant, y'l Profeta ab espahordiments de mort; per açó no hi ha ningú qui arribi mes al *sum-*



*mum* de la bogeria que'l místich y l'artista quan s'ixen de la vera senda que a l'un en l'ordre sobrenatural y a l'altre en lo natural los ha de portar al Infinit; d'aquí que llijam en les histories dels sants y dels grans artistes y sabis que alguns cops los hajan tancats per boigs; a Sant Pau lo president Festo li deya: Pau, les moltes lletres que tens t'han girat lo cervell (1); y no falta en la medicina modernista qui ha dit que lo geni es un ram de bogeria. Tot açó prova que la vista del Infinit espahordeix, que desequilibra al home, qui quan lo contempla, s'ha de agafar sino vol caure al fons del abim; en l'ordre físich a certes altures quan perdem lo mon de vista, quan l'home té devant seu la immensitat del espay y no hi veu cap limitació, si ell no está en una basa molt segura, si no té ahon agafarse, lo cap li roda y cau en l'immens abim. Donchs en l'ordre espiritual al cim d'una gran altura, les vistes son immenses, però a molts al arribar a dalt en lloch de veurhi mes, la vista se'ls pertorba; per açó l'Art materialista s'espahordeix del Infinit y fuig, perdent axí l'immortal resplendor de la bellesa, y reduhint son domini a la regió ínfima; l'Art racionalista, absort per l'Infinit, lo vol atényer, mes es víctima de son propi ardiment y com l'antich personatge de la faula helénica passa la vida volent pujar lo roch al cim de la montanya y despenyantse abans de arribarhi, per lo qual esclama en boca del doctor Faust: "jo ho sento, vanament he acumulat sobre de mi tots los tresors del esperit humá, perque a la fi, quan me recullo, de mon sí no n'ix cap força nova, no só mes gran ni del grux d'un cabell, ni estich mes aprop del Infinit" (2). Y es perque l'Art racionalista, l'Art panteista dels modernistes, com lo dels egipcis é indis, sent l'Infinit, però no'l pot atényer; lo veu sovint com fantasma monstruós, com los egipcis y helénichs veyan les esfings, los faunos y satyrs, y'ls budistes los seus dimonis, però totes les seues visions artístiques no fan mes gran al home ni del grux d'un cabell, ni lo apropan al Infinit. En cambi, lo que no pogué conseguir lo doctor Faust ho trobá lo Childe-Harold, y fins explica,

(1) Ac. Ap., apost. XXVI, v. 24.

(2) Ibid, pág. 202.



en un càntich d'altíssima poesia les arrels filosófiques del misteri. Està devant del Vaticà de Roma, la aula immensa de tots los pobles de la terra que té al mitg la càtedra de Veritat universal, lo monument mes insigne del mon que estén sos braços ab les porxades del Bernini pera acostar tota la humanitat al Infinit, y diu:

“Veus aquí lo temple grandíós y admirable al costat del qual la maravella de Diana no fora mes que una petita celda; es lo sagrat temple del Crist bastit sobre la tomba del seu màrtir. Jo he vist la obra mestra d'Efeso ab ses columnes escampades pel desert anant a cercar repós sota sa ombra lo xacal y la hiena; jo he vist la Seu de Santa Sofia enlayrarse com un globo flamejant sots los raigs del sol; jo he resseguit lo Santuari, mentres los musulmans usurpadors dirigían sos prechs a Allah; —mes entre tots los temples antichs y altars nous, res se pot comparar ab tu, imponent edifici, lo mes sant, lo mes veritable, lo sol digne del Etern. Després de la desolació de Sion, quan l'Altíssim desampará la ciutat de sa elecció, de tots los monuments alçats per la ma dels homens, ¿quín es aquell que podria ser mes sublim? Magestat, potencia, gloria, força y bellesa, tot s'ha juntat en aquest temple del Deu del univers.—Entreu: sa grandesa no us oprimeix pas, ¿y per qué? No es pas que sia esquitit; però lo geni del lloch fa creixer la vostra ánima, ella s'esfeta colossal y ja no pot trobar aculliment digne sino en aquest temple ahon son consagrades les esperances de la seua immortalitat. Un día, si vos ne feu digne, comtemplareu al vostre Deu cara á cara, com en aquest moment veyeu son *Sant dels Sants* y lo contenplareu sens quedar fos per sa mirada“ (1).

¡Oh Byron malestruch y generós! Tu qui tantes de vegades escandalisares al mon, aquí, devant de la obra mes grandiosa del Art cristiá, Deu parla per ta boca, com tantes vegades nos ha dit la veritat per boca de profetes indignes, y declaras ab un mot ple de llum, lo privilegi privatiu del Art cristiá de fer sentir a la humanitat la influencia dignificant del Infinit, fent creixer l'esperit del home.

(1) Ibid, pág. 455.



L'Infinit en l'Art cristiá no esporugueix, no desespera, no mata, no porta al suicidi com hi portá als devots de Werther, com conduheix al nihilisme avuy l'Art literari de certs poetes del Nort, perque l'Infinit mata o vivifica; engrandí l'esperit del Childe-Harold fins a proporcionar-lo ab la obra colossal de Miquel Angel y de Brabante, perqué l'Art cristiá, com tota la vida cristiana, de que ell es element principalíssim, té per obgecte proporcionar l'home ab Deu.

## VI

Lo gran problema humá, lo problema etern fora del cristianisme, es la conciliació de l'Infinit ab lo finit, trobar les juntures entre aquestes dues categoríes del Ser, la manera com se comunican o relacionan l'un ab l'altre. L'home se posa en comunicació ab l'Infinit per medi de la veritat y de la bellesa, però la veritat y la bellesa substancials en sí metexes son inassequibles, y no obstant, elles son:

...il primo amore

Di tutte le sustanzie sempiternae.

La seua immensitat les constitueix un mar en lo qual es fácil d'ofegarse l'home excitat per la pruhija de possehirles; la ilimitació del Infinit, he dit abans, desvaneix, causa vertigi, desequilibra; l'home en la immensitat s'hi pert y necessita fixar termens si vol arribar a la satisfacció de sos apetits divins. Quan estudiam la filosofia, necessitam determinacions, lo nostre judici s'ha d'assentar sobre termens concrets y si volíam prescindir d'ells perdriam lo judici, es a dir, lo camí de arribar a la veritat; la comunicació directa e immediata ab ella es impossible a la criatura humana, qui ha de seguir certs trámits si vol arribar a fi de be, es a dir, a la vera iluminació intelectual.

Tampoch assoliríam la bellesa si no'ns subgectavam a les lleys que pera comunicarse ab nosaltres ella ha donat al nostre esperit. Aquest sent la necessitat de dites lleys les quals no enxiquexen ni limitan la bellesa; identificades ab ella, son com la ossada de son cos, les lleys dinámiques de sa construcció y les



condicions de sa vida. Sens elles l'Art pert la sanitat, de consegüent la esplendor de vida y l'equilibri constitutiu de sa naturalesa.

En Littré te rahó, necessitam barca y vela pera navegar pel mar del Infinit. Jo us he parlat de limitacions y tal volta no m'he esplicat prou clar. L'Infinit, tan la Bellesa com la Veritat, no té límit, los limitats som nosaltres, l'Art, los procediments pera arribarhi de que l'home no pot prescindir; y l'home dins de desitgs infinits se troba impedit en sí meteix. "Al cap de compte, tu ets, diu en Mefistófeles al doctor Faust, lo que ets. Pósat sobre lo cap perruques de millions de buccles, als teus peus coturnos alts d'una cana, per açó no serás mes de lo que ets" (1). En l'Art donchs, com en tot lo demés, l'home necessita un auxili estrínsech, per açó lo meteix Goethe posá en boca del doctor Faust, meditant en son gabinet d'estudi, al tornar de passeig ab son goç, les següents memorables paraules:

· "¡A! Quán dins de la nostra estreta celda la llántia amiga torna a encendre's, una dolça llum penetra en nostre sí, en lo cor qui te consciencia d'ell meteix. La rahó li torna a parlar, la esperança a florir y suspira ardentment vers les corrents de la vida, ¡ah! ¡vers les fons de la vida!

No grunyes ara, goç. Ab los sagrats sons que omplan tota la meua ánima, no armonisan los grinyols d'un animal. No es cosa rara veure que'ls homens embestexen lo que no entenen y rondinar devant del bé y del bell que sovint los importunan; qui sab si'l goç gruny també prenent exemple d'ells!

Mes ¡ay de mí! Jo sento que, ab tot y la mellor bona voluntat, de mon sí no'n surgeix la satisfacció. ¿Per qué'l riu tot plegat s'asseca y'ns dexa altre cop consumintnos de set? ¡Quántes vegades ho so experimentat! Però aquesta miseria té les seues compensacions: axí aprenem de conexas la válvula de lo que se eleva per sobre de les coses de la terra; **NOSALTRES ASPIRAM A LA REVELACIÓ**, que en lloch resplandeix d'una manera mes digna y bella que en lo Nou Testament." (2)

(1) Ibid, pág. 202.

(2) Ibid, pág. 187.



## VIII

Tres son, al meu entendre, les limitacions del Art, les condicions necessaries de la Bellesa en lo mon, los termens que afitan l'immens camp de la estètica: la revelació cristiana en lo que pertany a les coses espirituals y sobrenaturals, lo magisteri de la naturalesa en lo que toca a les formes y'l criteri moral en lo que fa relació a les passions: La opinió de Goethe sobre'l complement de la satisfacció dels alts gustos dels homens en la revelació, podem dir que es com una pulsació de la consciencia de la universal humanitat. La vaguetat, la generalitat, la indeterminació que es tan del gust modern y predomina en l'Art contemporani, perque lliga ab l'estat dels esperits poch fermes y resolts, no es una lley estètica, ni una lley humana. Som sers concrets y determinats, necessitam la llum del sol y la puresa del ayre; la boyra nos entumeix y l'Art modernista, en bona part, entumeix també als homens portantlos a un horitzó espiritual de indeterminació y de dupte. Jo ja sé que l'Infinit se presenta a la nostra contemplació sens determinacions concretes, que sa naturalesa y essencia consisteix en ésser indeterminat, que es simplicíssim y que, per lo tant, no pot subjectarse'l a la análys; que com careix de parts no poden aplicárseli les lleys de la cantitat, y d'aquí deriva que en lo regne de les arts, que en materia estètica, resulten falsos certs axiomes de les matemátiques. Que'l conjunt de les parts sia igual al tot ho desmenteix clarament la música en nom de totes nou germanes. Descomponeu un chor de veus humanes, ó una orquesta, o una d'aquelles gracioses danses d'angels que ha pintat divinament en Bartomeu Murillo, y les seues parts no us donarán la impressió del Infinit. Mes no obstant l'Infinit mentres estam en lo mon ha de tenir concretacions; nosaltres si volem disfrutar d'ell havem de subjectarnos a certes condicions. Recordeuvos de les paraules del doctor Faust: nosaltres aspiram a la revelació. Ab la revelació cristiana l'Infinit pren forma;



sens dexar d'ésser Infinit se humanisa, y en lo Nou Testament trobam la compenetració de lo diví y de lo humá, la realisació del somni artístich de la Grecia: l'Home-Deu. ¿Quína idealisació voleu mes perfecta y real de la criatura humana, que la que resulta de les relacions evangéliques? ¿Qui us pot fer mes tractable l'Infinit de lo que ho fa la Iglesia católica?

Per açó crech que ningú s'escandalisará si dich que la pintura cristiana es la reina de totes les pintures, que la revelació no encongeix, sino que engrandeix l'Art. ¿Qui tractará d'encongit al summo artista Miquel Angel Buonarrotti? ¿Qui que tinga ulls a la cara y haja contemplat sols un cop les seues prodigioses composicions s'atrevirá a dir que tenia l'esperit lligat aquell qui fins alguna vegada, pera demostrar sa sobe-  
rnia, traspasá les regles del Art, sens que may prescindesca de la Revelació, de la qual se té honradament per súbdit? Y poso per exemple al Buonarrotti, entre tants d'altres qui podrian posarshi, per ésser lo mes típich y genial de tots los artistes, Rey absolut de totes les arts plástiques, y, al meteix temps, lo mes identificat ab la Santa Iglesia Romana.

Ab les seues obres se li coneix lo geni, la independencia, la llibertat d'esperit, la alta pensa, la noble rudesia dels seus sentiments y, no obstant, era home d'iglesia; lo Pintor y'l Papa eran amiguíssims, tot sovint es barallavan, perque sembla que tenian lo genit per l'estil, pero no podian passar l'un sens l'altre lo Summo Sacerdot y lo Summo Artista. Donchs bé, estimats amichs, lo vostre esperit, la lley de la vostra creencia, la norma moral en lo exercici de la vostra professió nobilíssima, son idéntichs al de aquell gegant de totes les arts plástiques, y ell sol fa fé de que la vida católica no encongeix les facultats, no axuga la deu de la inspiració, ni lliga les mans del artista. Al revés, aquexa lley sobrenatural que's diu la revelació cristiana, assegura la llibertat y la dignitat del Art; y les pulsacions del Infinit que tan vivament se senten en les obres mestres de totes les escoles pictóriques de Europa, iluminades pel sol del Cristianisme, la immensa riquesa y varietat del Art cristiá, les seues transformacions segons les nacions y les époques, la ideal



espiritualitat del Angélich y'l realisme místich de Murillo, la magestat casolana del Dürer y les espléndides formes del Rafel, o: be la pintura gòtica y la del renaxement tan diferents, y no obstant abdues criades als pits de la Mare Iglesia, y açó sols per exemple y parlant d'obres religioses; la multitud de géneros que en l'Art cristiá se contemplan, tot demostra que la revelació, mes que no pas un límit, es un auxili, la visió d'un mon nou, una iluminació del enteniment, una ufanosa revinguda del sentiment, una evocació de formes abans may imaginades de inacabable originalitat perque provenen de una potencia infinita, la determinació del horitzó artístich al meteix temps infinit y concret, ab lo qual s'obté, junt ab la llibertat d'esperit, la seguretat de no caure en aberracions y monstruositats, en bogeries imaginatives, en les quals fácilment cauen místichs y artistes, segons trista demostració de la esperiencia. Al poble mes artístich de la terra, als ciutadans d'Atenes los digué Sant Pau (1), que eran la gent mes supersticiosa que may hagués trobat; a París sovint hi veyem supersticions que cridan la universal atenció; hi há en l'Art modernista tendencies místiques; los *fatigats*, usant lo nom de moda, farts dels mundanals plahers, dels quals s'havían fet fautors la literatura y les arts, cercan lo goig estètic, de vegades d'un modo estravagant per les antigues y altes regions del ideal: tot lo qual vol dir que la revelació cristiana, convenient en tots los ordres de la vida, en l'Art encara ho es mes que en les altres humanes disciplines, si vol continuar essent un element de civilisació.

Perque l'home d'imaginació tendeix fácilment als radicalismes. En nostres dies havem vist adorar la forma com deesa única del Art, ponderar la única manifestació de la Bellesa y després tractarla ab menyspreu, rebutjar la seva perfecció, prenent fer sentir la inefable emoció interna del Infinit, per ministeri de formes incompletes. Pretendre d'açó ferne una escola, elevarho a sistema, me sembla que es empresa poch pensada. Hi há camins que no s'han fet per tothom, o mellor hi há homens que es temerari lo voler seguirlos; y ja que sovint he

(1) Ac. Apost. XVII, v. 22.



considerat paralelament als místichs y als artistes, dexeu que os recorde la sentència dels mestres espirituals quan diuen que certes coses dels Sants son mes pera ésser admirades que no pas imitades. Axí passa també en l'ordre artístich. Shakespeare ab una intergecció o simple paraula encendrà una passió en la nostra ànima; Bossuet ab una exclamació il·luminarà lo nostre esperit; Sant Tomás ab una fórmula simplicíssima estamparà una veritat en nostre enteniment; Sant Vicens Ferrer, ab un accionat de son braç alçava als seus innumerables oyents fins al trono de Deu o los feya caure de cara a terra; en lo volum dels *Caprichos* de Goya, en aquelles composicions que semblan a mitg fer, hi contemplam un mon de formes, hi esperimentam la humana varietat dels sentiments, son una psicologia plástica que'ns fa entrar pels ulls les mes diverses posicions del esperit humà, ses falles y ridiculeses, apoderantse del contemplador, sugestionantlo, diré seguint la passa actual, ab una simplicitat de medis que prova la potencia del artista.

Mes açó es sobre del Art, no us ho ensenyará cap mestre, no caigheu may en la tentació de voler imitarho, son raigs d'una llum superior; ferne d'acó un procediment general no es solament contra la tradició artística, es a dir, contra la sabiduría de la experiència, sino que es contra del sentit comú. Los esperits, ells ab ells, sens parlar s'entenen; però los homens necessitam valernos de medis de comunicació pera penetrar l'un en l'interior del altre; y com mes perfet es lo medi es mes íntima la comunicació. Una nota de color, una impressió suggestiva, no son una obra artística, son sí elements pera compóndrela; però per sí sols son insuficients, bastarán tal volta pels iniciats en lo secret, fins vull concedir que produhescan una plena emoció estètica en los qui están ja previnguts; però l'Art es pera tot lo mon, pera parlar a totes les ànimes y com mes clar millor. Per açó los vostres antecessors de la Confraria de Sant Lluch de Barcelona (1) tot reconexent que la pintura era

(1) Lo diligent jove Joseph de Riquer ha tret copia dels estatuts y privilegis de la Confraria de Sant Lluch de pintors de Barcelona, que hi há en los Arxius municipal y de la Corona de Aragó, ab interessants notícies per la historia del Art en nostre pays. De son treball nos aprofitam aquí.



*subtilíssima imitadora de la naturalesa, destrisíssima representadora de les coses humanes y visible y curiosíssima investigadora de les divines é invisibles*, no obstant la caracterisaven dihent que era *libre dels ignorants* perque parlava ab tothom. Jo trobo en l'art impresionista una fonda analogia, cada cosa en sa corresponent categoria, ab l'*Ars Magna* del nostre admirable Ramon Lull quan declarava inútils les ciències sagrades y profanes, y ab poch conceptes y ab poca estona prometia iluminar als seus adeptes ab la llum d'una ciencia universal. Lo vident de la Illa Daurada passá forts neguits y desconorts pera propagar la nova ciencia que ell creya d'una manera invencible que Deu li havia revelat en lo mont de Randa; excitá es cert, uns entusiasmes com poques vegades s'hajan vist; son gran esperit ha reviscut, y en diferentes épocas ha bufat a Espanya, a Italia y Alemanyia, encenent a certs enteniments amichs de lo marvellós y extraordinari y empenyent-los pel camí d'una sabiduria arcana; però ara, lo meteix que abans de la visió luliana, los homens qui vulgan trobar lo tresor amagat de la sabiesa han de gratarse lo cap y consagrar llargues vigilies al estudi de les ciències que constitueixen lo patrimoni intelectual del nostre llinatge. Tampoch may en los dominis de la estética podrá prescindirse del estudi tècnic, y com mes avansada sia la civilisació será major la exigencia en la perfecció de les formes. Lo llenguatge artístich, vehícol de la emoció estética, nos lo ensenya la metexa naturalesa, per açó vostres arts foren anomenades arts imitatives, y si be es cert que vosaltres, fills de Phidies y de Apeles, teniu ab justicia la noble ambició d'ésser mes que simples imitadors, encara que dins de vosaltres hi trobeu influencies infinites, consentint en que lo ideal trascendeix lo visible y limitat; sempre no obstant será cert que no teniu mes remey pera comunicar als homens lo plaher del Infinit que valervos de les formes que ensenya ab gran eloqüencia la metexa naturalesa, límit afortunat per ahon l'home penetra en la regió de la llum inestingible. No en vá Sant Tomás ensenya que una imatge se diu bella si representa perfectament una cosa, encara que esta en sí sia defectusa; lo



qual vol dir que la perfecció de la forma, que una factura esquisida, es ja un primer *grau* de bellesa, o be com diu lo meteix Angélich, es l'element *necessari* pera que en ell resplandesca la llum de lo bell.

Del tercer límit del Art, ni us h'ne de parlar. Seria insultarvos lo dir en aquest lloch que l'Art ha d'ésser honrat. La lley de la moralitat s'esten a totes les accions humanes, tot ser racional hi está subgecte; brut anomenam al animal no racional, y la filosofia del llenguatge comú y popular significa ab lo nom de bruts als qui s'eximexen de la lley de la moralitat. Fins en les resolucions mes internes, en los sentiments mes íntims, es a dir, fins en la regió mes interior del home sempre s'ha considerat que hi devía vigir la lley de la moralitat; però axí que l'acte humá va essent mes complert y s'esteriorisa e influeix sobre dels altres homens, al aumentar d'eficacia se multiplica també la responsabilitat, es major la subgecció que té á la lley de la moralitat. Ja en altra ocasió enrahonárem d'aquesta materia y crech que ab poques paraules quedá demostrada la insubsistencia de la teoria del Art per l'Art, es a dir, de la independencia del Art, que per molt temps ha sigut de moda, puix a qualsevol li acut que l'interés artístich per noble que sía está subordinat al interés humá, que l'home es mes que l'art, puix totes les coses han sigut fetes per l'home; y que de consegüent tot lo que'l relaxa o desvirtúa, lo que li desencadena les males passions y li afolla l'enteniment, deu estar proscrit dels dominis de l'Art, que té una missió essencialment civilisadora. No son los cánons, ni'ls Sants Pares de la Iglesia los qui han primer parlat dels devers de l'Art; un dels mes antichs preceptistes que aquest ha tingut, ell meteix artista immortal, lo prototipo del gust estétich, Horaci, escrigué los següents versos:

Sagrat intérprete dels deus, Orpheu,  
al hom salvatge horror á la matança  
li va inspirar, y als aliments indignes;  
per ço va dirse qu'amansia als tigres,  
y al lleó rabiós ab sols la lira.  
Per ço també d'Amphió, lo qui de Tebes  
axecá'ls murs, se deya que les pedres



movia de son lloch, ab la dolçura  
del seu cantar, portantles ahont volia.  
Allá en lo temps antich, la sabiesa  
del privat interès, interès públich,  
del profá lo sagrat, s'encaminava  
á distingir; privar concubinatge,  
y marcar los devers del matrimoni;  
fundar ciutats, gravant les lleys en taules.  
Axi'ls poetes van guanyar la fama,

. . . . .  
. . . . .

Los oracles tornavan ses respostes  
en vers, y fou en vers que los preceptes  
van darse de moral; ab l'armonía  
dels versos, lo favor dels reys guanyavan;  
y consol y repós l'ánima hi troba  
quan del pes del treball se sent rendida. (1)

Comparem ara la missió civilisadora y moralisadora, que es una metexa cosa, del Art, segons se desprén d'aquests versos del insigne poeta de la cort d'August, ab molts modernistes qui, al cap de dos mil anys de cristianisme, fan del Art máquina de guerra contra la religió, lo matrimoni y l'organisme social, y espantemnos de trobar una gent qui considera com una nova y mes perfecta era del Art la que pera apagar la set del Infinit, que sempre ha sentit lo llinatge racional, substitueix a l'aygua cristallina que raja de les eternes fonts de la Bellesa, la térvola que salta pels xaragalls de passions desfetes.

No faltan crítichs qui confonen la noble emoció artística ab la emoció passional, essent axí que son dues coses enterament diferents, dos sentiments psicológicament diversos: l'un serena, fortifica e ilumina al home y'l delecta portantlo al Olimpo en companyía dels deus a beure la copa de la immortalisadora ambrosía; l'altre pertorba la rahó e irrita les passions pera delectarles d'una manera animal, y en lloch d'ésser un ingredient social aglutinant lo convertexen en destructiu de la familia humana. Hi ha crítichs que a la impietat y al vici, mentres sien elegants, ja'ls absolen de pecat: com los teólochs luterans qui sostenen que la gracia sobrenatural tapá tots los pecats sens necessitat de arrepeniment ni esmena, axí també en son con-

(1) Traducció d'Antoni Fábregas en *La Il·lustració Catalana*, Octubre de 1893.



cepte la gracia artística regenera la obra, li trau tota malicia de pecat y es fruyta que's pot vendre al mercat públich. Les matzines son matzines encara que sían dolces y boniques. La gracia artística dissimulant la deformitat de la obra enganya al pobre mortal; la poma del arbre del Paradís seduhí a nostra mare Eva, nos diu la revelació primitiva, perque era bella y agradable. ¡Oh seducció de la forma, quí's podrá sostraure de ta eficacia! Y los ingredients pecaminosos en les obres passionals, com ara diuhen, aumentan mes la concupiscent pruhija de nostre llinatge subvertint y sofisticant l'ordre artístich quals efectes socials tan justa y bellament descrigué Horaci.

La filosofía artística moderna, eco de la torpe equitat insostenible que vol fundar la civilisació en la conciliació dels contraris, sembla regonéxer en lo camp de la estética la beligerancia del mal. Lo mal no'l podem traure del mon puix hi es per permissió divina; però si en lo regne del Art li regonexem un dret, ell acabarà per prevaléxer sobre lo be. Be y mal, vici y virtut, bellesa y deformitat, veritat e ilusió, tot está barrejat sobre la terra, som incapaços de fer la separació; en l'ordre espiritual estam encara baix la influencia del caos que va prenent forma, y la divisió dels dos regnes, del be y del mal, lo separar la llum de les tenebres, está reservat a Aquell qui portá la llum sobre la terra y en lo darrer día vindrá a fer la eterna divisió. Mentrestant si l'art regoneix al mal lo dret de beligerancia está perdut, aquest acabarà per dominar; per açó la aparició pública del Satanisme, que ara veyem fins exalçat per alguns artistes, es la conseqüencia del maniqueisme dominant, es a dir, del regonexement de dos principis absoluts: lo del be y lo del mal, ab iguals drets com a beligerants. Lo ilustre Walter Scott, ab tot y ésser protestant, ja'n feu la profecia als principis de aquesta centuria: "La creencia de Zoroastre, diu, se presenta espontáneament a la rahó dexada a sí metexa pera explicar la barreja de be y de mal en lo mon visible... aquesta creencia en ses diverses modificacions, suposa la coexistencia d'un principi benefactor ab un principi malefactor, que's combaten sens que ni l'un ni l'altre puguen decididament reexir; aquesta creencia,



dich jo, pel terror y espahordiment que infundeix al esperit humá, dúu als homens a adorar a l'autor del mal... tan com a son gran antagonista... Mes es tanta la servil timiditat de la naturalesa humana que'ls adoradors primer desertarán de l'altar del Autor del be que del de Arimany; confiantse ab certa indiferencia a la misericordia prou coneguda de l'un tremolarán sols de pensar que irritarán la gelosa venjança del terrible pare del mal" (1).

... Tingau paciencia, amichs artistes, vosaltres qui sou los homens de la forma, de tanta metafísica; però ja veyeu com los grans artistes son també metafísichs a sa manera, y que l'art y la filosofia son bessons. Y d'altra banda ja estich acabant.

La limitació moral del art, encara que us n'he dit poques paraules, ab elles me sembla que resulta evident; lo mal y lo bell en aquest mon poden coexistir en un meteix ser; porque la rahó de l'un y de l'altre son distintas; però en la font y principi, en les essencies, bell y bo son una metexa cosa; no obstant la sabiduría de la Providencia divina ha volgut que en lo mal hi quedassen reliquies de bellesa, porque ahon hi há ser hi há bellesa, la bellesa de les ruines que's fa mes interessant pel contrast entre lo caygut y lo que s'aguanta, porque un ser dolent es un ser arruinat; per açó abans us he dit que los mals esperits conservan vestigis de bellesa y lo recort que excitan d'una perfecció primitiva y lo ésser part, per permissió divina, en la eternal lluyta entre'l be lo y lo mal, los pot constituhir en objecte estétich. Pero sens la ruina hi ha la corrupció. Lo mal absolut, segons la filosofia católica, en l'ordre dels sers no existeix, per açó tots ells conservan vestigis de bellesa, resplandeix en ells l'Infinit no sols per la gloria sino també per la pena, no sols quan sostenen sobre ses espatlles lo trono del Altíssim sino quan desesperats volen enderrocarlo; en l'ordre de les accions, sí, existeix lo mal absolut, que es la corrupció destructora de tota bellesa, prostituhidora del art y empestadora del mon. Per açó es impossible que un acte mal presente cap bellesa; l'enginy, la força y altres qualitats del procediment podrán ex-

(1) En les obres de Byron, pág. 501, V. 3.er, París, 1877.



citar l'interés, però l'acte en sí sempre resultarà desprovehit de bellesa y *pudent*, com diria lo beato Ramon Lull.

Ab aquesta Conferencia, amichs meus, crech que us he indicat encara que sia defectuosament, l'immens horitzó en que dins de la filosofia y de la teologia católica l'Art se desenrotlla. Teniu a la vostra disposició lo mon físich y lo mon moral, lo cel, lo purgatori y fins l'infern. La bellesa se troba per tot arreu ahont resplandeix l'Infinit, en tot ser en quí transllúu sa eficacia. La revelació, lo magisteri de la naturalesa, la lley de la moralitat, son mes encara que límits del art, concretacions necessaries al home pera trobar la bellesa; sens aquests límits l'artista queda desvanescut, constituexen la sagrada tríode sobre la qual ha de pujar pera posarse en comunicació ab la pura font d'ahont rajan les aygües que mitigan

La concreata è perpetua sete  
Del deiforme regno... (1)

ó sia la set del Infinit (2).

(1) *Paradiso*, canto secondo.

(2) En *La Ilustración Española y Americana*, l'escriptor *Clarín* ha començat á publicar uns articles ahon promet tractar de la *gran pasiòn de la idealidad*, moderna... Axó nos ha ratificat en la idea que tinguerem al escriure la present Conferencia, motivada pels entusiasmes que á certa gent causa lo modern *Pandemonium*, que pot girar lo cervell á qui no'l tinga ben assentat en la Veritat católica, fentli creure que suara s'han descobert nous continents en l'ordre estétich, y no obstant es ja tot roba vella.

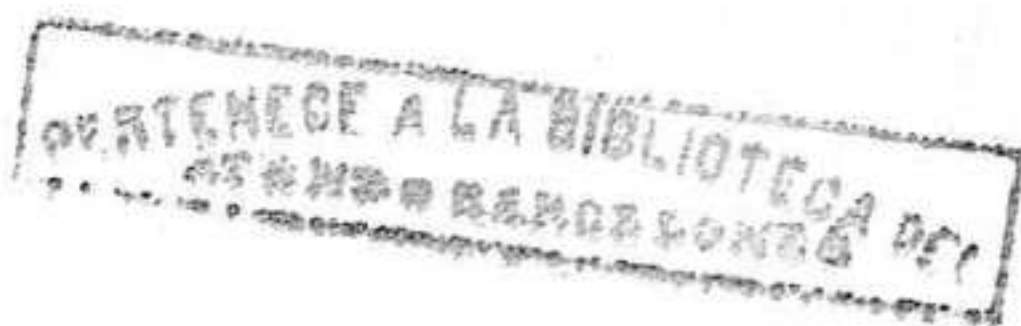


MINISTERIO  
DE CULTURA





# Discurso



leído en la Academia Provincial de Bellas Artes de Barcelona, en la Sesión inaugural celebrada el día 27 de Diciembre de 1896.

MINISTERIO DE CULTURA





MINISTERIO DE CULTURA

MINISTERIO  
DE CULTURA





EXCMO. SEÑOR:

SEÑORES:

Vais á escuchar una voz profana dentro del recinto de las Artes, una voz en la cual desde luego sentiréis el acento del extranjero, no el habla pura y viva del que está domiciliado en la ciudad de lo Bello. Pero por un misterio del arcano gobierno del espíritu humano, son á éste convenientes los contrastes, es ley general de las cosas mundanas que la fecundidad se acrecienta con gérmenes nuevos, muchas veces de semillas exóticas salen los árboles y matas de más espléndida lozanía, los discretos cruzamientos de razas producen magníficos ejemplares; y en el orden de las ideas las nuevas aplicaciones de un principio dan lugar á portentosos despliegues de fuerza intelectual. Nada en el mundo es despreciable, nada hay pequeño, sólo la soberbia y endiosamiento del racionalista, porque todo participa de una finalidad sublime; y en el orden artístico lo pequeño, lo débil, lo casi imperceptible, debidamente colocado, como con frecuencia pasa en la música, en la arquitectura, en la oratoria y en la dramática, es rayo que parte nuestras entrañas y nos deja inundados de luz.

Por la grande idea que tengo de lo pequeño, por la creencia en su virtualidad, por el amoroso respeto que profeso á nuestro digno señor Presidente que se sirvió elegirme para que os diri-



giera la palabra en esta solemnidad académica, me resolví, con justo sobresalto, á escribir los cuatro renglones que voy á leer ante los que sois, unos maestros en el Arte, otros sus discípulos ya laureados, y todos, cuando menos, amigos suyos inteligentes que gozáis de sus sabrosas intimidades; cosa que mirándome á mí solo no hubiese tenido el atrevimiento de hacer. De otra parte, el Reglamento de la presente Academia parece abundar en las ideas generales que acabo de tocar acerca de la conveniencia de juntar lo distinto, de huir de exclusivismos, de que los elementos extraños fecundizan el campo de las Bellas Artes, de que en éstas, lo mismo que en los demás ramos humanos, y ellas son lo más humano que hay en la humanidad, resplandece con muchos indicios manifiestos y clarísimas revelaciones la ley general del universo mundo: la unidad y el contraste; ley que traspasando todo lo creado y llegando á la Fuente de la vida de una manera eminente y divina, la Revelación y la razón teológica nos la muestran como formando la esencia del Sér absoluto y de la Existencia infinita (1). Y no se os hará raro á vosotros, artistas, que en nuestro humilde Reglamento vea yo congruencias divinas, cuando os fijéis en vosotros mismos y examinéis vuestra conciencia artística, porque entonces descubriréis en ella los resplandores de la Belleza infinita reflejando en los objetos más sencillos.

Quiere, pues, el Reglamento que entre los académicos sean la tercera parte no técnicos, ni artistas, de fuera del gremio de los que ejercen la profesión de cultivar la Belleza plástica, profanos; y sólo sí amigos de lo que es naturalmente amigo todo hombre que ha salido del estado salvaje y se ha civilizado y educado sus gustos, del noble placer estético.

Al número de estos profanos pertenezco yo; por lo cual, si obligado por las circunstancias debo hablar en esta casa donde tiene su domicilio la Academia de Bellas Artes, en un salón adornado con obras pictóricas y ante un auditorio compuesto en gran parte de profesores y de alumnos de aquellas, no me

(1) Ó sea la *relativa oppositio personarum*, que importa la paternidad, la filiación y la aspiración en la substancia divina.



queda más recurso que levantar el pensamiento y considerar el Arte extrínsecamente, aunque á la Belleza muy intrínsecamente, dentro del comercio de los hombres y siendo ingrediente importantísimo de la composición social. Así de otra parte estaré muy concorde conmigo mismo, con el carácter eclesiástico que traigo impreso y que me relaciona con los hombres en sus intereses, en sus sentimientos y en sus principios más generales. El eclesiástico representa lo eterno; todo lo temporal viene á refundirse en éste; tenemos el difícil ministerio de conciliar lo transitorio con lo permanente, lo temporal y lo eterno. Lo bello es eterno, el Arte es temporal; los hombres para quienes ha sido criado el Arte son de sí mudadizos, los ciclos históricos presentan variedades y contrastes; y no obstante el Arte debe vivir en todos ellos. Sus formas cambian, pero la Belleza es siempre la misma. La suma obra de la Belleza material, los cielos y la tierra, la Naturaleza, tiene sus cambiantes y sus estaciones, varían sus formas, prevalecen en ella y predominan en la misma unas veces unos elementos y otras veces otros, en ocasiones es aristocrática, una selección providencial ha separado de la masa, ha colocado en frente de la misma, como si fueran su cabeza y su corazón, á un número de escogidos, guerreros, grandes propietarios ó letrados, y éstos dan el compás á toda la sociedad; en ocasiones desaparecen casi todas las superioridades, todo baja de nivel, apenas se descubre quien sobresalga á los otros, las razas ilustres se han desvanecido, la humanidad se multiplica pero hay falta de hombres, y no resta más distinción que la del dinero. Mas también ha habido gentes que han sabido librarse de tales extremos, y la historia de nuestro linaje catalán nos presenta períodos de admirable equilibrio social, de elevación simultánea de todo el pueblo, de ennoblecimiento de la industria y del comercio, y aun de todas las artes mecánicas, ya que de ellas ninguna se reputaba vil, y de gran discreción gubernativa para la dirección de sus negocios públicos, gracias á su temperamento práctico y trabajador y á una educación social profundamente ética. Mas en cualquier caso, sea cual fuere la forma social predominante, sea época aristocrática ó



democrática, el Arte vivirá porque es el ritmo externo de la vida íntima del pueblo, la manifestación de ella, la encarnación de su espíritu y como una emanación de su substancia; por lo cual sus caracteres serán distintos, sus formas variarán, sus medios de expresión diferirán los unos de los otros, y no obstante se dirigirá á un fin, que eternamente es el mismo: la manifestación de la Belleza.

El siglo en que vivimos ha sido de gran transformación social, insolente para con sus mayores, despreciador de los méritos ajenos, enloquecido por teorías chillonas; cual bárbaro civilizado ha destruído, especialmente en el orden artístico, las joyas que le legaron las generaciones pasadas para adornarse muchas veces ridículamente con dijes de quincalla. Mas de todas maneras es nuestro siglo, y hemos de amarle; de entre todos los siglos es el que nos es más prójimo, y, por tanto, á todos debemos referirle, y sea como quiera tiene título especial á la simpatía de los cristianos, porque, si bien con frecuencia muy absurdamente, se ha hecho apóstol del amor á la Humanidad, por cual amor (*propter nos homines*) el Hijo de Dios descendió de los cielos y habitó entre nosotros. Un nuevo estado de la sociedad siempre ocasiona conflictos con los elementos permanentes de la misma; así en nuestros tiempos hemos visto conflicto con la Religión, conflicto con la Política y también, es indudable, conflicto con el Arte. No me tengo yo por llamado á dirimir tal conflicto, ni suele ser un individuo quien los dirime. Suscita cuando llega el caso la Providencia á una legión para que ejecute el cambio, ó mejor dicho concilie las cosas; que existe el conflicto del Arte no cabe duda, oímos á todas horas que este siglo, que esta civilización ó fase de civilización no tiene Arte suyo, lo cual significa que hasta la hora presente, y estamos ya á las postrimerías de la centuria, nadie ha encontrado la fórmula sacramental para casar el Siglo con el Arte. Pero antes del matrimonio conviene preparar el ánimo de las partes, acercarlas y disponerlas, por lo cual yo, queriendo contribuir á obra tan benéfica con mi granito de arena, vay á dirigiros, señores, ligerísimas consideraciones, pues no permite



más el poco tiempo y mis pocos alcances, acerca del Arte en tiempos democráticos, ya que en ellos estamos, sus ventajas y peligros y la eficacia de su influencia en la educación social.

No puede dudarse de que el Arte por su naturaleza es noble, y así de nobles Artes se califican, y muy propiamente, las que más comúnmente llamamos bellas. Y es tal nobleza propia, no hereditaria, ni radica en los pergaminos de una ejecutoria oficial, ni dimana de ningún privilegio, ni nace de predilección que las tengan los grandes del mundo, ni de que estén sólo al alcance de los sabios; sino de que es tal su excelencia que no sólo ellas intrínsecamente son nobles, sino que aun ennoblecen á los que íntimamente las tratan y se complacen en sus castos amores. El destino de la Belleza precisamente, lo mismo que el de la Verdad, no se reduce al goce de un círculo de privilegiados; como el sol aspira á dirigir sus rayos vivificantes á todos, y como el pan y el vino es enviada á la tierra para sustento hasta de los más miserables. Santo Tomás quiere que la palabra griega *Kal-los*, lo bello, signifique lo que llama *vocans omnia ad seipsum* (1), porque en realidad de verdad la belleza llama, convida, y plugo al Criador dotar de tan excelsa cualidad á las cosas inanimadas y á los seres vivientes para establecer corrientes de atracción en el mundo; y aun según una ilustre Santa, poseedora en grado sublime del sentido estético, la manifestación sensible de Dios á los hombres, en persona de Nuestro Señor Jesucristo, fué con el objeto de que los hombres se enamorasen de aquella infinita Belleza, colmándose de la misma, al contemplarle con ojos de carne. Es pues el sentido de la Belleza como el corazón de la Humanidad, el motivo más poderoso de su vida de relación, la fuente de sus más íntimos goces, el despertador de su actividad y el eje sobre que gira toda la vida humana. Por esto decía que el Arte se encontraba en toda situación y forma social, y repito que lejos de ser un goce reservado á los escogidos, su destinación es universal y humana. Es cierto que no todos alcanzan sus más elevadas delicias, que el hombre ha de purificarse para poder penetrar en sus más

(1) *Opusc. de pulcro et bono.*



recónditos tabernáculos, que por lo mismo que es de carácter racional exige que se tenga la animalidad muy enfrenada, el entendimiento despierto y las pasiones muy equilibradas; pero es también indudable que el Arte no debe constituir un mayorazgo, que pide horizontes dilatados y que para su lozanía requiere el aire libre.

Es una aspiración humana, y más aún que humana cristiana, el extender á todo nuestro linaje el goce de los legítimos bienes; universalizar el Arte es pues una tarea generosa y benemérita, democratizarle, repartirle entre los pequeñuelos, el cumplimiento de un principio evangélico. En ciertas épocas, á muchos entendimientos y corazones estrechos ha parecido que el Arte era aristocrático por naturaleza, plato que sólo debía servirse en las mesas de los grandes, planta que sólo crecía en los salones elegantes. En este sentido ha sido cultivada en algunas ocasiones la Belleza, y hasta los doctores de tal tendencia han llegado á formar escuela. Y esta es ilusión muy explicable. Por lo mismo que el Arte es noble por naturaleza, que constituye una especie de magnificencia en la vida humana, que sirve para satisfacer gustos elevados, que espiritualiza la materia y la reviste de gran dignidad, parece lo natural que esté destinado sólo á los privilegiados y á los ilustres. Aun los mismos artistas tienen la muy explicable afición de buscar lo sombra de los poderosos, los Mecenas forman una categoría distinguida en la historia de las Bellas Artes; y no obstante este es el primer paso para el Arte parasitario y por lo tanto decadente, esclavo del poder y de las riquezas. Si no en vuestras artes plásticas, que requieren más difícil preparación técnica, á lo menos en la poesía y en la música tenemos un argumento convincente de las aficiones populares de la Belleza y aun vemos claramente que cuando el cultivo excesivo, ó la vida cortesana, las han debilitado y vuelto anémicas, ó han tenido un desarrollo vicioso á semejanza de lo que pasa con las plantas y los animales degenerados, para regenerarlas y robustecerlas, para volverlas á la lozanía y espontaneidad de vida, es un medio excelente acudir á la poesía y á la música que nació y se desarrolló á la manera



silvestre en las ásperas montañas de salvaje y sublime arquitectura, ó en los risueños valles de paisajes dibujados y coloreados por la mano del Artista divino.

Pero aun vuestras mismas artes plásticas, sin querer ocultar el papel eminente que en ocasiones representan los antiguos pintores de cámara y los modernos artistas burocráticos, no obstante es evidente que su desarrollo máximo, que su mayor fuerza de expansión y su difusión más íntima y eficaz por todos los miembros del cuerpo social ha tenido efecto en las épocas y sociedades de más perfecto desarrollo orgánico del pueblo. En ellas vemos realizado aquel casamiento del Siglo con el Arte de que os hablaba al principio, lamentándome de que nadie hubiese sabido encontrar la fórmula sacramental indispensable, que en vano los modernos esperaron ver salir de las oficinas administrativas. En los pueblos griegos, en aquellas ciudades tan interesantes que se identificaban con el Arte hasta el punto de transmitir á sus distintos matices como apellido el nombre de ellas mismas, para publicar y perpetuar así su calidad de madres, vemos el primer ejemplo, y el argumento indestructible, de cómo la expansión popular, noble é inteligente, es el terreno más abonado para que el Arte crezca, y dé forma digna á la vida pública. Después de más de dos mil años la *Acrópolis* ateniense, sólo cadáver de lo que fué, es todavía lugar de peregrinación para los amantes de lo Bello plástico, libro de inefables enseñanzas y cátedra sempiternamente respetable.

Pero pagado el debido tributo al Arte y á la civilización helénicos, que en el orden natural son quizás el factor más importante en el génesis de la civilización cristiana; no obstante os diré que debía venir un pueblo incomparablemente mayor que el pueblo helénico, un pueblo humano, sin límites geográficos ni históricos, de una organización más completa, una democracia más franca que no se fundaba en la esclavitud como la de aquellas artísticas ciudades, sino en el Espíritu de Dios que es libertad incomparable; y este pueblo humano, cuando aun no había llegado, y quizás todavía tardará en llegar, á la plenitud de la edad viril, estando aún en tiempos de juventud quizás in-



completa pero con un organismo popular robusto, con una ciencia que había destruído y anatematizado el principio de Aristóteles de que los hombres nacían ya divididos en dos clases, unos aptos para gozar libertad y otros sólo buenos para esclavos, y había apellidado á las Bellas Artes, Artes liberales, y tenía como dogma fundamental de su fe que los hombres, de cualquier raza que fuesen, eran substancialmente iguales hasta el punto de que en su legislación universal, el Derecho canónico, no admite más distinción entre los hombres que la de eclesiásticos y seculares, que para subir á su jerarquía gubernamental jamás ha pedido á nadie de quién es hijo, y casi siempre busca á sus príncipes entre los pobres este pueblo, digo, que tiene la inmensa pretensión de volver á los hombres al estado natural librándolos de viciosas excrecencias y llenando sus deficiencias con un elemento divino para divinizarles, este pueblo en los inmensos territorios por donde se extendió infundiendo á la plástica un espíritu nuevo, creó un cosmos en edificios, estatuas y pinturas al lado del cual la angosta meseta de la Acrópolis ateniense, con toda su admirable exhibición de Belleza, está en proporción de aquella diminuta república con el reino universal de Nuestro Señor Jesucristo que se llamó la Cristiandad. En efecto, la época de la libertad cristiana con sus pequeñas repúblicas, sus municipios libres y sus monarquías paccionadas, aquella forma social en la que, á lo menos en muchas partes del mediodía de Europa, el trabajo quedó ennoblecido hasta lo sumo pudiéndose decir que allí, como de la antigua Tiro afirmaba el profeta Isaías, los comerciantes é industriales eran príncipes, con la elevación simultánea de las clases populares vino también una multiplicación prodigiosa del Arte.

Bien podemos decir que bajo aquella constelación cristiana y democrática todos eran artistas; sabios é ignorantes, ciudadanos y lugareños, ricos y pobres sentían el Arte, el cual producía obras admirables no sólo en las Catedrales, Palacios, Lonjas de mercaderes y otros edificios de las ciudades, sino también en las parroquias rurales, en las ermitas y en las casas de *Paratje*; y la espléndida Pintura gótica debió tener tantos y tan exce-



lentes artistas que llegó á poblar la tierra con sus geniales, ingenuas creaciones; y los restos que quedan de aquella indumentaria, las joyas, los muebles y todo linaje de utensilios, todos á la par pregonan que el Genio de la Belleza se había apoderado de aquellas generaciones identificándose con su espíritu.

Y ahora me manifestaría yo muy descastado si al hablar de aquellos tiempos de noble elevación de las clases populares, con una caracterización artística sorprendente en todas las manifestaciones de la vida, no hiciera particular mención de esta nuestra querida ciudad de Barcelona, mercantil y manufacturera al mismo tiempo que artística, en la cual todo trabajador era noble y hasta los de más humilde condición, como es bien sabido, contribuían á levantar sus grandes monumentos, como á la erección del vecino templo de Santa María del Mar contribuyeron los *macips*, que aun conservaban el nombre de su antigua servidumbre. Y esta compenetración entre el pueblo y el arte que aun hoy es evidente en nuestra Iglesia Catedral, marcada no con blasones heráldicos y aristocráticos, sino con los signos de los honrados menestrales é industriales, no sólo la vemos en monumentos religiosos, que entonces, en parte á lo menos, quizás la explicaría el principio sobrenatural de la fe que todo lo concilia y hermana, sino que tiene en esta misma casa en que nos encontramos, y en la Academia de Bellas Artes á que pertenecemos, su demostración más elocuente y su apología más palmaria. Vemos aquí la conciliación de dos sentimientos contrarios; el interés y el desinterés, el comercio y la estética hermanados; y aun la Lonja de los mercaderes convertida en escuela de Bellas Artes, y esta Academia, á lo menos substancialmente, naciendo no de la Real orden que creó las Academias provinciales, brotando como rama del robusto tronco de la Junta de Comercio de Barcelona, que en la historia de nuestro país ha de ser eternamente alabada. Sin filosofías, ni propagandas, existía la identificación entre la Industria y el Arte; eran el cuerpo y el alma, la materia informada de un alto espíritu; el comerciante y el industrial poseían el infuso profundo instinto de la finalidad humana y de la subordinación de la



materia; y creían que artes, oficios é industrias, más que el objeto de contentar nuestras comodidades, tenían el de ayudar á los hombres á conseguir la posesión de una Belleza soberana. Por esto todo lo de aquella época habla á nuestra alma, casi todo es elegante é inspirado; falto de pretensiones, posee por lo general una ingenuidad deliciosa y revela un espíritu delicado.

Y si ahondamos pretendiendo conocer la causa de aquella tan notable caracterización artística del pueblo, que llegaba á todas las clases sociales, las cuales de otra parte no tenían ni libros de crítica que los instruyesen, ni tratados de estética que los ilustrasen, ni siquiera casi modelos de obras maestras que despertasen sus facultades artísticas, al querer averiguar quién era el maestro de estética de aquellas generaciones, quién les enseñaba la Ley de la Belleza que tan perfectamente regularizaba sus obras, hemos de confesar que maestro externo no le conocemos, y que aquella augusta Ley, más que escrita en pergaminos la poseían grabada en el fondo de sus almas.

Y ahora, señores, comparando aquellos tiempos con los nuestros, observando la caracterización artística de aquella época, mucho más pobre de recursos materiales y técnicos y aun científicos que la nuestra, en la cual la plástica no obstante ha manifestado poca originalidad y valentía y sobre todo el sentido estético se ha retirado de las multitudes; considerando que nuestra edad blasona de democrática y pretende que en ella el pueblo ha tenido un verdadero desenvolvimiento, al verle no obstante dominado por gustos y aficiones miserables y careciendo de la finura artística, hemos de afirmar que en nosotros los modernos ha de haber huecos y deficiencias, faltas graves en nuestra existencia social. Y siendo profundamente exacta la sentencia de Platón de que lo Bello es el resplandor de lo Verdadero, muy faltada de verdad ha de andar nuestra época cuando universalmente se dice que no tiene un Arte suyo, habiendo de acudir al prestado para satisfacer sus necesidades artísticas. Y aun si llevamos á las últimas consecuencias los principios sociales que esparció por el mundo la Revolución francesa, horrible bajo el aspecto artístico, si transformamos la sociedad en un falansterio,



como parece ser su ideal, entonces toda belleza fenece; y aun cuando hayamos dicho que en una ú otra forma en todas las épocas y en todas las formas sociales se encontraba la Belleza porque responde á un instinto racional de los hombres, en el *desideratum* de la democracia revolucionaria afirmamos que no es posible la Belleza porque en aquel caso no existirían hombres, sinó sólo máquinas humanas, en cuanto convierte á todos los ciudadanos en clientes del Estado, matando toda originalidad é iniciativa y casi destruyendo la misma personalidad humana.

Por esto, señores, habréis observado que cuando en casi todos los territorios de Europa, en que la fibra social conserva energía de vida, los pueblos como despertando de un letargo han sentido el deseo de una vida propia, excitado hasta por la misma opresión de la balumba administrativa que los ahoga, siempre los artistas han sido los ángeles que han anunciado los síntomas de la anhelada resurrección. Y es porque en las facultades intelectuales del artista predomina la intuición que las hace menos corruptibles; el talento artístico sigue un camino más breve y menos errable que el del común de los pensadores, es de sí menos sistemático, tiene el don de ponerse en contacto inmediato con la Belleza, al contrario de lo que pasa en la ciencia y en la filosofía que sólo pueden llegar á su objeto por el largo camino del discurso. Por eso mientras los filósofos políticos y sociales, y hasta los mismos estadistas, dogmatizaban ponderando la excelencia de la nueva forma social, y querían edificar las naciones, y en parte lo han logrado, bajo un plan matemático y uniforme, á la manera vulgar de muchas ciudades modernas, los artistas jamás supieron enamorarse de tal forma y principalmente buscaban inspiración, asunto y materia en el modo de ser de una sociedad ya desaparecida. Pero como el hombre vive principalmente de lo presente, y la naturaleza, en la vida, en las instituciones, en las costumbres, en las pasiones del pueblo que no había sido modelado según el plan gubernativo buscaban elementos para cumplir su misión idealizadora.

Y es porque la vida moderna, esclavizada por la administración, contiene gérmenes de Falansterio, y el Arte irresistible.



mente le vuelve la espalda, no siendo posible una conciliación entre ellos. Por esto cuando yo veo al Arte moderno, ó á lo menos una parte considerable de sus artistas, estudiar con gran amor los elementos indígenas, averiguar cómo sintieron la Belleza sus antecesores de la misma tierra y recoger con piedad filial los fragmentos que se encuentran de las obras destruidas y cuidar con gusto exquisito las que restan en pie; y cuando yo contemplo el Arte literario en este país gloriosamente rejuvenecido al ponerse en contacto con la madre tierra, identificado con nuestros más íntimos é indestructibles sentimientos, sirviéndose casi sin excepción de la lengua materna y siendo ya el universal deleite estético de nuestros conterráneos, entonces yo pongo al artista encima del pensador y en un sentido translaticio aplico al caso aquella sentencia del Divino Maestro cuando dijo que el Padre celestial muchas cosas ocultaba á los sabios y á los prudentes y las revelaba á los pequeñuelos ó humildes.

Por estas sencillas reflexiones comprenderéis, señores, cómo yo entiendo las ventajas que ofrece el Arte en tiempos de veras democráticos, cómo crece en él el interés humano, cómo la Belleza arraiga entonces en los sentimientos más profundos y se alimenta no de convenciones sociales, ni de vanidades de clase, ni de sistemas teóricos y tiránicos, y ni siquiera fanatizado por una época artística, por admirable que haya sido se traza un círculo de hierro fuera del cual no permite sacar el pie, como sucedió durante el dominio del gusto neo-clásico; no, el Arte cuando crece en un país de sano y robusto organismo popular, en una sociedad que tiene conciencia de sí misma y poseyendo personalidad propia, es cuando está en las condiciones convenientes, que determina la misma naturaleza de las cosas, para que resplandezca con méritos y ventajas. El Arte es sólo el medio de transmisión de una cosa más alta, es la manifestación de un vidente que nos revela lo que no saben ver la mayor parte de los hombres y acudimos con fruto á todos los pueblos de la tierra para conocer cómo han sentido la Belleza, precisamente porque siendo ésta en sí misma infinita, la manera distinta como



la han percibido los diferentes pueblos ensancha el horizonte en que la misma se despliega, y así alcanzamos mejor la plenitud de sus luminosos rayos.

Y os decía que la misma naturaleza de las cosas declaraba la conveniencia de que el Arte se desarrollase en un pueblo bien organizado, con conciencia propia y personal, porque el Arte es la más particularista de todas las humanas disciplinas. Un Arte general ni existe ni puede existir. La análisis filosófica nos demuestra que el Arte es un medio que tiene el hombre, muy conforme con su naturaleza, para llegar á la intuición relativa de uno de los atributos del Sér infinito, ó sea de la Belleza; es ésta evidentemente una idea muy general, cuya existencia real no cabe en el mundo; pero el hombre alcanza esta participación de lo Infinito por medio de lo particular y concreto. En lo abstracto y general no hay belleza. Es el Arte una de aquellas misteriosas relaciones de que os hablaba al principio entre lo pequeño y lo grande; la intuición de la Belleza sólo la alcanzamos mediante lo más pequeño, mediante la existencia individual y concreta, ó lo que es lo mismo, mediante lo particular: por lo cual el artista instintivamente acude á lo típico y popular, á lo característico y propio que en manera alguna se encuentra en las amalgamas de hombres salidos de los laboratorios de la política, ni en las personas jurídicas formadas por las leyes administrativas que son tan sólo haces de hombres y no organismo viviente de un pueblo. Y ahondando más en esta doctrina de que el Arte es á su manera lo más particularista que existe, prerrogativa inestimable de elevarnos á lo más general y sublime por medio de lo particular y concreto, observaremos que muchas veces busca con singular fruición no ya sólo lo individual y particular, sino lo que más se aparta de la regla, lo más distinto de lo común, lo extravagante, lo que no tiene parecido, y aun decimos, y es una profunda verdad, que la originalidad debe ser y es la marca característica del verdadero artista. Y si la imposición social de una clase, aun distinguida é ilustrada, perjudica á la expansión artística y lleva al amaneramiento, ¿cuánto más la imposición burocrática y uni-



formista, organismo artificial, sistema *cabezudo*, usando la elocuente frase de Fray Luis de León, incapaz de delicadas consideraciones, cohibiendo la vida lozana, espiritual, harmónica y robusta del pueblo y de las entidades y elementos que lo componen, dañará al despliegamiento artístico que no es más que una manifestación elevada de aquella misma vida? Y si la más rica fuente del Arte es, entre las cosas mundanas el, hombre ingenuo y vivo, cómo no ha de cegar esta fuente el sistema ó régimen político que reduce el hombre á la categoría de número, las funciones sociales á operaciones aritméticas, cuyas leyes de la vida pública son una pura abstracción, resultando muy disconformes la vida oficial y la vida real, siendo así que la Belleza no es más que el resplandor de la Infinita Realidad?

Mas no penséis, señores, que enamorado yo de la expansión artística en las épocas populares de robusto organismo, ó puesto bajo la obsesión de luminosas verdades especulativas que bullen en mi cerebro ofuscando con su resplandor la realidad externa, ó embrujado con los hechiceros recuerdos del pasado de nuestra gente, que tan eficazmente evoca esta casa en que estamos reunidos, deje de ver los peligros que para el Arte tiene una sociedad democrática. San Agustín, con la penetración admirable que le distingue, dijo, en sentido metafórico, que cada grano ó legumbre tenía su particular gusanillo. El gusanillo del Arte en tiempos democráticos como los nuestros, faltos de organización popular, en que más que pueblo hay masas según suele decirse, masas informes, destinadas al libertinaje ó á la esclavitud, suele ser lo vulgar y lo sucio. Porque entre el Arte de una época y el ser moral de la misma es una sentencia axiomática que hay una conexión íntima y necesaria. Nuestro maestro de estética condensando ideas ya antiguas, decía que la Belleza era una harmonía viviente; toda obra artística, de consiguiente, exige un perfecto equilibrio; no hay cosa humana que chille tan fuertemente cuando es victima de un desequilibrio, como el Arte; chilla y muere; y sino, fijémonos especialmente en la música y en la arquitectura, en las cuales más visiblemente



aún que en las otras bellas Artes, el equilibrio es la ley fundamental. La Europa por espacio de siglos, antes que se hablase tanto de sociología, seguía instintivamente como base de organización social la idea de San Pablo de que la humanidad era un cuerpo con distintos miembros; cada uno con su función propia, y debiendo servirse los unos á los otros. El equilibrio social de consiguiente era la ley de la vida pública y hasta de toda la vida humana, mas hoy día la ley del equilibrio ha quedado arrinconada y la han substituído con la ley del número. La palabra equilibrio casi sin violencia, tratando de doctrina artística, la podemos substituir con la de euritmia, pero esta misma doctrina ¿reconoce alguna excelencia en el *número*? A mi entender la principal y quizás única prerrogativa del número consiste en la fuerza, pero fuerza animal; y de consiguiente cuando en el pueblo sólo se aprecia el número, cuando no se atiende á la perfección de su organismo vivo ni á que vaya informado de un principio racional, sino tan sólo á una masa informe de individuos, entonces prevalecen los instintos animales. Por esto os decía que en los tiempos defectuosamente democráticos el mayor peligro que tenía el Arte era lo vulgar y lo sucio. Ya el buen Lope de Vega en sus tiempos, en que aun no regía el principio numérico, escribía aquella tan sabida frase.

el vulgo es necio, y pues que paga es justo  
hablarle en necio para darle gusto.

¿Quién duda de que hoy, sobre todo entre los franceses, gente de otra parte adornada de excepcionales aptitudes artísticas. por boca de innumerables multiplicaciones el Arte habla en necio, convirtiéndose lo que tiene la misión de edificar al pueblo, en corruptora pestilencia? Porque así como dije que en el predominio de las clases elevadas, bajo la protección de los Mecenas, el Arte volvía parasitario y entraba prontamente en la decadencia; así cuando busca complacer á las masas informes toma fácilmente un derrotero fatal. El Arte tiene por objeto elevar al público con el contacto de uno de los atributos de lo Infinito, de la Belleza; es claro que el artista trabaja para el públi-



co, pero él, dice una respetable artista de nuestros días (1), no es del público, se dirige al mismo como poeta, como creador; el objeto del Arte, añade, no es entretenerle, darle gusto..... sólo el mal actor mendiga aplausos con sus risitas y sus lisonjas. Y ahora permitidme que os diga que no creo yo juzgar temerariamente cuando pienso que aquellos artistas que para realizar el Arte adoptan procedimientos excitantes y carnales, más que seguir el camino de la ingenua inspiración, lo que hacen se usan de una especie de coquetería con que intentan atraerse las simpatías y las alabanzas de los muchos. Ejerce más el arte de agradar que el arte de lo Bello; y así como en el orden jurídico, en estos tiempos falsamente democráticos, se confunde, y esta confusión está consagrada por las leyes, el derecho eterno y norma del hombre con la votación de una mayoría; así también en el orden artístico del plebiscito de las concupiscencias muchos hacen el principal canon de la estética.

Tal vez, señores, extrañaréis que después de haber ponderado las ventajas que traía al Arte una época democrática, después de haberme entusiasmado con la época de nuestra historia más genuinamente democrática y al mismo tiempo de mayor excelencia artística, ahora manifieste las grandes flaquezas y los peligros que el Arte tiene en nuestros tiempos democráticos también; flaquezas y peligros que no hay crítico, aun el de más ancha manga, que deje de confesar. Y la razón de la diferencia entre la eficacia artística de aquellos tiempos democráticos y de los nuestros proviene de que éstos lo son poco, ó más bien no lo son de veras, que hay en ellos más sofisticaciones que realidades, más nombres que cosas y que la verdadera vida popular proveniente de la conmixción de todos los intereses, de la armonización de los sentimientos de todos los ciudadanos y de la unidad de fin á que camina toda la actividad social y que con menor ó mayor imperfección poseían aquellos tiempos, son cosas que por desgracia hoy estamos lejísimos de poseer; por esto sin duda los futuros historiadores de esta época nos concederán que hemos realizado muchos progresos, po-

(1) Clara Schumann. V. Revue P. des Rev. N.º 27, p. 243.



seído cierta grandeza, pero no que hayamos tenido lo que yo considero, en el orden natural, la manifestación más verídica de la excelencia del espíritu público y la marca más característica de una verdadera civilización: un Arte propio. Considerado nuestro siglo en conjunto, como una persona moral, encuéntrase en él obras dignas de admiración, más, no obstante, por la mole, como en Egipto, que por el espíritu que revelan, más por la erudición que por inspiración, y siempre tendrá que confesarse que por admirables que sean estas obras descubren ellas mismas la falta de un Arte propio y peculiar; por esto observando el siglo en sus manifestaciones artísticas, no sentimos en el mismo la palpitación harmónica del soberano ritmo de la Belleza, que es el pulso de la vida del espíritu social, sino variedades y contradicciones, falta de convicción artística y de conciencia propia, como una carencia de personalidad, y es porque le ha faltado unidad de pensamiento y de consiguiente de espíritu y de fin; y no produce aquella suma Ley que dije al principio encontrábamos, guiados por la Revelación católica, en la misma Vida divina: la unidad y el contraste; Ley que no sólo encuentra la Sagrada Teología en su objeto, sino que también la descubren en los suyos respectivos la Política y la Estética.

Y esta Ley de la unidad y del contraste, que es la significativa de la vida en cualquier orden en que la contemplemos, que se encuentra en todas las manifestaciones de la misma y que cuando desaparece termina la vida, casa perfectamente con la forma social en la cual todos los elementos conmixtos y ordenado están bajo la dirección de un mismo espíritu. Entonces debidamente dispuesto el pueblo, el sacro fuego de la Belleza prende en el mismo como centella en cañaveral, es materia convenientemente preparada para recibir la augusta forma artística, por lo cual en una organización popular adecuada no es el Arte una superposición, un afeite ó cosmético que no pasa del cutis; sino que es síntoma de sanidad, expresión de vida robusta y ordenada y manifestación racional de los instintos infinitos y sublimes del ser humano.

Por esto cuando bulle la vida popular, aunque sea con ritmo



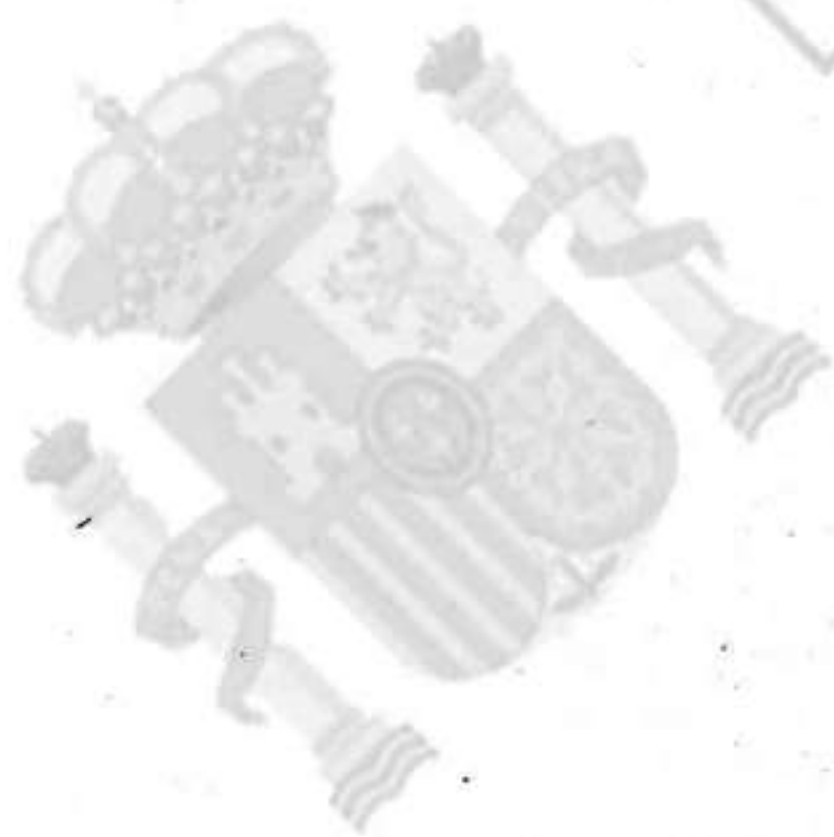
desordenado, el Arte toma grandes incrementos; multiplíquense, á veces en demasía, los oradores; el gusto por la música se generaliza y las obras pictóricas se vulgarizan; los grandes intereses humanos toman el Arte como ministro para realizar sus aspiraciones, la Religión, su perpetua amiga, envuelve en formas artísticas sus inmortales dogmas y sus principios moralizadores; los sistemas políticos y sociales aprovechan para su difusión, miran de hacerse suyos, convirtiéndoles en cooperadores, á los que con más fortuna cultivan el Arte literario, la industria se alía con el Arte y le somete la forma de sus artefactos, y en nuestros días vemos que el comercio, para extender sus productos, ha dado motivo á que se crease un nuevo género artístico: el cartel de anuncios.

Pero á esta adopción casi universal que la actividad popular hace de la forma artística, al apostolado y misión que le confía la sociedad, y la dignidad que le confieren los altos intereses humanos asociándoselo en sus empresas, el Arte, ó mejor dicho, sus intérpretes han de corresponder con nobleza; desgraciadamente no es raro verle convertido en ariete de destrucción cuando por su propia naturaleza y por el destino que siempre le ha reconocido la humanidad cuerda, su oficio es el de contribuir á la edificación social con la dulce eficacia que le es propia, haciendo resplandecer en las manifestaciones de la vida popular, en todas las expansiones humanas, la pureza y la armonía, esenciales atributos de la Belleza artística, que analizados por la estética, en su última resolución se confunden con la unidad y el contraste.



# Del verb artístich

(Comentari de Sant Tomás)



Conferencia llegida al Círcol Artístich  
de Sant Lluç de Barcelona,  
l'any 1897.



MINISTERIO DE CULTURA

MINISTERIO DE CULTURA



MINISTERIO DE CULTURA



L'art está plé de misteris. Si demanau al artista la rahó d'ésser de tots los elements de la seua obra, lo per qué d'ells, d'ahont se tragué la lley de les colors, qui li ensenyá la espressió que devía donar als personatges que crea, no us sabrá respondre; ho ha fet sabent lo que feya, ho ha fet volentho fer; pero la seua obra no ha sigut la execució d'alguna retgla concreta. La obra d'Art no's fa en motllo, ni'l principi de la seua existencia se deu a una fórmula. Es una nova criatura. Les ciencies donan fórmules pera les seues realisacions, les industries motllos pera la execució dels seus productes, unes y altres reproduhexen lo ja existent, y si alguna vegada l'home de ciencia, alçantse per damunt de la retgla, descobreix una cosa nova que no prové de la fórmula ó del motllo, a les hores apareix en ell també lo misteri del artista, no sab donar rahó complerta y suficient de lo que no obstant afirma, fins a morir, que es la Veritat. Balmes, en alguna part dels seus escrits, diu que axí han vingut distints invents, que no son deguts als procediments ordinaris de la inteligencia humana, que no son la deducció d'un silogisme, ni una generalisació inductiva. Per açó ne dihem invents; son troballes que, no obstant, no solen ternirles los simples; al revés exigeixen una perspiquitat extraordinaria de la vista intelectual, però l'home que se'ls troba dintre del esperit no pot donar plena rahó de la seua procedencia. Sols vos dirá que es d'ell, y si un altre se n'hi vol apoderar, s'esvalo-



ta perque li fan un furt d'una cosa ben seua, tan seua que ningú li ha donada, sinó que ha sortit de les entranyes del seu esperit. En Galileu no sabia donar rahó de la llei astronómica per ell inventada; en sa consciencia clara no tenia cap motiu científic, tenia sols un presentiment, possehia com una revelació tan íntima que per res se volia desfer d'ella, de manera que posat davant dels sabis no donava cap demostració, y quan contradint a les discretes ordres de que esperás a publicar son pensament a que hagués trobat suficient demostració de la seua veritat, no se'n sabia estar y esclamava: y no obstant se mou. Quan en Cristófol Colombo anava com a devot pelegrí cercant prínceps y altres potentats perque l'aydassen en lo descobriment del nou mon, que ell portava dins de sa fantasía, les rahons que donava eran insignificants y puerils, fins al punt de que les universitats lo rebutjavan y sols fou atés per alguns frares y una dona. Es a dir, per gent d'aquella que no sols escolta les rahons que'ls dona'l cap, sinó que atén també a lo que'ls diu lo cor.

¿D'ahont los pervenían als dos genis dits y a tants d'altres com podrían anomenarsen, aquelles concepcions maravellores? Tota concepció, l'engendrament d'una nova criatura sobre la terra, sempre es una cosa misteriosa. En la vida fisiológica es un misteri tan admirable que a crits revela la existencia d'aquell altre misteri que'ls agnostichs ne diuen lo gran secret de la naturalesa, y los cristians la potencia divina. Los metexos pares ignoran lo misteri que practican; y quan aquella dona, digna d'eterna memoria, de qui parla la épica historia del poble judáych, lo segon llibre dels Macabeus, exhortava al seus set fills a morir en defensa de la fe, de la llengua y de la patria, volent alçar l'esperit d'ells a les regions confortables per la ánima de la eternitat, *patria lingua*, los deya: fills, jo res hi sé de com vaieu ésser formats en les meues entranyes, perqué no fuy jo qui us doná la ánima y la vida, ni la qui ordená los membres de cada hú de vosaltres. També lo mestre fra Lluís de Granada, anys després d'haver escrit son llibre *La Guía de Pecadores*, un dels grans monuments, com tothom sab, de l'Art literari, en



llengua castellana, s'admirava, ab la simplicitat que caracteri-  
sa al gran escriptor, de la traça que havia tingut en compón-  
drel; y nosaltres metexos, estimats amichs, encara que estam á  
cent llegües lluny d'ésser genis, no obstant algun cop nos ad-  
miram, no sabem com componguerem nostres petites obres, y  
sentim personalment y experimentalment lo misteri de la con-  
cepció intelectual. La confessió d'aquest misteri es universal,  
de tots los temps y en tots los tons, desde la forma familiar y  
exacta ab que la expresa un company vostre d'art, segons us  
he sentit contar, dihent que'l secret de la forma artística está  
en trobarla, que es una sort, com qui troba una pesseta pel ca-  
rrer, que després encara que cerque tant com vulla no'n tro-  
bará cap mes, fins á la proclamació solemne que n'han fet tots  
los grans artistes, desde Homer al començar sos poemes, fins  
a Puvis de Chavan, al pintar lo hemicicle de Lyó. En la fecun-  
dació intelectual del artista, en la concepció de la sua obra, tot-  
hom hi regoneix un element inesplicable, la conjunció entre'l  
mon de la materia y lo mon dels esperits; la imaginació popular  
y la sabiesa dels filósops de la antiguitat crearen muses y genis  
pera esplicar lo misteri, y en tots temps aquest, en totes les ci-  
vilisacions y en totes les llengües, tan si se l'ha volgut explicar  
com dexarlo obscur, ha obtingnt un nom que tothom comprén,  
propi del llenguatge artístich y del llenguatge popular, lo nom de  
*inspiració*, designant un fenomen interessantíssim de la ánima  
del artista.

Fer donchs un análys, que emprench ab cert temor, per-  
que comprench la seua dificultat, un análys de aquest fet de  
la psicologia artística, la inspiració y la concepció, ó sía l'en-  
gendrament del verb artístich, constituirá la materia de la pre-  
sent conferencia.

## I

Geni, entusiasme, inspiració, son tres mots que's lligan l'un  
ab l'altre y, tots plegats, completan una significació: Es geni  
lo qui engendra, no sols etimológicament, sinó fins en lo sentit



comú de la paraula. Es ja antiga la pretensió que'ls homens tenim de voler assemblarnos a Deu, únich y verdader engendrador, engendrador de les essències y fecundador de totes les criatures qui engendran, per açó en Tolstoï (1) ha dit:

T'equivocas, artista, si't figuras  
ser de tes obres lo creador.

Y no obstant tots volen engendrar. Raquel plorant clamava fills o morir (2). Quan lo ser arriba a la plenitud de la existencia vol transfundir aquesta als altres. Aquella especie de follia, santa en los uns, admirable en los altres, que trobam en los fundadors d'ordres religioses y en los inventors de sistemes filosófichs y científichs, que devegades sembla que arriban a la mania, y que'ls fa suportar mofes, contradiccions y persecucions, aquella follia a la qual sacrifican familia, patria, bens y fins alguns cops la propia vida corporal, es una forma distinta que inclou un principi idéntich al instint de la paternitat que venç totes les dificultats y se sobreposa a tots los sentiments. Es lo meteix estímulo, en los uns elevat al ordre sobrenatural y en los altres restant purament natural, que porta a tants de jóvens cors, als uns a un noviciat religiós, als altres al estudi de les belles arts, ahont no trobarán ni riqueses ni repós, sino molt treball y vida magre; però ahont l'instint los instrueix de que obtindrán la satisfacció de aquest sentiment fortíssim, que arriba a confondre ab la seua sustancia personal, es a dir la inclinació a infundir als altres una participació del nostre ser. Certament que en los artistes es poderosíssim lo desitg de la gloria, però a mi me sembla, fins n'estich convençut y no ho dich pera alabarvos, que lo verdader artista té lo sentiment de la gloria, però no la seua perversió que es lo de la vana gloria, es a dir, lo lilegitim plaer de la paternitat; y penso que si se'l subiectava al judici de Salomó de partir pel mitg al fill, lo verdader artista se'l dexaria pendre, com la mare verdadera de que'ns parla la Sagrada Biblia, abans de consentir en la destrucció de la seua criatura. Tots havém llegit la indignació d'en

(1) Trad. de J. Sardá.

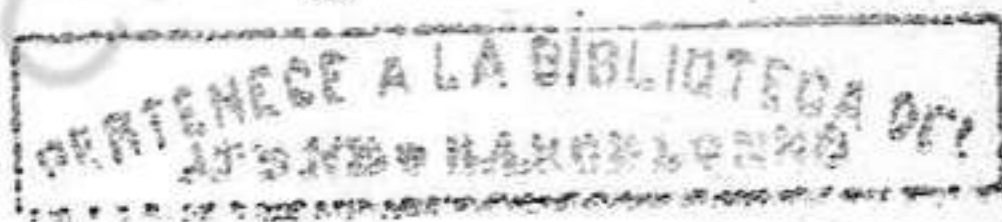
(2) Génesis, 30, 1.



Cervantes quan aparegué lo fals D. Quixot y la reivindicació enérgica que fa de la paternitat del personatge; tots sabem ab quan perill en Camoëns salvá en lo naufragi, d'anarsen á fons de mar lo manuscrit de son poema, perdent tot lo demás; y com Fránklin caygué mort pel llamp tot estudiant la electricitat, com aquelles mares qui moren al parir son fill.

Y com lo geni, es á dir, lo engendrador, encara que sia un ser que no apareix cada día sobre la terra, no obstant no es un home essencialment distint dels altres homes, y tots siam imatges é instruments de la Primera Causa, y aquesta, ó dihem Deu, segons la doctrina del angélich Mestre (1), ha volgut fer participants als homens de la dignitat de la causalitat; d'aquí que tothom qui posseheix en major o menor grau lo talent artístich, sente lo noble instint que'l porta a engendrar noves criatures, obres en les quals lluhesca la resplandor immortal de la Bellesa, essent no solament instrument racional del Creador de totes les coses, sino participant de sa dignitat sobirana.

## II



Per aquí compendreu, estimats amichs, la exactitut y finesa d'esperit, lo concepte que de l'Art ó de les altes fruicions humanes tenían los grechs quan del sentiment concomitant a tota concepció estética, del moviment d'estímuls y passions, de les iluminacions intel·lectuals, d'aquella prodigiosa activitat de la ànima que fins redunda en lo cos, ne deyan entusiasme (ἐνθους), es á dir, Deu en nosaltres, perque a les hores l'home es una especie d'oracle; Deu parla per la boca dels artistes y dels filòsofs inspirats, més clara y més convincentment que no pas per les demás grans obres de la creació, de les quals diu la escriptura que cantan la gloria divina.

Per açó la antiguitat clàssica tenía als artistes per intérpretes dels deus; per açó la Sagrada Teología, los doctors eclesiàstichs, los cercan com a corroborants de ses ensenyances, y la Iglesia, penetrada de com manifestan als homes les coses divi-

(1) 1.<sup>a</sup>, 1.<sup>o</sup> Quæst. 22, art. 3.



nes, los crida al Temple, al costat dels predicadors de les veritats eternes, pera que la ajuden a difundir l'esperit sobrenatural entre'ls cristians. La expresió artística, la llengua del Art, les ilustracions que reben de la Bellesa, no son coses ensenyades pels homes, a dir la veritat, lo geni no té mestre sobre la terra; la historia crítica nos explicarà molt rahonadament la influencia d'una escola sobre una altra escola, los elements que ha dut lo geni d'un artista excepcional, la eficacia del medi social en que s'ha educat lo talent artístich; lo mestre tècnich proposarà retgles, lo geni se donarà a un treball constant pera véncer les innumerables dificultats de la execució, cercarà estimulants de son esperit; però tot açó no produeix lo entusiasme, hi falta un element, Deu, com deyan los grechs, la inspiració, com implícitament han coincidit en anomenarlo totes les generacions literaries y artístiques.

### III

Aquestes tres idees, geni, entusiasme, inspiració, que totes plegades espressan un concepte, que están lligades les unes ab les altres, viuen totes dins d'una metexa atmósfera, demanan una temperatura alta, exigexen un grau de calor notable, viuen en lo foch, y, com lo sol, son foch y llum, perque sens aquest foch, que es lo foch de l'amor, aquelles tres idees, aquell concepte, restarían xorchs; no viuen en lo fret, s'apagaría tota illuminació intelectual, perque les grans visions intellectuals, l'home sols les obté estimulat per l'amor. Per açó, anant a cercar corroborants en la Sagrada Teología, qui es mare y mestre de totes les humanes disciplines, trobam que diu lo Profeta y Evangelista Sant Joan (1) que qui no estima, no coneix á Deu; y de consegüent nosaltres ab tot rigor de lógica podem deduhir que, qui no ama, no es geni, no té entusiasme, ni está inspirat, y es impossible que tinga la llum de la visió artística. La amor de la Bellesa es l'alt instint qui mou y burxa al talent artístich en la producció de les seues obres; tota creació, lo meteix en lo

(1) 1.<sup>a</sup>, 4. 8.



mon natural que en lo sobrenatural, es instigada per la amor, y aquest noble sentiment lliga y estreny la concepció ab son engendrador; y fins en la Naturalesa divina afirma la doctrina teològica que lo Engendrador está unit ab lo Engendrat, per medi de la amor.

La amor, donchs, per sa naturalesa es vincle d'unió, per açó la amor porta a la unitat; y l'artista alçant l'esperit per sobre tota la varietat de les coses, veyent en totes elles resplandors de Bell-sa, s'enlayra fins a trobar Aquella Substancia sobirana, l'Infinit, única qui té de veres vida, en la qual reposa com l'Amich ab l'Amat, seguint la forma simbòlica del nostre gran vident l'admirable Beato Ramon Lull, y segueix encisat al Amor perque aquest per sa naturalesa es bell: per açó la faula imaginá hermosíssim a Cupidus, y la Veritat cristiana després d'ensenyarnos que Deu es Amor, per medi de sos doctors y mestres, acceptant lo alt concepte de aquell gran teólech de la gentilitat y pare de la estética, lo diví Plató, assenta ab les metexes paraules (1) del filosof ateniense que lo Bell es un sol, y totes les altres coses que anomenam belles son participacions d'Aquell. Veyéu, donchs, ab quanta rahó us deya que la Amor portava a la unitat, perque porta a lo Bell, Quí es un sol, segons Plató, y diu aquest que la amor es lo desitg de la immortalitat, y encara que'l gran filosof no diu lo per qué, jo'm penso endevinar la rahó del misteri, puix aspirant la amor a la unitat comprén que la máxima unió y compenetració d'existencies será en la eternitat (2) ahont tot queda unificat. Wagner volgué expressar aquest pensament platoníá en la faula del Tristan e Isolda, si be cayent en lo panteísme ab lo qual éll, cristiá, se mostrá menos teólech que l'immortal autor del Convit. Wagner lo complement de la unió amativa lo troba dins de la *ánima universal*, la Veritat cristiana nos la mostra ab mes gran bellesa en la unitat deiforme de la gloria sens que ningú perde la propia personalitat.

(1) Dyonis. De divinis nominibus. Lutætiæ, 1566.

(2) Amorem immortalitatis quoque desiderium esse (V. *Convivium vel de Amore*) *Platonis Opera*. Venetiis 1517.



Mes la viva aspiració a la unitat per medi de la amor, en lloch es tant evident y real com en la doctrina del Evangeli. En efecte, quan la Bellesa eterna s'encarná y volgué transfundir a tota la humanitat una participació de sa divina escelencia, manifestá l'ideal que's proposava, y que se'm permeta aquest mot ja que parlo ab artistes, qual ideal era que tots fossem un sol, com Ell y son Pare etern son un sol; y veyeu també ara com parlant de geni, d'entusiasme, d'inspiració y d'amor arribam a la ratlla fronterença de lo sobrenatural; y axí com en filosofia s'arriba al terme de la Revelació y l'home sincer confessa la necessitat d'ella, axí en lo domini de l'Art, tractant d'inspiració, arribam també a haver de confessar que tenim necessitat d'acudir a les inspiracions que'ns han sigut trameses pels profetes y apóstols del Vell y del Nou Testament; per no acceptar les quals molts dels modernistes qui sentiren en son sí l'estímul de la amor al Infinit, al dexondarse del somni del naturalisme que'ls tenia sópits, caygueren en estranyes fantasies no sabent ensopegar aquella conjunció de realitat y de idealitat que constitueix lo mérit y la excelencia de la obra artística.

#### IV

Jo trobo, senyors, una fondíssima analogia entre l'esperit científich present y l'esperit estétich modernista. Encara roda per la prempsa de tot lo mon aquella espressió semi-escéptica d'en Brunetière de la bancarrota de la ciencia; en aquestes hores va escatintse també la doctrina de M. Balfour, qui atacant a son compatrici Spencer en la famosa doctrina ahont estableix la separació y absoluta divisió entre lo cognoscible y lo incognoscible, li diu a aquesta doctrina (1): ciencia vols ésser, donchs creencia serás y creencia sens basa, perque les ciencias son insubsistents si rebutjan una causa primera, lliure y providencial que obra en lo mon. Y aquí tenim la ciencia que volgué enderrocar les creencies y dissiparles de la terra, ara proclá-

(1) V. Rev. Cath. des Rev., n.º 39: *M. Brunetière et la philosophie de la croyance*. Copiat de la *American cath. quarterly Review*.



mant, ara exagerant les coses, que la ciencia sols pot subsistir en la creencia. L'Art, per una furiosa reacció contra'l naturalisme, fugint a cercar l'Infinit y Absolut, rebutjant lo relatiu, per ministeri de symbolistes, neomístichs e impresionistes desfentse del antich y etern procediment de la espressió natural de les coses, desnaturalisa les formes y sembla com si volgués convertir la pintura, que es per sa naturalesa l'art de les formes, en l'art dels signes, que portat a les derrereres conseqüencies seria la destruccio de l'Art; perque lo symbol per sí es cosa morta, no té vida propia y aboleix la espressió artistica, que per ésser immediata y natural eleva al Art per damunt de la filosofia y la ciencia en lo que pertoca a la difusió dels grans principis educadors de la humanitat. Y en comprobació de que los symbols y mytus no tenen espressió propia é immediata observeu, com abans de la formació de la escola, los pintors gayre be sols se servían de symbols y mytus en la pintura decorativa, es a dir, quan lo lloch y les circumstancies ja per sí metexos parlan, essent la pintura solament un complement estétich del llenguatge natural del monument o lloch.

La pintura y la música son les dues arts qui més facilment se dexan seduhir pel symbolisme, prevenint açó de una qualitat propia de sa excelenta naturalesa. Elles dues son les qui causan al contemplador una impresió mes viva del Infinit. Aquest no té formes, está voltat de núvols y de boyra, cantem en lo psalm (1); y axí com la poesia y la escultura son determinades y concretes, son sentit es explícit, aquelles altres dues de sí indeterminades, de espressió fondíssima, però ab certa vaguedat, son mes a propósit pera infundir als homes lo sublim sentiment del Infinit, per lo cual, sobre tot la pintura, quan la ha represa la reacció contra la moda positivista, detestant mes de lo que deu la sentència del gran doctor de la escola, Taine (2), quan diu que *l'ull es un gurmant com la boca y la pintura un ápat exquisit que li servexen*, fugint d'aquest plat y cobejant un menjar superior, lo néctar del deus, la frui-

(1) 96, 2.

(2) *Philosophie de l'Art*. 6.e édit., vol. I.



ció del esperit, tan atormentat en los temps moderns, ha anat d'un extrem al altre, com lo lleó qui passa de sópit a frenetich, y rebutjant les formes vol fer entrar abans d'hora als homens en lo mon dels esperits.

¡Oh moderació! ¡oh just medi! ¡oh equilibri! ¡quán serás la retgla de les coses humanes!

## V

Mes si veyém que'ls filosops y homens de ciencia van d'un extrem al altre y, després d'un racionalisme exagerat, negan la ciencia y fugen d'ella espahordits pera refugiarse en la creencia, no'ns hem d'estranyar de que'ls artistes en sa línea, seguint un perfet paralelisme, façan lo meteix; y encara son molt mes dissimulables. En efecte, la Bellesa es molt difícil d'ésser tractada, deya ja Plató (1), perque al Infinit de Quí es magnífich atribut no'l pot atényer be la inteligencia humana, no té mida, com la metexa Bellesa, per lo qual es difícil posar retgla a sa expressió. Per açó lo comú sentir dels homens exigeix al veritable artista, al artista arquetip, al geni, la inspiració, que es ilegislable, autónoma, espontánea, distinta de la perfecció executiva encara que necessàriament la suposa, per lo qual Plató preguntava ¿per ventura la habilitat de pintar es lo tot? No, responía, puix hi há pintors y estatuaris qui fan dormir y altres qui desvetllan y escitan l'enteniment, y afegía: *es una força divina la que't mou* (2).

Tothom ha reconegut en la inspiració del artista un element especial, un estat misteriós de la seua inteligencia, una intervenció estrangera, si be que de grandíssima y fonda intimitat. Plató la tenia per cosa enterament divina y axí deya que'ls artistes eran intérpretes dels deus mentres están inspirats (*furore correpti*); y que fora d'aquest estat res podían fer, y que axí Deu, volentho manifestar, per medi d'un poeta inepte cantava una bellíssima melodia; que poeta hi havia qui sols un cop ha-

(1) V. *Hyppias maior*, Ibid.

(2) *De furore poético*. Ibid.



vía estat poeta, com succehí a Tynichus Colchideus, qui may havía fet res digne de memoria y no obstant inventá l'himne de Apolus, que ara, diu Plató, tothom canta y es, sens dupte, la més bella melodía. La observació del gran grech, d'homens qui sols una vegada han sigut artistes, sens dupte se podria fer en diferents ocasions; y a Catalunya tenim reproduhit lo fet de'n Tynichus Colchideus, qui inventá l'himne d'Apolo, ab en Bonaventura Aribau, qui inventá la oda a la patria, que podém dir com Plató que tothom canta y no obstant no resta memoria d'altra cosa seua.

En concepte del filosoph d'Atenes, l'artista inspirat era mogut, estava possessionat per Deu, Qui parlava per la boca d'aquell; era una especie d'oracle, per açó diu que'l poeta no pot cantar fins que está plé de Deu, fora de sí y alienat; y aquest concepte prevaesqué en diferents pobles de la antiguitat. L'artista era com un profeta, un mestre que Deu enviava als homens, l'anunciador de les coses altes als pobles ignorants, lo qual te un fonament en la naturalesa de les coses.

L'artista induptablement es una autoritat social. En altre terreno Le Play, després del esmicolament d'autoritat que portá la Revolució, fou lo primer qui predicá la existencia d'autoritats socials d'un ordre natural, es a dir, començá a demostrar la necessitat de la gerarquia entre'ls homens. Aquella gran aspiració á la unitat que ara metex deya que revelava l'Art, se nota en totes les demés coses humanes; y lo que Le Play creya necessari en l'ordre económich, lo fet qual existencia consignava, se troba també induptablement en l'ordre intelectual y en l'ordre estétich. Lo filosoph y l'artista son homens enviats per Deu; dels primers axí ho regonexen los Pares de la Iglesia y la metexa Iglesia qui adoptá sa doctrina, purgantla y lligantla ab la sabiduría revelada; respecte del artista sempre y en totes les societats ha sigut l'aussiliar del teólech, lo qui ha tingut més fondo lo sentiment del Infinit, qui ha instruit als pobles en les coses sobrenaturals, y per medi de la plástica y valentse de imatges y figures ha fet penetrar los grans misteris en l'entement dels ignorants y los ha evidenciats als ulls de tothom.



Sant Tomás, als qui modernament dihem poetes gnómichs, los anomena poetes teólechs; la pietat popular a certes imatges y pintures les hi atribueix un origen sobrenatural, altres vegades creu que en la factura d'elles hi ha hagut intervenció angélica, y en totes les obres mestres del Art, al considerar la potencia dels seus creadors, ja sia lo espiritualista, ja sia lo positivista, lo meteix lo gentil que'l cristiá, tant lo qui creu com lo qui no creu, hi veu una cosa no ensenyada, un element que no's troba en los llibres: es un *dó*, diu tothom; per quí creu en Deu, Deu es lo donador, aquell que no hi creu afirma lo *dó* y nega lo donador. Y están tan convençuts los homens de que les obres mestres del Art son un *dó*, que'l meteix artista no se les sab explicar, que la seua propia obra la considera única, irreproducible, es a dir, no pot respondre de tornar-la a fer ab igual excelencia, es superior a son entiment, succehint lo contrassentit de que l'efecte sia major que la causa, es á dir, la obra major que l'autor, que la seua ciencia, que la seua esperiencia, que la seua habilitat tingué una hora feliç, estigué inspirat. Per açó les obres artístiques son guardades com reliquies y pagades a pes d'or, y quasi oblidat lo tractat técnich, la explicació doctrinal, lo llibre de la ciencia dels seus autors, encara que sían genis. De aquesta falta de lley en la inspiració, de que cada obra sia una nova criatura, prové que la crítica artística no sia una ciencia, sinó una casuística, molt mes que la que'ls antichs axí anomenavan, es á dir, la crítica de les accions humanes mirades éticament, que es la ciencia de la teología moral, de la qual tant se mofaren los ilustrats modernistes. Tothom ha ohit parlar, molts han fet llarch viatges pera contemplar les composicions de Lleonart de Vinci, poquíssims serán los qui vagen a la biblioteca pera llegir son tractat de la pintura; y es perque l'artista té la persuassió íntima de que la inspiració que necessita no li donarán ni fórmules, ni explicacions teóriques, de que es un *dó*. Ab lo qual me sembla que's demostra que ningú está tan lluny com li parexía de la teología artística de Plató, al explicar l'estat d'inspiració com efecte de una influencia divina.



## VI

Si la filosofia grega ensenyava que la inspiració del artista era un acte que Deu obrava en l'home, y açó ho manifestava per boca del philosoph del mon qui ha tingut mes alta pensa, del summo artista de la filosofia en lo pays més artístich de la terra; la metafísica germánica, boyrosa com lo cel d'aquella terra, cavilosa como lo talent dels seus fills, però ab certa grandiositat com tot lo que no presenta límits concrets, y ab cert misteri com hi ha sempre en les fosques, la metafísica germánica, dich, va pretendre que l'home s'ho esplicás tot per sí meteix y dins del cap del home volgué que s'hi engendrás Deu. Lo Mon y de consegüent també l'Art. Multiplicá los misteris de Plató. Lo ideal d'aquest posseheix verdadera consistencia perque es una ombra de la veritat, es la veritat vista ab la feble però bella llum del crepúscul matinal; aquella alegoria (1) de que l'home en aquest mon está com tancat dins d'una presó obscura ahont no te més que un forat pera guaytar, veyent solament com ombres qui passen, y que necessita comprobar pera veure si resultan iguals a les coses; la metexa pregunta que's fa de si los ulls y les orelles nos diuen la veritat, responent que'ls poetes cantan sempre que res veyém ni ohim que sia *sincerum* (2), la pregunta que posa en la boca d'en Sócrates, de si lo Bell es quelcom real y la doctrina que explica dihent que pera arribarhi nos hem de purificar perque lo impur no pot atényer lo summo pur, sinó deslliurantnos de les bogerías del cos; tot açó, dich, si no es absolutament la estética del mon es a lo menos una visió lluminosa de la estética de la eternitat que projecta gran llum en l'Art humá, y dona una idea de la visió artística en la que consisteix essencialment la inspiració. L'ideal en la doctrina platónica, donchs, té una existencia obgettiva.

Peró essent la metafísica germánica un alçament volcánich del egoïsme humá, ressó de la predicació de Luther quan volía

(1) *Rep. VII. Ibid.*

(2) *Phædro vel de amini immoralitate. Ibid.*



que cada h  se fes a sí meteix les creencies sobrenaturals, formidable, d'una força prodigiosa, capaç d'encisar als homens de talent, l'Art que ella informa ha de tenir ses metexes qualitats. Son abdues unes construccions grandioses a qui falta lo natural equilibri y la universal atracció de la amable veritat. Y,  cosa particular! aquella Metafísica y aquell Art inventats pera divinisar al home, resultan menos humans, se quedan en l'ayre, no s'identifican ab lo comú dels homens, y a o que'l gran artista que n'es lo representant mes t pich se proposava fer de l'Art un instrument trascendental de millorament social

En efecte, Wagner (1) se dol de la decadencia de l'Art, de que hagués arribat a no ésser mes que un agradable passatemps del poble, quan per sa naturalesa deu contribuir a alçar als homens dels interessos vulgars que'ls dominan tot lo día al culto e inteligencia de lo mes preg n y gran que puga l'home concebre. Mirava a la Grecia y veyia all  lo teatre essent una institució vivament social, un medi pera fer inteligibles los fins mes elevats y fondos de la humanitat, sentía la grandesa y la bellesa d'aquella sublim conjunció de la religió, de la patria y de la vida social dins de l'Art, com en la monarquía espanyola, a lo menos en lo centre d'ella, s'hi veyia en los temps més espl ndits dels Autos sacramentals, com d'una manera més espl ndida se realis  en los temps g tichs: anyorava lo gran artista de Baireuth la elevació de tota la vida humana, ab tots los elements que la componen, a la forma est tica, somiava, quan discorr a sobre la obra d'art del pervindre, ab la realiaci  en l'ordre natural y estétich d'aquell desitj del diví Redemptor, en l'ordre de la gracia sobrenatural, d'una unitat humana ab resplandors divines; pero s'oblidava de que la integritat de la bellesa que preten a suposa la integritat de la veritat; y l'Art wagneri  no reposa en la lley essencial de la naturalesa humana. Per a o me temo que's cumplir  la profec a solemne que feu en los Mestres cantors de Nuremberg: *podr  desferse l'imperi, pero ser  immortal l'Art sagrat alemany.*

(1) Dramas musicales de Wagner (Carta-Prólogo), 1885. Barcelona. Sempere nos referirem   aquesta edició.



En efecte, la seua llegítima aspiració, la declaració fondís-sima y verídica que fa sobre la missió de l'Art quan escriu que la llengua ó sia l'instrument de les idees abstractes ha d'obrar sobre la sensibilitat, que'ls motius que no tenen sentit sinó per la inteligencia abstracta han de fer lloch als móvils humans qui mouen al cor, y que'l *mytu* es lo que dona solució a les dificultats de la rahó abstracta mostrant lo que la vida té de ver-daderament humá, d'eternament comprensible baix una forma concreta, afirma a les hores Wagner que l'Art ha de tenir una basa metafísica. Mes ell cercá la metafísica fora de lloch y d'una manera que no lliga ab lo temperament de la gent moder-na y cristiana. Vol Wagner que l'Art donga al home la solució de les dificultats que presenta lo misteri del Mon, que responga al etern ¿per qué? que nosaltres demanám a totes les coses sens trobar resposta satisfactoria, que explique com s'unexen, d'a-hont provenen, quin fi tenen los fenómens que seguidament se desenrotllan devant dels nostres ulls, y afirma que aquesta visió intel·lectual, aquesta *clarividencia* per usar son mot, se troba en la música.

Y en cert sentit té rahó. Ja Plató digué que la música era *maxima philosophia* (1); un de vosaltres me contava un día que mes d'un cop li havia passat que tenia en la imaginació incom-pletã la figura que volia pintar, que no la acabava de veure y que ohint música a les hores se li aparexia la forma que cerca-va; jo entench molt millor los psalms quan los canto que quan los llegesch; tot lo qual comprova la idea de Plató y de Wagner sobre la potencia illuminativa de la música, qui posa en movi-ment totes les forces del esperit. Mes en lo que s'equivoca lo gran artista de Baireuth es en lo complement, en la significació concreta que vol donar a la música. Aquesta, de sí, té una gran vaguedat, per açó us deya que junt ab la pintura, son les dues arts que infundexen més lo sentiment del Infinit; sembla que'l cant gregoriá es lo cant gentílich de Roma y Grecia adoptat per la Iglesia, he llegit no'm recordo ahont, que la tonada entu-siasta, grave y solemne que's canta en lo himne dels sants no

(1) Phaedro. Ibid.



mártirs, es la metexa que á Roma cantavan pera rebre als generals qui tornavan coronats per la victoria al entrar en la ciutat; a nosaltres aquella música nos revela un honor tributat a un home, qui, ab dignitat heróyca s'es fet superior a les dificultats y obstacles de la vida, fent prevaléixer l'esperit sobre la carn y merexent ésser rebut en lo regne etern; als ciutadans romans anunciava la arribada del guerrer ilustre qui havia junyit un altre poble a la autoritat sobirana del poble-rey.

Lo llenguatge artístich, donchs, necessita una concretació ó determinació, es com una llum que s'ha de dirigir a un obgectiu; lo títol ó llegenda d'una composició pictórica contribuexen molt al efecte que causa la seua contemplació; una estatua segons lo carácter del lloch ahont está posada es la impressió que fa; y les idees, los sentiments, les creencies y les costums del poble a qui va dirigida la expressió artística, son les que especifiquen aquesta y determinan la corrent com eléctrica que s'estableix entre'ls contempladors y la cosa contemplada. Lo mytu a Grecia y en la Germania primitiva, era no un símbol com ara es en l'Art modern, era una cosa viventa de significació y expressió directa; no era una abstracció filosófica, com es ara en los modernistes, sinó una realitat que ja abans que d'ella s'apoderás l'artista vivía en la ánima de cada hú dels contempladors de la seua obra. D'aquí la identificació que hi havia en los helénichs entre lo poble y l'Art; *no feyan Art*, com ara se fa art, ells volían expressar religiositat, amor y patriotisme y encertavan la forma d'expressió, y aquí teniu l'Art en son zenit, perque essent ell una forma, resulta mes escelenta com mes sadollada está dels sentiments que s'estotjan en nostre cor. Quan se preten fer Art, la inspiració desapareix, y encara que per algun temps formes y pensaments exótichs pugan interessar als famolenchs de noves impresions, lo amanerament y'l convencionalisme dins de poch temps revelarán la falta de sinceritat en les creencies y sentiment del artista.

Lo grau máxim de la calor artística d'un poble, es quan poble y artista se confonen, quan tothom es artista, com succehí en la Grecia en les festes de sos temples y en sos jochs olím-



pichs, com succehía en los mes bons temps del Art gótic, en aquelles professons d'homens y dones, capellans, confreres y confrereses, de imatges y tabernacles, ganfanons y banderes, ab símbols y representacions, que ara nos semblan infantils, dels misteris que celebravan, y que sens cap director artístich resultaven un acte resplendent de llum estética, del qual los pintors moderns mes d'un cop han mirat d'aprofitarsen. Y les festes majors de les nostres antigues ciutats y viles que han durat gayre be fins á nostres dies, ¿no eran també per ventura una síntesis estética de tota la vida humana en totes les classes de la societat, en la regió respectiva? Y no val lo dir que aquella unanimitat y sinceritat en los sentiments y principis que informavan al poble de bona fé en los temps helénichs, y que d'una manera sobrenatural y espléndida resplandía sigles després en los pobles qui professavan la Veritat cristiana ara hagen desaparegut, perque fins avuy en les modernes Babilonies, los actes al culto católich dignament celebrats, los oficis de Setmana Santa, o de difunts, o les matines de Nadal, per exemple, tenen una insuperable espressió de bellesa. Com a Grecia y en la Edat Mitjana no's preten fer Art, cada hú ingenuament obra segons los sentiments del seu cor, y no pera ésser vist dels homens; tothom hi pren part: meditan, pregan, cantan, s'agenollan, s'alçan drets, s'abraçan, se saludan y sens que ningú hi vaja pera disfrutar d'un goig estétich tots lo senten, fins los mes ignorants, servíntlosi de medi pera una impressió mes augusta encara.

Pot ser algú pensarà que açó no es Art, o a lo menos que resulta esquifit y monótono, pero recordeuvos de que os he dit que a mon entendre l'Art es la manifestació d'un atribut del Infinit y que dins d'aquest, com deya Sant Pau als ciutadans d'Atenes, tota la humanitat hi viu, se mou y existeix que aquesta es la explicació de la unitat y popularitat de l'Art helénich, que la unitat y la universalitat de l'Art consisteix en que totes les coses aparegan relacionades ab l'Infinit y tocades de sa virtut, y què quan Wagner, lo gran idealista de l'Art y Taine lo doctor positivista, aspiravan a la identificació de l'Art ab lo



poble, les seues il·lustres intel·ligències obehían sens saberho a la llei de la naturalesa humana que formulá Sant Pau, y qual recta interpretació en matèria artística es la única que pot portar la realització de la obra d'Art del pervindre qual visió tingué lo músich de Baireuth, sens que fos, no obstant, feliç en la seua realització.

En efecte, lo sistema artístich d'en Wagner está informat del esperit hegelí, y de consegüent es diametralment oposat a les lleis de la naturalesa humana. N'hi há prou ab observar lo seu procediment. Cercava la obra d'Art, sintética y humana, y'ns diu que «s'enfonçá ab entera confiança en lo recó mes amagat de la ànima y dels seus misteris; d'aquest centre íntim del mon, diu ell, vegí sortir la seua forma exterior ... La vida y la mort, la importància y la existència y lo mon exterior; tot aquí dependeix únicament dels moviments interns de la ànima. La acció que's realisa dependeix d'una sola causa, de la ànima que la escita, y aquesta acció esclata en plena llum, tal com la ànima, somiant, la havia imaginada.» (1)

En lo sistema d'en Wagner la inspiració resulta, donchs, mes absoluta encara que en la doctrina platónica. En aquesta Deu comunica la inspiració al artista y es lo veritable Autor de la nova criatura; lo sistema wagneriá suposa una auto-inspiració, es a dir, lo *jo* del artista es lo principi, es lo creador absolut de la obra, en ell no es Deu qui inspira, l'artista es una especie de deu creador qui troba en un recó de les entranyes de son esperit la revelació de la llum que ilumina tot lo misteri del home y del mon. Per aço axí com l'espectacle del Art tradicional y etern nascut a Grecia y purificat y fecundat pel cristianisme es claríssim, parla ab tothom, es humá y expansiu, l'Art d'en Wagner es misteriós, encaparrador, silenciós, boy a les fosques, mancanthi lo sentiment y la il·luminació de les multituds que'l músich de Baireuth aspiraba a realisar ab la obra d'Art del pervindre; pera assaborir-lo l'home ha de prescindir d'una part de sí mateix, s'ha de aïslar del mon, s'ha de recullir dins de la

(1) Ab en Wagner, com després veurem ab en Taine, es indubtable que hi há contradiccions, admetent en l'Art la influència popular y realçant-la, però en sa teòrica es un eco del Hegel atribuint un poder absolut al pensament.



seua ànima com qui va a fer una meditació, lo cual es confondre lo procediment artístich ab lo metafísich, essent aixis que, si be l'Art y la Metafísica tenen en últim terme igual fí, segons confessan Plató, Wagner y lo mateix Taine, no obstant la excelencia del procediment artístich prové d'ésser a manera de revelació, directament, sens necessitat de silogismes, per una visió immediata que reb l'esperit del contemplador, unintse vivament ab la realitat de les coses.

## VII

Veyeu, donchs, com Wagner, sugestionat sens dupte per Hegel, cerca la inspiració y la concepció, lo gènesis de la obra artística dins de la propia ànima del artista, es a dir, en sí mateix; haveu vist com Plató afirmava que venia del cel, en cambi Taine ensenya que prové de la terra. Es cert, no obstant, com he dit ara fa poch, que Taine, com tots los homes de perspicacia intelectual, confessa que l'Art y la Ciencia, en son últim terme, tenen un mateix fí que ell declara, dihent textualment que per medi de abdós «s'obra una vida superior, la de la contemplació, per la qual l'home se interessa per les causes permanents y generadores, de les quals depén, no solament son ser, sinó fins també los dels seus semblants» (1). Sentencia que en boca d'un positivista es d'un preu inestimable, puig manifesta que, per mes que's faça ni que's diga, ningú s'escapa de la metafísica y que, sobre tot en l'ordre artístich, lo mon dels esperits y lo mon de la materia son inseparables. L'error fonamental d'en Taine, no per falta d'acuitat d'enginy, que sovint convençut per l'altesa de son esperit va contra sí mateix, sinó porque's fa esclau de son sistema, consisteix en no voler veure el mon mes que parcialment, en no voler passar de la crosta de les coses, per lo qual, en son sentir, «l'Art tot plegat consisteix en la exacta y completa imitació»; la pintura, segons ell mateix, com ja he referit, es una gurmanderia, un plat exquisit pels ulls, essent l'objecte d'aquella nobilíssima *Art lo bell ani-*

(1) Ibid.



*mal humá.* Si nó fos per la felix contradicció que sovint fa de son sistema, los pintors hauríau d'estar molt poch satisfets del famós crítich francés. Segons ell la aspiració mes perfecta de la pintura es la «representació del cos viu, sá, enérgich, actiu, dotat de totes les aptituts atlétiques y animals», y determina los térmens fins ahont s'estén la vostra jurisdicció, afirmant que'l pintor estrau y amplifica lo essencial del ser físich, com lo poeta estrau y amplifica lo essencial del ser moral, que si passen d'aquí, y lo que vaig a dir son paraules testuals seues, «una tal pintura, si rehix, va mes enllá de la pintura; com la del Beato Angélich, la d'Albert Dürer, de Memling, a les hores es una poesía, perque lo que fa l'artista es manifestar una emoció religiosa, endevinacions filosófiques, una concepció general de la vida; però l'objecte propi de les arts plástiques, lo cos humá, es sacrificat.»

Y ara nosaltres podríam preguntar a aquest escriptor de la Filosofía del Art, qui comença son llibre volent fugir de tota lley establerta, y parla ab cert menyspreu de la estética, qui li ha dat a ell facultat pera establir fronteres, pera cohibir la força del art de pintura, pera limitar-la no permetentli lo que li permet la naturalesa de les coses, aço es, la espressió intensa y lluminosa de les formes, en algún cas mes intensa y lluminosa, com habem dit, que les formes del Art de poesía, pera infundir en l'esperit dels homens lo goig inefable del sentiment del infinit. Y es perque ell segueix una filosofía falsa com Wagner per un altre estil, per lo qual ve a establir una divisió nova e infundada entre arts del ánima y arts del cos; essent així que l'home subjecte y objecte principal de les tres arts, es un compost substancial d'ánima y de cos; parts que no es posible separar sens destruir la integritat de la nostra naturalesa; y com les arts son humanes, sempre que es decanten per cualsevol exclusivisme, ja sía que's prescinda del element espiritual, ja del material, o sía de la espressió o de la forma, s'hi troba a faltar quelcom, la integritat, que requereix la propia naturalesa de les coses.

Encegat ab son sistema en Taine fa a les arts molt poch hu-



manes, per lo qual en sa doctrina no resultan filles del home, no son engendrades per ell, son lo resultat de un determinisme, un fruyt de la terra y de la época, lo resultat d'una evolució que se efectúa en lo medi social ahon apareix la obra d'Art. La obra d'art está determinada per un conjunt que es l'estat general de l'esperit y de les costums regnants. Així ho diu ell categóricament. Aquest principi afalaga la noble amor nacional, però may per amor de res havem d'exagerar les coses. Es cert que l'Art manifesta les qualitats del pays y de la época en que viu, mes destruiríam la alta categoria del geni si exagerant les coses admetessem la paritat complerta que Taine vol trobar entre la obra d'Art, fruyt de la inspiració, y los fruyts de la terra que depenen de la calitat de aquesta. Los principis de la evolució, les lleys de la naturalesa material, sols molt parcialment poden aplicarse a les obres del esperit y del franch voler del home; la principal escelencia de aquest se manifesta en certes ocasions, lo geni se revela oposantse a les idees, á les costums universalment admeses quan no son convenientes, a les cegues corrents de la opinió, irreflexible y mudadiça com les dones: en l'ordre artístich donám mes mérit a un autor en quan es mes original, mes personal; es cert que tot pais té un art impersonal, però los grans artistes son personalíssims, y fins sento que entre vosaltres, familiarment, com alabança reservada al verdader mérit, diheu d'algú dels vostres: es molt personal. En los grans homens, com que's complagués sovint la Providencia en posarlos en contrast ab son temps ó ab son pays; los personatjes de creació artística algún cop los veyem essent com la sátira del esperit general de la societat en que han sigut engendrats y concebuts: així a Casti-lla trobám a Cervantes ridiculisant y destruhint, ab gracia y sal imponderables, les exageracions idealístiques, les empreses temeraries, les vanitats nobiliaries; lo Beato Ramon Lull, qui tot ell es un i poesia, especie de doctor Faust y de Childe-Harold tot d'una peça, de carn y ossos y sant, utopista, assedegat de especulacions filosófiques y de descobriments químichs, fantasía volcánica y cor insaciable, surt de la nostra niçaga,



práctica, amant del just medi y del sentit comú, y enemiga d'estrems.

Jo ja sé que en lo mon totes les coses están lligades entre elles y ab Deu, que la nova criatura del Art té precedents y preparatius, però que la obra d'Art que illumina, commou, delecta y alça l'esperit de la seua generació sia lo resultat necessari y predeterminant dels sentiments generals, l'efecte d'una acumulació de la electricitat moral dominant, com lo llamp ho es de la electricitat física de la atmósfera, no ho crech. Que'l conjunt de idees, de sentiments, de passions, de costums dominants en lo medi social constituesca, com diu en Taine, *le Personnage regnant*, es a dir, lo modelo, que'ls contemporanis voltan d'admiració y de simpatía, me sembla contrari, si s'admet d'una manera absoluta y com a imposició necessaria, a la dignitat del gran Art, ab lo perill de que, quan la teoria crítica se popularisa, perdent la moderació filosófica, vaja a parar la corrent artística al desastre d'en Zola. L'inconvenient de la teoria d'en Taine, que ell mateix, repetesch, se veu sovint obligat a contrariar, consisteix en lo *parti pris* de son sistema positivista, es a dir, en voler, en l'ordre estétich, trobar la inspiració ensumant la terra, sens alçar los ulls a aquella llum espléndida que illumina a tot home qui ve an aquest mon; per açó seguint sens ensenyances que reduhexen tot son ideal pictòrich al bell animal humá, y considerant aspiració indeguda lo preocuparse del *au-delà*, essent son regne propi la vida present, ab sos plahers y belleses, resultaria la esfera del Art de pintura molt reduhida y les mes altes y admirades concepcions pictòriques, ambiciós exotisme. Les grans escenes humanes, l'esperit es lo qui les mou, com lo vent les onades de la mar. Quan Meissonier pinta tant perfectament les escenes de la epopeya napoleónica, o les barricades del 48, no solament veyem en aquelles composicions un conjunt de *bells animals humans*, sinó que hi sentim aletejar l'esperit qui caracterisá aquells fets, de tanta significació en la historia política de França.



## VIII

May als ulls intel·ligents s'amaga del tot la Veritat; los fragments d'ella escampats per tot arreu, com carreus d'un immens edifici aterrat, son visibles a tots los fills dels homens; però la visió de tota la Veritat, contemplarla complerta, ja es cosa superior a les febles forces de la intel·ligencia del pobre fill d'Adam. Abans d'anarsen del mon Jesucrist, digué als seus dexebles que se'n pujava al cel pera enviarlos l'Esperit de Deu qui'ls ensenyaria tota la Veritat, y aquest fou lo fi principal de que s'encarnás la Sabiduria eterna, cabdill únich de la gran reconstrucció. Plató, Wagner y Taine al explicar lo gènesis de la obra d'Art, la misteriosa operació del home qui la produeix, han dit tots ells grans veritats, tots ells son mestres, y, entre tots plegats, han dit a mon entendre tota la Veritat en lo que pertoca a la inspiració y concepció de les obres artístiques. Plató vol que vingan del cel, Wagner del home y Taine de la terra, y sa veritat fragmentaria cada hu d'ells la esposa y explica ab observacions magnífiques perque realment en la obra d'Art s'hi troban elements que venen del cel, elements que provenen del propi artista y altres de la terra. Hi há llum que ve de dalt, transitoria, que l'home no té sempre que vol, un exercici de les facultats ordinaries y constants de l'home y una influencia grandíssima y eficaz de la terra; es a dir del medi material y moral ahont viu l'Artista engendrador. La teoria, donchs, que explica la inspiració y la concepció de la obra artística ha d'ésser una síntesis; una conciliació que reunesca a Plató, Wagner y Taine, per açó jo intentant donárvosla recorro al meu Mestre, l'home de les grans síntesis y de les grans conciliacions, lo Rey de la ciencia divina y humana, lo doctor de tots los sigles, Sant Tomás d'Aquí.



## IX

Tal volta algú s'imaginarà en Sant Tomás lo vell escolàstich, l'home de les fórmules, lo filosoph de les abstraccions y de consegüent, lo menos a propòsit pera fernos penetrar en aquest misteri de la inspiració y de la concepció artística; mes no obstant lo gran filosoph es un summo artista, poeta insigne quals himnes ressonan per tota la cristiandat y ressonarán fins a la fi dels sigles, pare, junt ab son mestre lo Beato Albert Magno, d'una generació artística, la época gòtica, mestre y propagador segons sembla fins del Art dels vidres de colors, y sobre tot atleta del pensament, vident finíssim de la Veritat; esperit sens igual pera descobrir les relacions entre les coses, per lo qual comentant a Aristótil quan aquest observa que'ls filosops son amichs dels mytus (philomytes), qui cercan los misteris, perque admiran lo que ignoran, puig lo sabut no engendra admiració; diu que en açó se compara lo filosoph al poeta, perque abdótractan de lo admirable, que es lo desconegut, cobejat vivament per l'inmortal instint intelectual dels homens (1). Per açó diu Sant Tomás que l'home no'n té prou de la representació interna de les coses, sinó que cerca les essencies d'elles, l'etern, lo perfecte de les metexes y treballa pera férselles dins de son enteniment, perque la sola representació de la cosa no'l satisfá, y per açó obra, s'apodera dels conexements que li oferexen los sentits y la memoria, que son per ell un tresor, segons son mot, però no li bastan; son enteniment racionant, discorra, tira per aquí y per llá fins que trau la rahó o essencia de la cosa, y a les hores surt lo fruit de la inteligencia humana que té caràcter de verb perque ha sigut format per la perfecta contemplació de la Veritat, que veu en lo propi verb, que ho es, no de la seua essencia nua, com passa en Deu, sino vestida de les formes externes. Y aquest verb té una especie de vida; no es la imatge

(1) V. Lib. Methaph. ab los comentaris de S. Thomas. Edit. de Parma, moderna. Tot lo següent es comentari dels dos opúsculs del Sant Doctor: *De differentia divini Verbi et humani*, y *De natura verbi intellectus*. Edit. de Roma de 1570.



morta que hi há en la memoria, no té la forma passiva d'aquesta, sinó que es engendrat per un esforç del esperit, es fill de la llum que fa visible dins de sí mateix lo que'ls ulls de la carn per sí may haurían vist. Lo verb es la metexa activitat del esperit. Procés intel·lectual del Artista a que aludeix Tolstoï ab los següents versos:

Ni es Goethe qui creá a Faust; aquest, pe'l trajo  
sembla alemany de la antigor, mes la íntima,  
mes la real essencia es copia pura,  
ratlla per ratlla, d'una pauta eterna. (1)

Aquesta pauta eterna es la idea divina, ánima y sosteniment de tota criatura; y fins a trobarla l'artista no para; per açó cova dins de son esperit los elements que li han vingut de fora, y Lleonart de Vinci (2) li aconsella que quan sia al llit, en lo silenci de la nit, que's recorde de les idees de les coses que ha estudiades y dissenyades, que trace de nou les figures que demanen mes reflexió y aplicació, puix d'aquesta manera les imatges dels objectes resultarán mes vives y mes enérgiques. Aquesta incubació ó gestació dels elements pera formar lo verb que després será l'Art la han aconsellada y practicada tots los grans artistes. Lo Beato Angélich (3) aconsella als pintors la vida de quietut y reculliment, perque l'art es una disciplina contemplativa y no vol distraccions. Wagner pondera l'aislament del mon que ha de tenir l'artista, vol que sia com una especie d'aquella *noche obscura del alma* que Sant Joan de la Creu exigeix al qui vol seguir les vies de la contemplació divina pera arribar a atényer les resplandors del Infinit, pera lo qual ensenya lo gran místich castellá que s'han de buydar les potencies de tota idea extranya. Wagner dona com la pauta de aquesta sinfonia que ha de precedir al misteri de la inspiració y de la concepció artístiques. Diu que aquesta melodia ha de tenir un objecte: produhir en l'oyent una disposició d'ánimo semblant a la que reb una persona quan surt de sa ciutat y arriba cap al tart a un hermós bosch, qui oblida la cridoria de la vila, sen-

(1) Ibid.

(2) *Traité de la peinture*, cap. 17.— París, 1716.

(3) V. Marchèse. *Mémoire*, etc.



tint la impressió del silenci, impressió fonamental y basa de totes les altres, perquè sens que ell ho advertesca lo predisposa a fins més elevats y espontáneament li desperta altes tendències. A les hores lo qui's passeja pel bosch, dominat per aquella impressió general, son esperit queda en un gran reculliment, ses facultats s'estenen y's fan més vives, com si adquirís un nou sentit, tal es la seua penetració, los sons son més poderosos, les veus més diverses, com si parlassen un llenguatge més clar fins que domina una gran unitat, la melodia del bosch, que es la metexa melodia que al principi li havia invadit l'esperit ab una impressió religiosa.....

Jo ja sé que aquí Wagner directament parla del efecte que s'ha de procurar produhir en l'auditori, mes es indubtable que aquest es lo procés espiritual del artista creador quan entran en moviment ses facultats, y ademés es indubtable que'l geni lo que pretent, y aquí está la rahó de la seua superioritat y la seua característica facultat, es fer participant a tothom, a tot son públich, a tots los contempladors de la seua obra, de la seua genialitat, fer a tothom una mica geni, sinó activa, passivament; es a dir, capaços d'ésser elevats a les altes regions ahont resplandeix la llum del Infinit.

Ell, l'artista, aquesta llum la té dins de sí meteix, la reb directament de dalt, y açó'l fá, en un sentit natural, com lo profeta, intermediari entre Deu y'ls homens: aquella llum natural volta de resplandor la representació intel·ligible de les coses, la forma (specie), y com diu Sant Tomás, té la plena rahó de verb perquè en ella veu no ja la crosta de les coses, la esterioritat d'elles, sinó la seua essencia, en virtut de la inclinació y appetit natural que té a cercar la essencia d'alló qual representació posseheix. Y aquesta essencia intel·lectual la té, no d'una manera passatgera, sinó encarnant dins d'ell, constituint la forma de son esperit, essent son verb en lo qual coneix les coses y ab lo qual les realisarà en l'esterior. Y al parlar axí no tinch por d'incórrer en ambició é irreverencia envers lo Verb de Deu, que l'angélich Mestre ja's cuyda de notar les diferències essencialíssimes entre'l Verb de Deu y'l verb del home. Perquè aquell



es únich, absolut, consubstancial, y'l verb del home es múltiple, relatiu, accidental, passatger, no es un pur verb de la ànima, sinó també de la cosa; axí com en Deu lo Verb es la manifestació substancial plena y absoluta del seu ser infinit, en nosaltres es manifestació de nosaltres y de les coses, no com volía Wagner qui, com he dit, feya de la ànima lo centre íntim del mon ahon se formavan la vida, la mort, la importancia y la existencia del mon exterior. Sant Tomás no fa de la ànima del artista una farga qui fabrica la existencia, sinó un privilegiat vident qui veu les coses purgades de tota superfluitat, en lo qual feya consistir l'Art lo gran Miquel Angel, es a dir, reduhides a sa essencia en virtut d'una llum que fa que vege les unes d'una manera major y més divina que les altres; visió íntima y personal, que si be es cert que no li permet, com volía Wagner, la creació de la Bellesa, li permet reproduhir als ulls dels altres homens l'espectacle sublim que ell ha tingut dins de sí meteix.

Perque l'artista quan está inspirat té una illuminació especial, tranzitoria; per açó deya Plató que hi havia poeta qui sols havia sigut feliç en un himne y en cap mes, y afirma Sant Tomás que veu les coses les unes ab una llum més divina que les altres, com en les seues visions l'Alighieri, segons la altura en que estava, tenia més o menos llum, y al arribar a les sublimes altures del Paradis, li deya la Beatriu:

Io veggio ben si comme già risplende  
Nello intelletto tuo l'eterna luce. (1)

Y en aquesta llum que está dins de sí, voltant la representació intelectual de la cosa, veu la ànima la essencia de aquesta, perque les essencias no's veuen ab los ulls sinó ab lo enteniment, per açó en l'estat d'inspiració la ànima té un grandíssim reculliment que caracterisava d'una manera pintoresca la Beatriu quan deya al Dant Alighieri:

Io veggio ben si comme tu t'annidi  
nel propio lume... (2)

(1) *Parad.* V.

(2) *Ibid.*



y que descriu y detalla d'una manera poética en Tolstoï al escriure:

Vóltat, oh poeta,  
de silenci y de fosca; sol y cego  
has d'esser, com Homer,—sort, com Beethoven;  
mes cego y sort per fora, les orelles  
obre de bat á bat y'ls ulls de la ánima.  
Obre'ls de bat á bat; y com fulguran,  
al acostarshi'l flam, les invisibles  
ratlles d'escrit secret, axis, de sopte,  
resplendirá per tu la imatge santa,  
veurás brollar coloracions en la ombra  
cada punt més potents, formes y línees  
més vibrants cada punt, y en armoniosos  
entrellaçats unir-se les paraules  
irradiant sentits de llum. Llavoras  
retén l'alé... y escolta... y calla... y mira...  
Després, a la hora del treball, remembra. (1)

A mi'm sembla que hi ha aquí una conjunció d'esperits entre la poeta rus y'l doctor escolástich; la concepció del verb intelectual del home coincideix en les paraules d'abdós, l'un parlant en la forma analítica propia del filosofh, l'altre en la forma sintética connatural al artista. Aquella llum que fulgura y que acostantse al secret escrit fa resplandir les invisibles ratlles y apareixer la imatge santa, es una expressió del poeta pera dir lo que'l vell y gran doctor escolástich explica quan nos diu que l'home de les aprehensions de les coses esternes, de les imatges que la fantasía com aparicions li presenta, de les composicions y esclusions que practica en son esperit, del judici ab que tot açó ordena, perque'l judici es *immixtum*, es a dir facultat que no dependeix de la materia, essent, de consegüent, superior a les facultats mixtes que dependexen de la carn y del esperit com son la imaginació, la memoria y lo sentiment, per lo qual, com observá Aristótil y comentá Sant Tomás, a totes elles comanda y ordena fins al punt, diu l'últim, de que quan falta, l'home y los animals seguexen en son obrar la fantasía, com passa ab los adormits y malalts; de tot açó, dich, ne fa dins de sí una forma (*species*) en virtut de sa propia activitat, y l'ente-

(1) Ibid.



niment pera llegir dintre sí lo que diu aquella forma (*intellectus intus legens*), la illumina ab la resplandor que d'ell meteix deriva y veu lo que nó's pot veure en los obgetes materials, les essencies de les coses, y fa com lo gat, usant la bella comparació dels antichs escolástichs, qui ab la resplandor que ix de sos ulls illumina los obgetes y los veu a les fosques.

Aquesta llum que ix del enteniment, ab la qual l'artista veu les essencies de les coses, es la característica del talent, y portada a un grau elevat constitueix lo geni; y en açó fins lo meteix Taine implícitament y a sa manera positivista podem dir que hi convé, puix quan fa consistir lo talent artístich, la missió del artista, en trobar lo caràcter principal de les coses, ve a dir que'ls ha de veure la essencia, la rahó, lo *quid* com deyan los escolástichs, per los quals y en la naturalesa de les coses, lo *quid* es la essencia. Y açó no's veu ab los ulls del cos, ni's troba en un sol obgete, sino que entre tots ho ensenyan; y no val lo dir que'l pintor y l'escultor tenen modelo, porque desgraciats del pintor y del escultor qui no saben fer més que una nova edició del modelo, una reproducció d'ell. Lo modelo no es l'ideal, en ell no hi cercau la essencia de lo que voleu crear, es un *medium* entre l'artista y l'ideal, per açó devegades lo cercau y no'l trobau; se us ne presentan molts y cap us satisfá, no es lo que necessitau; lo qual significa que dins de vostre esperit teníu ja la idea que necessitau comprovar ab la realitat de les coses, que se us presenta la forma incompleta, boyrosa y a les hores invocau l'ideal, evocau la forma perfecta per medi del modelo que teníu present. Per medi de lo visible evocau lo invisible, lo que teníu davant es sols un simulacre de la forma perfecta que cercau, y a les hores aquestes evocacions artístiques tenen una certa semblança ab lo que practicam en la pietat cristiana, quan per medi de imatges materials alçám lo nostre esperit a la contemplació dels benaventurats de la gloria.

Ja digué l'anomenat Dionis areopagita, qui es lo estétich de la Edat Mitjana, insigne dexeble de Plató comentat per Sant Tomás, que'ls actuals neomístichs, després d'un oblit immerescut, tornan a consultar moguts per afició estética, ja escrigué,



dich, que la bellesa que's veu es com un simulacre de la bellesa oculta y amagada, y en altre lloch afirma, contrariant en aparença a lo que jo us he dit, que lo bell supera a les essències (*pulchrum essentias superat*) (1); perque, en efecte, les essències son pura abstracció, no viuen més que en lo Verb de Deu, ahont tot es vida; en la pensa del filosòf sols tenen una existència lògica, però en lo geni del artista viuen a sa manera, perque les encarna en son enteniment, les dona forma y per medi d'aquesta les fa conèixer als demés homens. y en aquesta vida que l'artista sab donar a les essències, encarnantles dins de son sí y després presentantles als demés homens. consisteix la bellesa de l'Art. Per açó us deya al principi d'aquesta conferència que en lo geni, en ses operacions creadores, hi havia una intensitat d'amor, la amor a la seva criatura; per açó Sant Tomás al parlar del verb intel·lectual del home quan sembla que's refereix al verb de més intensa intimitat, més conjunt ab l'esperit qui'l conté, parla del *Verbum cordis*, lo verb del cor que es segons lo sant doctor la operació més alta a que pot arribar la intel·ligència en sí metexa, puix a les hores posseïx una similitut de la essència, y allí acaba y fineix tota la força del nostre enteniment, perque lo verb del cor es no sols la concepció del enteniment, sinó la expressió o realització d'ella. Y pera arribar a aquest punt hi han de contribuir totes les facultats humanes, perque a cercar lo Bé, diu Plató, y també podem afegir a cercar la Bellesa, l'home hi há d'anar ab totes ses facultats, no sols ab les intel·lectuals; per açó segons havem observat anteriorment l'Angélich, quan descriu la concepció del verb intel·lectual, diu que l'apetit racional, o sia la voluntat, es lo qui les burxa per arribar a la possessió de les essències, ja que aquesta noble concupiscència constituïx lo mateix appetit. Tenim, donchs, que en la concepció del verb hi contribuïxen totes les facultats intel·lectives y apetitives de la ànima humana, però que sobre lo concepte del verb intel·lectual hi há lo verb del cor que es l'últim de la potencia humana, segons Sant Tomás, perque es la operació perfecta, la obra del geni, puix com afirma

(1) *De divinis nominibus*, Ibid.



l'Angélich aquest verb no sols l'home lo forma, lo engendra, sinó que'l pareix, *dicit*, escriu l'Angélich, li dona ja una existencia en certa manera propia, encara que sempre accidental. Per açó los mestres d'estética diuen ab molta de rahó que'l distintiu del geni, lo que dona dret a ésser tal, no es sols la concepció interna de la obra, sinó la seua realisació perfecta, la gran aptitud executiva.

La obra del geni sempre té formes espontánees: per açó lo *verbum cordis* de Sant Tomás, que designa lo verb del home en tota sa plenitut, exint del centre de la vida que radica, segons lo comú modo de parlar en lo cor; aquest *verbum cordis* que nosaltres aplicam al engendrament del geni, a la obra que emana de lo més íntim de son ser, té tal carácter d'espontaneytat que Sant Tomás ho esplica dihent que no es un acte reflexiu, sinó natural; y'l poeta hebráych, revestit d'un esperit sobrenatural, al fer lo vaticini de la bellesa y escelencia del Mesías que ell veyá molts anys abans de que nasqués en Bethleem, usant d'aquella llibertat de llenguatge de tots los poetes primitius, ho diu ab un mot espressiu, filosófich, altament artístich, encara que repugnant als refinaments de llenguatge de la civilisació, quan comença lo psalm 44, dihent: *Un verb sublim ha eructat lo meu cor*. Eructam quan estam replens; y l'esperit del home quan está replé d'alts pensaments y d'afectes apassionats, eructa, es a dir, emiteix naturalment la espressió de son estat, lo verb de son cor, y quan l'artista diu que té una concepció, una idea o una forma, però que no la sab expressar es perque no está viva dins de son esperit, que es incomplerta y deficient, la seua ánima té la idea de la cosa, però no n'está grossa, no existeix lo verb en tota sa plenitut. Per açó Sant Tomás presuposa que la forma en que consisteix lo verb abans-está en l'enteniement del home formantse, y fins ja formada la posseheix com a part de son ser personal (*habitualiter*), com tantes d'altres n'hi há dins de la potencia humana; mes que després pera que propiament pugá ésser dita verb, s'ha d'actualisar, ha d'exir fet y de consegüent ésser viable. Y quan la concepció d'un artista no resulta viable, es perque no ha arribat a la formació



del verb, ha sigut un gastament, li ha faltat la força generativa qui porta per conseqüència lo poder d'emissió.

Y ara, senyors, en compensació d'aquestes altes metafísiques, que illuminan a mon entendre lo gran misteri de la inspiració y de la concepció artístiques, però que haurán afadigat lo vostre esperit qui veu sempre les coses viventes y *enformades* com deya ab gran exactitut lo Beato Ramon Lull, fugint de diseccions y anatomies de les altes operacions del esperit artístich, escolteu com diu lo meteix que Sant Tomàs quan esplica la conjunció de totes les facultats en la formació del verb y la necessitat de donarli existencia o realisació pera que sia lo verb del cor; escolteu, repetesch, com diu lo meteix que ell lo poeta Tolstoï:

No'n mancan pas are tampoch de formes  
que ningú veu, de sons que ningú esbrina;  
*també la Llum y'l Verb en lo misteri*  
*d'Amor s'acoblan; mes llurs fruyts no gosa*  
*més que'l qui sab sentir y qui sab veure,*  
qui sorprenent un mot, la escorreguda  
d'un contorn fugitiu, la consonancia  
que al nexa mor, *sab enmotllarhi una obra*  
*assombrant als humans.*

## X

De la aplicació de la doctrina sobre'l verb del enteniment de Sant Tomàs, admirable y fonda entre totes les seues doctrines, y com totes elles fundada y segura, de la aplicació, dich d'ella al gènesis de la obra, a la concepció artística, que per ésser la més alta de les operacions humanes, lo més noble dels seus engendraments, constitueix sens dupte lo que'l gran doctor ne diu lo *verbum cordis*, lo verb del cor, ne resultan conseqüències que son una comprovació de la seua veritat. Deya abans que en la doctrina de Sant Tomàs quedavan conciliades en lo fonamental, en lo més digne y característich, en lo verídich que cada una d'elles té, les doctrines de Plató, de Wagner y de Taine. La síntesis tomística enclou les veritats fragmentaries que professaren aquelles ilustres inteligències. La intervenció



divina, que Plató trobava en l'esperit del artista; es aquella llum inconstant, no subjepte a lleys, independent de la voluntat, que illumina la forma de les coses que té l'artista en son enteniment, qual llum li fa veure en dita forma la essència que en va cercarí pel mon, ahont usant la metàfora de Plató sols hi há ombres de les coses, essent la missió de l'Art, segons la expressió de Miquel Angel que val tant com les seues pintures y estátues, la purgació de tota superfluitat, quedantse ab la essència pura, com lo químic qui sab estraure la essència de les roses, llum admirable a la qual la lògica no pot posar lleys perque ve de Deu, es un dó de la misteriosa y sempre benéfica providencia, que no surt de l'home, sino de una font més alta; per lo qual l'artista desde la proto-historia ha començat les seues obres invocant als sers superiors al nostre, haventse sempre reconegut que si per la práctica executiva, pera la perfecció de la factura, l'estudi y la diligencia podían adquirirse, per lo que constitueix la ánima de la obra artística, per la seua expressió, que fa de l'Art una sublim filosofia illuminadora dels homens, pera açó no hi há mestres que hi valgan. Cada hu té lo que Deu hi posa.

Wagner, sugestionat per Hegel, vol la creació de la obra artística en lo centre del mon que, segons sa frase, es l'interior de la ánima dintre de la qual vol trobarhi la ensenyança sobirana, la revelació, que ha de illuminar los grans misteris de la vida y de la eternitat; es clar que açó sembla lligar ab lo verb del cor de que parla Sant Tomás ahont com s'hi quedás encarnada la Veritat; però lo sant doctor se cuyda be d'observar que aquest verb es també verb de les coses, no es un verb pur de la ánima com ho es en Deu, qual Verb adorable, Llum de les nostres inteligencies y Mestre de les nostres vides, es absolut, Deu de Deu e infinit, com infinita es la Substancia divina, quan lo nostre verb si ho fos de la ánima solament restaría nul perque la nostra substancia ha d'enriquirse ab lo que li ve de fora y'l verb d'ella, per tant, reflexa le seva escelencia, que es escelencia pervinguda.

Y en açó Sant Tomás toca ab en Taine quan aquest en con-



traposició a Plató vol un Art terrenal, que isca de la época y del lloch, arribant fins a un determinisme contrari a la dignitat altíssima, semi-profética, que tots los pobles han reconegut en lo geni artístich. Sí, lo verbum humá es la expressió del esperit del home, lliure, racional y ab llum propia, que no li ve de fora; però la ánima es fecundada, queda vestida segons lo lloch y'l temps en que viu.

Resulta, donchs, de tota la sobredita doctrina aplicada a la concepció artística, que en aquesta intervenen Deu, la personalitat del autor y la influencia de lloch y temps, o sia del medi social ahon visqué l'artista. Però además aquests tres elements se mostren també en les obres de l'Art, constituexen la plenitud de la seua perfecció y son com una prova *a posteriori* de lo que havem dit.

En efecte, totes les grans obres de l'Art per diverses que sían entre sí, portan un segell estampat per una potestat superior que ha merescut als seus Autors lo nom de divins; totes elles, fins les que pertanyen a Arts distintes, axí les de música com les d'arquitectura. tan les de pintura com les de poesia, produhexen en los homens un efecte idéntich, lo goig estétich; y aquesta unitat y universalitat d'efecte suposa una Causa única y universal, qui s'ha valgut de diferents instruments pera parlar al cor dels homens mediant un *quid divinum* que caracteriza a tota obra mestra.

La manifestació de la personalitat del artista en la seva obra es evident y universalment reconeguda. Es aquesta una criatura que ell ha engendrat en lo sí de son esperit, *verbum cordis*, y ha de tenir de consegüent la fesomia del seu pare; per açó les obres d'un verdader artista son tan personals y propies, tenen una tal singularitat típica que s'imposa fins als altres, y forma escola: son com lo llevat que fa fermentar tota la massa. La força engendrada del geni fa que no sols engendre ell, donant a ses obres la resplandor de sa persona y a totes aquestes l'ayre de germanes, sino que comunica als dexebles la propia virtut, essent ells solament un eco agradable del mestre. La personalitat del geni, del patriarca fundador de la escola, se-



gella la fesomia de totes les obres d'aquesta; lo mon les regoneix per filles seues, rafelesques diu a les de la escola de'n Rafael, designant en açó que'l caràcter personal del qui les ha produhides es una condició imprescindible de les obres artístiques.

També es induptable que aquestes obres, a pesar de son idioma universal que les fa entenedores als homens de totes les llengües, se vestexen del traje nacional y adoptan les maneres del sigle a que pertanyen; may no obstant l'Art verdader es estranger en lloch, a tot arreu es ben rebut, vinga d'allá ahont vulla, y disfruta del dret de ciutadania universal; y la rahó es perque es profundament humá. A l'artista, quan la Veritat eterna li mou l'esperit pera que produhesca la seva obra, sembla que li diu com quan manava a Isaías (1) que escribís son vaticini: escriu açó en estil d'home. Mes com l'estil dels homens es estat, es y será, que varíe segons los llochs y'ls temps, per açó les obres artístiques sempre se revestexen del caràcter regional y de la época, essent aquesta una de les causes que les fa més gustoses y dona complement al goig estétich, ja que fora d'aquestes dolcíssimes influencies que donan nacionalitat a la obra, lo verb del home s'apagaría perque, com observa sabiament Sant Tomás, sols lo Verb diví es emanació absoluta del Pare etern qui l'engendra, axí com lo verb del home exigeix que aquest haja sigut informat y fecundat per les coses esterres entre les quals viu y que li han despertat l'esperit a la vida racional. Per açó veyem que dos homens, mestres abdós d'una filosofia universal y eterna, sempre la metexa, Sant Vicens Ferrer y Bossuet, presentan, no obstant, vivament les diferencies específiques propies del poble y de la época en que predicant. L'un senzill, espontaneu, contundent y sempre sadollat d'un esperit democrátich; l'altre grave, solemne y poderós com Lluís XIV. Per açó lo sentit comú de la crítica ha calificat les obres del Art pel temps o pel país en que han sigut produhides y diu: aquesta pintura es gòtica o del renaxement, o be es veneciana u holandesa.

(1) Cap. 8, 1.



De la aplicació de la doctrina de Sant Tomàs, sobre'l verb intel·lectual, al Artista, se despren la complexitat, la unitat y la ingenuytat de ses inspiracions y concepcions. No hi há res menos sistemátich ni més lliure que l'Art, fill de la Naturalesa. Per açó Wagner diu en los Mestres Cantors de Nuremberg: «¡Cóm esplicar lo que'm semblava infinit! ¡lo que sens correspondre a cap retgla, no té incorreccions!» De aquí que no hi haja res més anti-artístich que la formació d'escoles, de tendencies y fins d'ideals que's volen determinar *a priori*. Es clar que molt justament admetem la existencia d'escoles; però aquestes no son una creació voluntària, sinó espontànea, ni'ls metexos qui les crearen tenían intenció de ferho; per açó les obres del geni y dels seus dexebles tenían la escelencia imprescindible de la ingenuytat. Los metexos dexebles no eran uns servils. Tenían la intuició de la oportunitat d'aquella forma, y estudiavan pera seguir-la, y a les hores responían a la complexitat que caracteriza a la obra artística, conservavan la ingenuytat que li es propia y per medi de l'Art parlavan als homens un llenguatge etern y al meteix temps adequat a les circumstancies. Mes que imitadors eran dexebles. Los imitadors exótichs, los qui's fan sistemátichs, perden la noblesa de la ingenuytat, la llibertat del esperit, y voluntariament s'exilan del comú pensar y sentir dels homens pera viure en la regió de les fantasíes, lluny de tota realitat. Les obres de l'Art a les hores perden una de les seues més altes prerrogatives y dexan d'esser assimilables; pera enténdreles s'ha de rumiar y's necessita qui les dexifre, porque l'Artista ja no es lo ressó vivent y harmoniós que tothom entén del cel, de la terra y de sí meteix, podent dir, usant la frase d'Isaías, que no parla al istil dels homens, ni parla al istil de sí meteix, parla una llengua estrangera. Lo famós Thiers deya a uns jóvens que si volían ésser eloqüents no apuntassen a la eloqüencia, sinó que un cop ben imposats de la materia de que havían de parlar, haventla meditada profundament, parlassen ab gran llibertat d'esperit, y a les hores resultarían eloqüents. Ell era un gran artista de la paraula y per açó lo consell tan senzill es de mestre. Aplicat lo cas a vosaltres crech que se us



pot dir: no apunteu a ésser ni modernistes, ni académichs, ni dels uns ni dels altres; no síau sistemátichs, lo concepte governa y determina la forma; penseu be; lo pensament no ha de seguir modes; estudieu lo tema ab tots los seus elements, mediteulo, coveulo ben calent dins del vostre esperit y quan us sintau perfectament possessionats, quan ja visca dins de vostre enteniment, a les hores façau ab tota la ingenuytat, ab tota la perfecció, tan hábilment com sapigau, lo que us diga'l cor, y executareu lo gran pensament y la admirable espressió de Sant Tomás: *verbum cordis*.

## EXTRACTE DEL TEXT DE SANT TOMÁS COMENTAT

### DE DIFFERENTIA DIVINI VERBI, ET HUMANI

Verbum interius..... comparatur ad intellectum non sicut quo intellectus intelligit sed sicut in quo intelligit, quia in isto sic expresso et formato videt naturam rei intellectæ..... Quandiu ergo intellectus ratiocinando discurrit, huc illucque jactatur, nec dum formatio perfecta est, nisi quando ipsam rationem rei perfectæ conceperit, et tunc primo habet rationem verbi; et inde est quod in anima nostra est etiam cogitatio, per quam significatur ipse discursus inquisitionis, et verbum quod est jam formatum per perfectam contemplationem veritatis; ideo perfecta contemplatio veritatis dicitur verbum.

### DE NATURA VERBI INTELLECTUS

.....Objectum (*intellectus*) est quidditas aliqua, cujus specie informatur..... Verbum quot est ultimum quod potest fieri intra se per speciem, magis accidit ad ipsam rem representandam, quam nuda species rei..... Anima enim quasi transformata est in rem per speciem, qua agit quidquid agit: unde cum ea (*intellectus*) informatus est actu, verbum producit, in quo rem illam dicit..... verbum igitur cordis est ultimum quod potest intellectus in se operari. Ad ipsum enim in quo quidditas rei recipitur,



immo quia ipsemet est quidditatis similitudo terminatur intelligere..... Et sic ipsum idem verbum est effectus actus intellectus qui est formativus objecti, et ipsius dicere.....

Quod autem est in anima ut in subjecto eficitur in ea ut habitus: de perfecta autem ratione habitus est quando actui conjungitur. In hoc enim natura sua perficitur per lumen naturale intellectus involvens speciem inteligibilem in quo, et sub quo intelligatur..... hoc habet plenam rationem verbi cum in eo quidditas rei intelligatur..... Verbum enim nostrum semper est in continuo fieri, quia perfectum esse suum est in fieri.... Gignitio verbi non est reflexa..... Non enim cum se intelligit facit totum objectum..... Induit enim se, et hoc est verbum sui, cum se intelligit..... Quædam statim offeruntur intelligenti, quædam enim cum majori, quædam cum diviniori discursu Ideo verba nostra quædam plus, quædam minus habent de cognitione, et quædam citius, et quædam tardius formantur.



# Parlament

fet a la festa dels Jochs Florals  
de Barcelona l'any 1899.



MINISTERIO  
DE CULTURA



MINISTERIO  
DE CULTURA





EXCMS. SENYORS:

SENYORS:

May los homens nos hem de desfer del estat que professam, ni del caràcter que tenim, perquè la Providencia, que porta'l compàs del ritme de la vida social, ha posat en ella diferents estaments, y dins d'aquets distints caràcters personals, a fí de que'n resulti la armonía del gran conjunt orgánich d'homes que'n di-hém un poble; y cada hu ha de parlar per lo que ell es; y aixís jo, havent de comensar aquesta festa anyal de la Poesía Catalana ab un Parlament, y essent propi del ofici que professo, una de les funcions anexas al exercici de mon ministeri, lo discerniment d'esperits, l'estudi de les diferents corrents intellectuals que's presentan entre'ls homes, vull fixar la vostre atenció discorrent breument sobre l'esperit d'aquesta festa que'ns es tan propia, determinar la significació de la poesia nostrada, considerantla, no en la vida misteriosa y casi sobrehumana que porta en los alts cims de l'Olimpo, sino en lo lloch que té dins del mon de les realitats humanes y en sa representació en la vida pública. No estarían aquets conceptes, senyors, desprovehits de poesia si'ls toqués un afillat de las musas; si are vos resultan árits, aconsoleuvos pensant que'm cuydaré de no ésser llarch y que d'aquí a una mica devallarán sobre dels vostres esperits, assedegats de la noble emoció estética, y omplirán aquesta sala;



que ha vist a tantes de generacions catalanes, les alenades de la Poesía patria que retorna'ls esperits y, com vent embaumat de primavera, porta en ses ales gèrmens fecondants y de renovament de vida.

Tothom sab que, en totes les terres civilisades, la poesia, la historia y la vida actual del país están tan lligades entre sí, que formen una sola cosa; totes tres, sens pensarho, van a la una, essentne triple manifestació d'una meteixa substancia; y si hi há esperits vulgars que no ho saben entendre, que prenen la poesia natural d'un poble per una pura fantasía de gent desenfeynada, es perque passa en l'ordre humá lo que l'excels Sant Pau deya de l'ordre diví, es a dir, que l'home animal no sab comprendre les coses que pertanyen al esperit; que la poesia es, sens cap dubte, senyors, una gran cuestió espiritual.

Los Jochs Florals son una festa poética, mes no son pas una Academia de poesia; si ho fossin, jo en aquest lloch seria un intrús. Certament que'ls venerables restauradors de la institució no veyan que anés a parar ahont avuy se troba; però Deu sempre fa aixís les coses. Baix sa sobirana direcció, los homens treballan, pero Ell porta la pauta de la obra y Ell, com Arquitecte, n'es l'únich y verdader Autor, sens que ningú li sápigales seves intencions fins que han sigut completament executades.

L'esperit de la terra catalana no ha mort may. Les coses se transforman, cambian y desapareixen, però les seves essencies son immortals; duran y viuen en un regne immutable. Fins se pot dir que aleshores les coses son més divines, quan quedan reduhides a les seves essencies. Morí'l nostre darrer Rey indígena, en Martí, de bona memoria, y en son trono o real cadira ningú s'hi assegú més; la Providencia lo tragué del comers dels homes, lo consagrà, ne feu un monument de la Fé y de la Patria, un trono pel Rey de la humanitat, y cadany, assegut en ell, Aquest s'hi passeja pels carrers de Barcelona en la professó triomfal del Corpus Cristi, baix lo misteri del Santíssim Sagrament. Aixís la Fé conserva lo que la Patria pert, y guarda y perpetúa lo que'l moviment dels sigles, que no té aturador, arramba, y fica com en un vas d'or les vivificants essencies de



les coses humanes qui s'esvaheixen, però qual esperit es immortal, a fí de que les vinents generacions pugan revifarse aspirant una essència qu'es la essència d'elles meteixas, que les manté y fa creixer, com una llet que xuclam de la mateixa que'ns ha engendrat, aferrantnos als amorosos e inestroncables pits de la *Mare terra*. La tradició nacional no es altra cosa que'l pit abundant ab que la Patria nodreix l'esperit de les noves generacions, perpetuantse aixís la gran lley de la renovació y de la conservació de les distintes branques humanes que dona personalitat als pobles.

Fins los individuos pera determinar la nostra personalitat, fem constar de qui som fills; les nacions més fetes, superficialment considerades, a la ventura, reconeixen qui son los seus pares y patriarques, exemple los estats confederats de la América septentrional; un poble que no reconeix los seus pares, no tenint en compte la tradició, un poble fill de pares desconeguts, es un poble bort; un poble que no considera la seva naturalesa social, que s'enamora de la última moda y cerca'l foraster menyspreuhant lo de casa, que s'oblida de les bones qualitats propies y basqueja pera imitar y reproduhir lo que no li es propi; un poble que deixa l'ús de la seva llengua natural, es un poble desnaturalisat.

Desgraciadament devégades los pobles perden la consciencia de sí meteixos; ells meteixos no's coneixen; perden l'esma y han de cercar qui'ls guihi; qui té esma se sab valer, se sab governar, es autónimo, perque'ls teólechs ensenyan que la regla próxima de les accions humanes es la propia consciencia individual. Pero'ls pobles, avans d'arribar al estat de vida reflexiva, se governan per la intuició; los restauradors, y potser encare més ben dit, los fundadors de la nostra Institució, obraren moguts per un noble instint: ells no pretenían, al menos reflexivament, desvetllar la consciencia adormida del poble catalá, pero obravan portats per un esperit authóctono, y aquest poderós esperit ha de renovar la faç de la terra catalana.

Y no penséu, senyors, que al dir jo que no obravan reflexivament, sino intuitivament, aquells homes ilustres que han si-



gut nostres Mestres y Pares en la obra restauradora, vulga disminuir en lo més mínim lo mérit de ses altes potencies; perquè en la corrent de les coses humanes, los grans homes que serveixen de llum y direcció als seus germans y promouhen y determinan aquelles corrents poderoses, aquets homes no han obrat reflexivament, com portats per un alt instint racional y sens saber ben be'l que's feyan, estavan al crepúscol matinal de la nova era y de consegüent, no disfrutavan de la llum de quan s'es a gran día. Poch se pensavan, boy cent anys enrera, los romántichs que a Alemanya, en contraposició al nou esperit francès que tot ho invadía, remenant, estudiant y fent reviure y poetisant los antichs monuments patris, despertaren a la dormida Germania y evocaren devant de sos ulls les velles memories de la terra y la gran institució mitj eval del Imperi alemany, successor del Imperi romá, que semblava havía ja mort ab lo feudalisme, restantne solament com lo cos amomiat; poch se pensavan, dich, aquells poetes, artistes, historiadors y crítichs que anavan formant l'esperit alemany, que aquest era l'ànima que haurían després de menester los fundadors del actual Imperi. Y no es que are jo, senyors, considerant les lleys que providencialment regeixen als grans pobles, vulga despertar en la nostra modesta y honrada terra les idees de grandeses y de glories, jo que dech predicar la humilitat, sino evidenciar la lley providencial que determiná'l naixement de la nostra institució y sa destinació en la vida social.

No, no son los Jochs Florals una institució poética baldera en lo concert d'elements que anomenam patria: la poesia fou lo símbol o la forma d'una cosa molt intrínseca, la encarnació del esperit catalanesch, la nova manifestació de la essencia de la Patria, no un simple estaquirot bonich pera delectar als ulls y a les orelles; los restauradors estavan moguts per aquest subtil esperit y, no obstant, no conexían l'esperit qui'ls guiava; com lo Nicodemus del Evangeli, sentían lo vent impulsor, pero no sabían d'ahont eixía, ni ahont anava. Eran precursors y profetes inconscients d'una bona nova; l'esperit catalá s'esvahía y'l geni tutelar de la terra, encarnat en la vella generació que se'n



anava, com Jeremías no parava de plorar sobre las runes; quan al só de la arpa de tres cordes se despertá'l profeta de la Patria, lo profeta de les inmortal esperances, lo Daniel, qui, ab símbols y figures, té la visió de la futura restauració y fins compta les simbóliques setmanes que per arribarhi li faltan.

Y are, senyors, permetau ja que sens intent deliberat m'he trobat arrapat per l'esperit bíblich, per la doctrina continguda en aquell llibre sagrat ahont la sabiduría cristiana, com a paraula qu'es de Deu, hi veu la plenitut de la vida humana, la clau que obra'ls secrets de la historia, la llum que ilustra'l pervindre dels pobles e hi troba fórmules inmortal que son al mateix temps que símbols, realitats históriques, la explicació dels enigmes que sovint esdevenen en lo accidental curs de la vida humana; permetau, repetesch, que jo, que tinch obligació de conciencia de pendre per text de ma doctrina aquell llibre, que es la llum y'l consol de la meva ánima, are'm valga també d'un símil bíblich pera explicar la misteriosa reaparició pública del esperit autonómich en la terra catalana.

Ell era, l'esperit autonómich, lo qui al primer diumenge del florit Maig del any mil vuytcents cinquanta nou, a la Sala de Cent de ca la Ciutat, ab dolsos afectes de tota la catalana familia, apareixía a la llum pública, revestit ab las grandiosas insignias de la poesia; era'l més bell, però també'l més xich de la Casa, y com lo fill petit del bíblich Jessé, aná creixent en la poética vida que's nodreix ab la memoria dels héroes passats, ab la meditació de la lley del Deu dels nostres pares, ab la vista de les montanyes patries y que's delecta ohint la misteriosa remor dels rius que regan y fortalisan la terra de la patria. Lo fill xich de Jessé, David, ros y bonich de cara, era a fora a pasturar les someres de son Pare, quan Samuel, d'ordre de Deu, en hores molt crítiques pera Israel, trobá al Pastoret en lo camp y allí mateix l'ungí y coroná per rey. També aquest any la nostra Espanya ha passat solemnes tristesas y havém vist un fet meravellós que cal registrar en aquest Discurs y proclamar altament en aquest lloch, perque es en glorificació de la institució que representam. Lo tendre y jove esperit de restauració regio-



nal iniciat baix los auspicis de la poesia en aquestes festes floralesques, lo petit David de la nostra terra, fort y elegant com lo d'Israel, s'ha vist cercat y sollicitat, diuhen que pera ferlo rey.

Y aquest fet, senyors, té un gran valor demostratiu de la excelencia de les nostres aspiracions, porque en les circumstancies graves es quan los homens tenim més luciditat; en la crisis de la mort, per exemple, la més solemne de totes les crisis, la luciditat, la visió de la veritat, la llum del desengany, es major; y per aixó, quan ab lo terratrémol ocasionat per l'enfonzament del Imperi hispánich a les Indies orientals y occidentals los homes que cercan lo remey d'Espanya semblava que's deixon-dían, tingueren la clarividencia de la aptitut del Regionalisme pera la reconstrucció nacional.

Y no es que jo are vulga parlar de política, cosa contraria a mon gust, a mon carácter y al lloch que aquí tinch, sinó que les consideracions que acabo de fer ixen de la mateixa naturalesa de les coses, son la manifestació de la essencia de la poesia catalana, la exposició de la veritat, que tal volta no acaban d'entendre certes ànimes rudimentaries. Porque hi haja poesia catalana es necessari que hi haja Catalunya, y usant la frase d'un insigne Prelat ja difunt, es necessari que Catalunya sia catalana. La poesia es aroma y emanació de la mateixa substancia de la Patria. Ay del poble que no té poesia! Donaulo per mort. La olor d'una substancia es senyal de sa puresa y vida, mes lo corrupte y mort si ho remenau empesta; fins en lo llen-guatje comú, als extrems odorífichs de les plantes los anomeném esperit d'aquella planta. Aixís la Poesía, aixís l'Art, son un esperit que significa vida, son la olor de vida del poble de que emanan.

Considerém are, senyors, com un cop somogudes las entranyes de Catalunya ab lo moviment regionalista, registrada sa historia, considerada sa legislació y sa vida social, estudiats sos escriptors, contemplades les vides dels seus sants y analisat son antich régimen polítich; quan s'ha tingut en compte son organisme económich, la constitució de ses families, la agricultura, la industria y'l comers del país; en una paraula, quan s'ha



examinat sa vida tradicional y sa vida actual, sense deixarhi de trobar les miseries propies del humá defalliment, després d'aquesta forta interna somoguda, especie d'examen de conciencia social ó estudi de sí meteix, n'ha eixit una olor de vida: l'esperit vivificant d'una poesia no fósil, sino fortament actual y humana.

Y dich humana, porque'l Regionalisme no es raquitisme, ni un somni arcáyich d'un esperit histórich o una afició arqueològica, ni desentona ab la direcció humana que avuy porta la civilitació, sinó que sa aparició senyala un dels més espressius signes de la moderna tendencia humanitaria, del esperit popular y cosmopolítich, nova realisació del cristianisme en la esfera social y en la vida internacional dels pobles. Y si es lícit algú cop parlar de sí mateix y aduhir en ocasió solemne, com ho es aquesta, un argument íntim y personal mes de general explicació, vos diré que jo, per la rahó de tenir una professió cosmopolítica, d'estar lligar ab tots los pobles de la terra, ab tot lo llinatge humá, de sentir amor als llatins y als grechs, als eslaus y germánichs, als anglosaxons y als japonesos, es a dir, porque tinch amor al home, per aixó he consagrat una part de la meva activitat insignificant, que per vot solemne dech a Deu, a la propagació del Regionalisme.

L'home es objecte de les complacencies del Altíssim, y, de consegüent, lo respecte a la naturalesa humana, la consideració a totes les seves justes manifestacions, als seus sentiments, a les seves necessitats, a les seves costums, a les seves lleys, a la seva llengua, es a dir, lo que constituheix la substancia del Regionalisme ve a tenir la categoria d'un dret diví, y ha sigut com consagrat per la divina doctrina de Jesucrist. Perqué Aquest vingué a juntar les derreríes ab los principis, los últims temps del mon ab los primitius, la lley de la Redempció ab la Lley natural. Per aixó l'apóstol Sant Jaume (1) califica a la lley cristiana de lley de perfecta llibertat, y nosaltres també propugnám la vera llibertat popular, no la monstruosa, la del vici, sino la bella llibertat que ix de la integritat de

(1) I.—25.



la naturalesa humana, a qui'l Poder polítich deu tota protecció y defensa.

No vull jo menyspreuhar lo civilisme que en la historia humana, en la Roma clàssica y en les societats del Renaixement que volgueren imitarla, té una gloriosa historia y representa un esforç titánich del esperit humá; no'l vull jo menyspreuhar are a ses velleses, pero sí dech regoneixer que l'ha de supplantar l'humanisme, que representa la gracia divina, y es com un efecte e influencia de la lley cristiana de la qual escrigué ja fa més de sis cents anys mon angélich Mestre Sant Tomás, que era la lley natural ab molt poch més. Lo civilisme, es a dir, lo sistema que vol fer de la lley positiva'l principi y font de les relacions humanes, lo generador del dret en l'ordre de les relacions privades y familiars entre'ls homes, fou ja vensut en lo comensament del Cristianisme; l'absolutisme real y'l despotisme revolucionari l'han continuat en la vida política dels pobles, la secta socialista pugna pera ferli engolir tota la llibertat y la espontaneïtat del llinatge humá, pero'l principi cristiá, que sura, com la arca de Noé, per damunt del caos social, salvará la naturalesa humana, ab l'organisme públich que ix de les seves entranyes, servintli d'instrument lo Regionalisme. La lley regional es la lley natural; per aixó may caduca, ni es derogada; es arbre de la patria que germina y's manté y viu de la substancia d'ella, per lo qual may es massa revellit, ni massa tendre, sino que marca'l punt present, l'estat actual; sofreix, però no mor,

y ell ferm, á peu dret, fa cara  
als vents que el van flagellant,  
mes si'l malmeten y esfullan,  
may del mon l'arrancarán. (1)

Retrayent la frase del poeta alemany, y aplicantla al nostre cas, podém dir que es l'etern regional, lo principi, lo sentiment, la influencia efíca y perpetuament viva; per lo qual en aquest tems de disolució social, d'envejes y odis ferotjes de classes, de desaparició de principis, de desenganys de sistemes;

(1) M. Aguiló. «L'arbre de la Patria».



de escepticisme, perque la mentida universal s'ha fet senyora de les relacions polítiques entre'ls homes, los ulls se dirigeixen envers lo gran aglutinant que ab la suavitat y forsa propies de la naturalesa, junta y solda entre sí als diferents membres del cos social y fa circular per ells una sava de vida.

Los nostres Jochs Florals son un monument probatiu de realitat de la Poesía, de que aquesta no es una forma vaporosa y vaga, una joguina de la imaginació o una lleminaria del sentiment, un simple passatemp del poble ó una honesta recreació pera trencar la monotonía y'l fástich de la vida; lo nostre fet present, lo despertament d'un poble, lo suscitar un moviment social ab la direcció unánim envers l'Autonomisme, moviment eixit com de sa font y principi d'aquesta institució dels Jochs Florals, no sols prova la realitat de la Poesía, que ella es quelcóm substancial y al mateix temps difussiu, sino además també que'l poble es altament sensible á la Poesía. ¡Oh Poesía, no en vá els pobles t'han fet deesa! La universal y eterna atracció de la Veritat, l'establiment del regne d'aquesta en lo mon, la subjugació dels errors y mentides que després del pecat li disputan l'imperi, lo predomini social de la Veritat, s'obté per mediació de la gracia y la bellesa, segons lo gran pensament de Santa Catarina de Sena. A la séria Veritat molts li fan cara, mes la encisera Bellesa s'apodera per sugestió del nostre esperit, se'ns fica á dins, nos domina y'ns governa, y fins fa content a son vensut perque l'enamora. La Bellesa ha portat també a Catalunya la nova vida. La instauració del Jochs Florals per tothom fou aplaudida; tothom se deixá enamorar per la poesía; molts que encare no podían rebre la veritat en l'ordre de les coses socials y polítiques, alegrement la saludaren; picavan de mans perqué no veyan que ella era la missatjera é introductora d'un nou esperit, d'una nova vida, d'una renovació del país. No veyan que 'ls Jochs Florals, públicament celebrats á la capital de Catalunya, ab participació de viva simpatía per tot lo Principat, ab la cooperació de les autoritats y corporacions eclesiástiques, civils y militars, fins un día presidits per la augusta Dama que regenta la Summa Autoritat del Estat Espanyol, que



aquesta solemnitat era la proclamació y fins la promulgació autèntica de la autonomia literaria del país. Y en la vida social, en lo cos polítich, la activitat intelectual representa la funció més noble, lo principal motor que dona direcció als esperits, per lo qual la una autonomia havia de cridar la altra autonomia; y que de consegüent, si els homes de la terra com deyan el nostres passats, sabían pensar per sí mateixos, voldrían obrar per sí mateixos y, ab conformitat ab la lley de la terra, arreglarse les propies coses.

Sant Tomàs ensenya que la vida originaria y típica es la vida intelectual; aquesta veritat que formula filosóficament lo gran doctor, instinctivament la comprenen los pobles, y quan un poble sab pensar per sí mateix y s'adona del armoniós ritme vital que internament li testimonia que posseheix una vida propia, aleshores li repugna viure de gracia, y s'esforça en desferse de la impedimenta inútil que li cohibeix ses operacions naturals y necessaries.

Per aixó, senyors, os deya que, á mon entendre, l'esperit que representan els Jochs Florals es antitétich al civilisme, puig representan l'esperit de la terra, la vida que naturalment germina del país, en una paraula, que es com un predecessor ó precursor de la vida autonómica, una reivindicació de la naturalesa social. En l'Estat modern tot viu per gracia del Estat, lo país no té vida, y com no té vida, tampoch posseheix un organisme; y axó, senyors, es una veritat comunment rebuda, puig tothom parla del organisme del Estat porque desgraciadament es l'únich existent, y si'l país no posseheix un organisme, ¿es possible que visca? Lo principi autonómich es un verdader generador d'organización social: quant ell se desenrotlla naturalment en un país las diferentes institucions viuhem per sí mateixes, espontaniament, per dret propi, no per la gracia del Estat, com succeheix are fins en la institució de la familia.

Esponaneitat y autonomisme son dos termes que venen a significar lo meteix. Deu es lo més espontani de tots los sers, per aixó la esponaneitat es la gran qualitat de la poesia, de manera que per sí sola la esponaneitat poetisa; es a dir, es



font de poesia, y'ls qui pensam, com lo vell Plató, que la Belle-  
sa es la resplandor de la Veritat, y'ls que creyém, com l'inspi-  
rat David, que la Veritat es la Justicia, admetém un estética  
política y cobejam trobar en la vida pública la bellesa, la veri-  
tat y la justicia. Ja'ls jurisconsults romans admetían la *elegan-  
tiam juris*. L'art y la poesia, he dit avans, son com la olor de  
la substancia y de la vida del poble de que emanan: entre la  
vida y l'organisme hi há una relació essencial; per aixó un po-  
ble desorganizat no pot exalar la olor de la poesia.

No, no ha d'esser la nostra poesia com una flor d'estufa ó  
exótica; may la vera poesia ha estat aixís en cap poble formal,  
y menos ho ha d'esser en la terra catalana. Una poesia de saló  
ó d'etiqueta, una poesia que tota se'n va en fum com filla del  
dilettantisme, una poesia artificiosa que no passa de un joch  
d'imaginació sens cap correspondencia ab la vida real, no passa  
d'un entreteniment de gent vagarosa y es impropia d'un poble  
treballador y caracterizat pel sentit práctic com es lo poble  
catalá. L'art wagneriá s'ha arrapat tan fortament al poble ale-  
many porque es *authóctono*, consubstancial ab ell. Si la poesia  
catalana la volem també identificada ab lo poble, ha d'esser  
substancial ab lo poble. ¿Y aixó, cóm sería possible si'l poble no  
tenía substancia? Un poble que's desfá, pert la poesia. Lo poeta  
hebraich, a pesar de que les seves cansons se referían a lo més  
essencial y general del humanal llinatge, de manera que fins  
avuy, al cap de tres mil anys, encara son cantades en tots los  
pobles civilisats, servint d'adecuada expressió de sentiment en  
totes les generacions, constituhint, per lo tant, una poesia eter-  
na; 'l sagrat poeta hebraich, dich, tret de sa terra y portat á Ba-  
bilonia, penjá l'arpa als sálzers de prop del riu, y responía al  
assiri quan li demanava que cantés algún cántich dels de Sion:  
«¿Cóm voléu que cantém en terra forastera?» (1)

No us ha d'estranyar, de consegüent, senyors, que en una  
festa poética jo os vinga a parlar d'autonomisme, puig, com ve-  
yeu, la poesia es essencialment autónoma, té la lley en sí metei-  
xa; fins l'artístich poeta cortesá d'August, a poetas y pintors

(1) Psalm 136.



concedía gran llibertat. Mor la poesia a la més petita violència contraria a sa naturalesa, es una flor que se l'ha de deixar créixer allà ahont naix. Lo poeta hebraich, os deya, no pot cantar a Babilonia; y si us fa estrany que jo, propugnador de la tradició, parli d'aquesta manera; que jo sacerdot y, de consegüent, amich de lo Etern y repugnant al esperit de novetats, tan dominant en los temps de frivolitat com son los nostres, parli encomiásticament de la autonomia, os diré que la meva amor envers ella naix d'aquestes dues condicions: d'esser amant de la tradició y ministre de Jesucrist. Perque la autonomia d'un país suposa en ell la preexistencia d'una lley de vida propia, es a dir, una tradició; un país que no té lley propia d'existencia no es autònom, no es d'ell mateix, es *primi capientis*, de qualsevol que s'en apodera, de la derrera moda política, literaria y artística que's presenta. D'aquí que'ls Jochs Florals sian essencialment tradicionals y, de consegüent, catalans. No han vingut de París, ni de Berlín, ni de Londres; son los Jochs Florals de Barcelona, en l'any quaranta hú de sa restauració. Y com sacerdot amo la autonomia, y no'm sé entussiasmar ab lo civilisme ni ab los grans y esplendents centres polítichs, perquè quan contemplo la aparició social de la doctrina evangélica, quan recordo aquella batalla en que sortí vencedora la Creu de Jesucrist, l'heraut d'aquesta Constantí, era'l cap de la gent de províncies, ell mateix no era un rebrot de cap cortesá, y'l venut y son exércit, los qui volían sostenir lo principi gentílich y civilista, l'absolutisme de la lley política, eran los cortesans, los sostenidors dels privilegis y predomini de la Capital del Imperi; y quan la Creu del Redemptor, de signe d'infamia fou convertida en símbol de gloria y posada per terme y remato de la corona imperial, no li posá la má d'una patricia romana, sinó una valerosa y piadosíssima hostalera d'una llunyana província quan després hagué merescut ésser emperadora, la qui avuy venerám los cristians ab lo nom de Santa Elena. Y quan per primera vegada, desde que'l mon era mon, se reuniren homes de totas les rasses, jueus y grechs, romans y gots, árabes y galos, hispans y egipcis, africanos y persas, tractantse ab vera fra-



ternitat y mutua reverencia, sens necessitar pera res la comunitat de la lley política, fou pera definir jurídicament la divinitat de Nostre Senyor Jesucrist en lo Concili de Nicea; y quan després del diluvi de les invasions lo mon antich quedá desfet y'ls pobles espontániament s'anaren organisant sens altre influx positiu que'l de la doctrina evangélica baix la suau calor maternal de la Iglesia, veig aparéixer la autonomia com la forma social general en gayrebé tots los pobles de la nova Europa, perseverant encare avuy en la rassa predominant en la actual civilisació, la rassa més tradicional y progresiva de les existents, la anglo-saxona; y quan ara en nostres días contemplo les nacions que's van formant als nostres ulls mateixos en les terres modernament descubertes, en los grans continents de la Australia y de la América, y veig la forma autonómica com la típica que prenen aquelles noves societats ab la benévola benedicció de nostra Mare espiritual, la Santa Iglesia Romana, aleshoras jo altra vegada giro'ls ulls envers los nostres Jochs Florals, bell símbol d'autonomia de la terra catalana, igualment viva y pacífica, y'm recordo ab veneració, com d'una lley sagrada, del lema constant del gran agitador irlandés, del deslliurador de sa patria, quan deya: «ni debilitat, ni delicte.»

La poesia es un summo equilibri humá, un concert de totes les facultats, en sa més vehement activitat, presidides per la rahó; una facultat rebetle, una facultat que flaqueja, fa perdre aquell equilibri, y aleshores la obra poética, la més típica entre les obres humanes, pert aquella excelencia que tenim dret de exigirli.

Entre la obra social y la obra poética, entre la naturalesa física del mon y la naturalesa moral de la humanitat, hi há essencials relacions. La Personalitat del Llegislador Summo se manifesta que es sempre la meteixa, y la infinitat del Verb, ab lo qual ha creat totes les coses, resplandeix en la rica diversitat de lleys que ha donat a cada una de totes les existencies. Certament que sols Deu pot dirse propiament autónomo; Ell únicament es lley de sí mateix, més li ha plagut a sa bondat infinita que aquesta excelencia de la autonomia resplandís en cer-



ta manera en les naturaleses creades, y aixís ha volgut que cada cosa portás una lley propia que es com la fórmula de la seva existencia. Dels àngels, que están en lo punt més excels de la gerarquía dels sérs creats, ensenyan los teólechs que cada individuo constituheix una especie diferente; de les plantes y animals nos esplican los naturalistas la norma de ses inmensas varietats; los sociólechs, estudiosos observadors del humá consorci, troban que totes les entitats que forman la naturalesa social, families, pobles, regions, universitats, institucions econòmiques, etc., portan la propia lley en ses entranyes. L'actual Pontífice Romá ha declarat devant de la Iglesia Universal, de la qual ell es lo Cap, que families, pobles y corporacions tenían lo dret de viure. La sabiduría popular de la nostre terra ha formulat lo principi de que cada casa es un mon. Y fins Sant Pau (1), del home individual, no en lo sentit anárquich de Kant, sinó en un sentit profundament social, afirma que en l'ordre natural, quan no ha rebut la divina influencia de la Revelació, l'home es lley de sí mateix, es a dir, autónomo, porque porta la lley en les entranyes de la ánima. De manera que la Religió, la filosofia, la ciencia, la experiencia, lo sentit popular, lo dret natural lo dret diví positíu y'l dret canónich, declaran, no les ventatjes o desventatjes, no la superioritat o la inferioritat del autonomisme, que aixó fora discutible, com totes les coses de rahó que no defineix la fé, sino que estableixen lo fet legal que troban en les entranyes de la humanitat, es a dir, l'autonomisme com a lley fonamental de la humana societat.

Y fins enfonzant més la consideració en los grans principis metafísichs y cristians, y contemplant la voluntat divina legislant a totes les existencies, aixís individuals com colectives, y donant a cada una d'elles la fórmula del sér que posseheixen, essent cada cosa criada com un eco que encare ressona del Verb omnipotent, lo crit eixit de la boca del Altíssim; nosaltres, en la lley autonómica de cada sér, de cada colectivitat natural, hi veyém l'element diví de la existencia mundana, les idees, los decrets del Summo Imperant, la voluntat divina reheixint, en

(1) Ad Rom. II, 14.



mitj de les passions y dels repells dels homens, y en aquest sentit afirmám que la autonomia es la voluntat de Deu. Y per aquest mateix discurs nostre y per les arrels divines que probam que té la autonomia, podéu entendre que autonomia y anarquia son dos termens antitétichs; que autonomia no significa independència, perque tots los sérs son autónomos y, no obstant, no son independents, perque tots ells son governats, en conformitat ab la lley de ses essències, pel qui regeix totes les coses del Univers. La autonomia no es la autocràcia.

Es clar, senyors, que'ls ideals may se realisan completament en aquest mon d'imperfeció; que les més nobles y llegítimes aspiracions han de limitarse segons les circumstàncies, que com diu'l nostre refranch, no's pot matar tot lo que es gras; que les formes típiques, ovirades per la poesia y ab les quals los poetes exaltan lo sentiment popular y encenen l'entussiasme patriótich, may arriban a encarnarse ab tota sa plenitut en la patria terrenal. És cert que la societat humana está subjecta a moltes y diverses condicions. Es clar que'ls homes encara que ells se pensan governar no governan, sino que ells son los governats, y aixó'ls ha de fer humils y prescindir de imposar sa voluntat al próxim; que les reconstruccions socials son difícils y cansones, que no es aixó cosa de bufar y fer ampolles, que es més obra de la Providencia que no pas dels homens; però sempre ¡oh poetes! sens defalliment ni delictes (seguint lo principi del gran O'Connell) haveu de mostrar la resplendent estrella dels Jochs Florals, ab sos tres lluminosos raigs, la Patria, Fé y l'Amor, al poble catalá, alentantlo ab la forsa y la dolsor de la poesia en la lluyta per la vida, en revindicar lo dret de existir segons la lley de sa propia naturalesa, en proclamar que l'esperit de Catalunya no ha mort ni morirá perque es un esperit immortal; sens confondre may aquesta justa y noble aspiració ab cabories irrealisables, puig la sana doctrina ensenya que la autonomia, la lley de la casa, l'*home rule*, com diuhèn los inglesos, no significa disgregació, avansal revés, integració racional y práctica de la vida social, consolidació y matrimoni de la naturalesa y la lley y natural desvetllament de la energia pública, are sópita.



Perque l'autonomisme, la personalitat dels pobles qui tenen consciencia de sí meteixos y volen viure segons sa propia lley, y no's volen deixar desfigurar, may s'ha de confondre, senyors, ab la superbia, ab lo menyspreu envers los altres pobles. En aquest mon tothom necessita dels altres; *væ soli!*, diu l'antich profeta, ay del qui vol anar sol, que la miseria d'esperit lo matará; la compenetració dels diferents esperits es lo més potent factor de civilisació; en l'ordre natural y humá, com una lluminosa reflexió del principi sobrenatural de sa existencia, lo cristianisme, lo catolicisme, significa una inmensa compenetració d'esperits, es la religió universal, la aliansa de totes les rasses, un gloriós monument que han d'alsar a Deu tots los pobles y totes les époques baix la direcció del Sant Esperit, qui es com l'arquitecte de la obra. La comunicació d'esperits en la historia de la civilisació assenyala sempre un avens en son camí de progrés: la comunicació de la Grecia ab la India en la Edat antiga, la d'Occident ab Orient y d'Europa y Asia en lo temps mitjeval, la comunicació entre sí de tots los pobles de la terra en nostres dias, han produhit un aixamplament d'esperit que may havían endevinat ni'ls filosofhs ni'ls poetas, y que no obstant vejeren los vidents d'Israel perque miravan lo mon, no en los llibres dels sabis de la terra, sino en la ciencia del Verb etern.

Y no sols vos vull parlar, senyors, de la feconditat y forsa que dona a la civilisació la comunicació d'esperits, sinó fins també de la que dona la mateixa barreja de la sang; y puig que encare que aquí estiguém reunits gent de tots los brassos de la societat, lo motiu d'aquest aplech es literari, aduhiré l'exemple del gran doctor Sant Tomás d'Aquí per quals venas corria sang llatina y sang teutónica, y'l del iniciador del actual moviment espiritualista en l'ordre artístich, moviment que ha sortit esguerrat perque nasqué herétich, Gabriel Dante Rosetti, barreja d'inglés y d'italiá, y la insigne escriptora que en nostre joventut anomenavam Fernán Caballero, andalusa y alemanya, y fins, passant a un altre ordre, lo titá del sigle Napoleón Buonaparte a qui podriam dir galo-romá y'ls gegants bíblichs, homes de forsa y de gran anomenada en lo temps antich com diu'l Génesis,



nascuts de la unió de dues oposades rasses; tots aquestos exemples y altres que podrien alegarse proban que la potencialitat humana creix quan se juntan elements separats, que per aixó en l'ordre de la naturalesa la feconditat naix de la conjunció y en l'ordre de la gracia de la caritat que es la conjunció més íntima, més excelsa y més fecunda; y per aixó'ls pobles instintivament, en virtut d'una forsa natural, no en consecuencia de racional deliberació, s'han anat juntant sens que cap dels pobles voluntariament vulga perdre sa propia personalitat, perque en la obra de la civilisació humana una legió de pobles es més poderosa, es més humana, es més cristiana, que no pas una inmensa massa d'individuos pastada y modelada per les mans grolles dels qui han volgut posarse en lo lloch del Summo Artista, qui ha senyalat visiblement les linies de la configuració armónica del humanal llinatje.

¡Oh estética del natural organisme de la societat, quan serás visible als ulls carnals de tants mundans que s'enamoran de sistemes y formes inventades per la vanitat y la ambició humanes y no saben compendre l'ordre, la fecunditat y la bellesa del organisme més excels que ha decretat lo poder omnipotent del Criador, l'organisme social, servintse com d'instrument de la meteixa naturalesa humana! Quan serás, oh estimada Espanya, legió de pobles, tal qual t'ha fet la naturalesa, ab carácter y qualitats diferentes, formant tots plegats una summa armonía baix les ordres de la Providencia que may s'erra y que ha donat la existencia, una y varia pera qué fossis un membre interessantíssim de la Cristiandat, vivint tots fraternalment en aquesta Península, d'ahont ha eixit tanta de llum en l'ordre de la fé, de la filosofia, del art y de la civilisació en general! Perqué la varietat de caràcters, la diferencia d'aptituts, los temperaments distints, no signifcan sino ventatja, excelencia y riquesa en lo conjunt de la vida social, y'l contrast entre genialitats dels diferents pobles, Deu no l'ha posat com pedra d'escándol, per causa de discordia, sino com a principi de riquíssima y excelsa armonía; y aquesta festa, especie de festa nacional de Catalunya, no es un simulacre de guerra, sino un símbol poétich que demostra

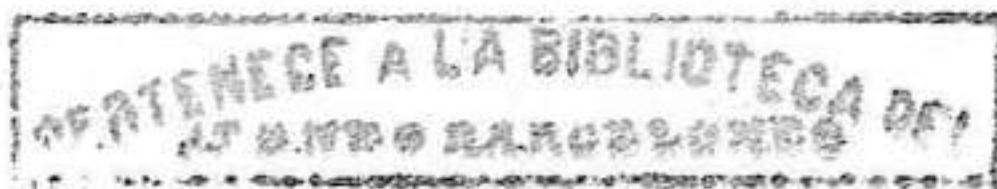


que si l'odi recrema y destrueix, l'amor engendra y edifica. L'amor a tot lo llinatge humá, l'amor particular al poble catalá, l'amor especial a tota la gent espanyola, es la noble passió que ha de caracterisar l'esperit catalanesch que bull com vi novell en l'ánima de tot lo jovent intel·lectual de la nostre terra; es clar que'l vi nou perilla de reventar, diu l'Evangelí, als bots vells, y demana bots nous; pero a nosaltres no'ns toca parlar més que del vi dols y generós de la poesia, de la excelsa amor de la bellesa. Portats d'aquesta noble afecció que en los cors cristians fácilmente se fa sobrenatural, desde joves nos allistárem al partit del amor, l' enamorament del Verb etern; y com amor y poesia son una mateixa cosa, jo que may so conreuhat l'art de la rima, me considero com en familia entre'ls poetes, y en nom de tots los companys de Consistori ara saludo als qui enguany havéu merecut les simbóliques flors que sembrava la Clemencia Isaura en les belles planes del Llengadoch. Y ara cantéu, poetes!



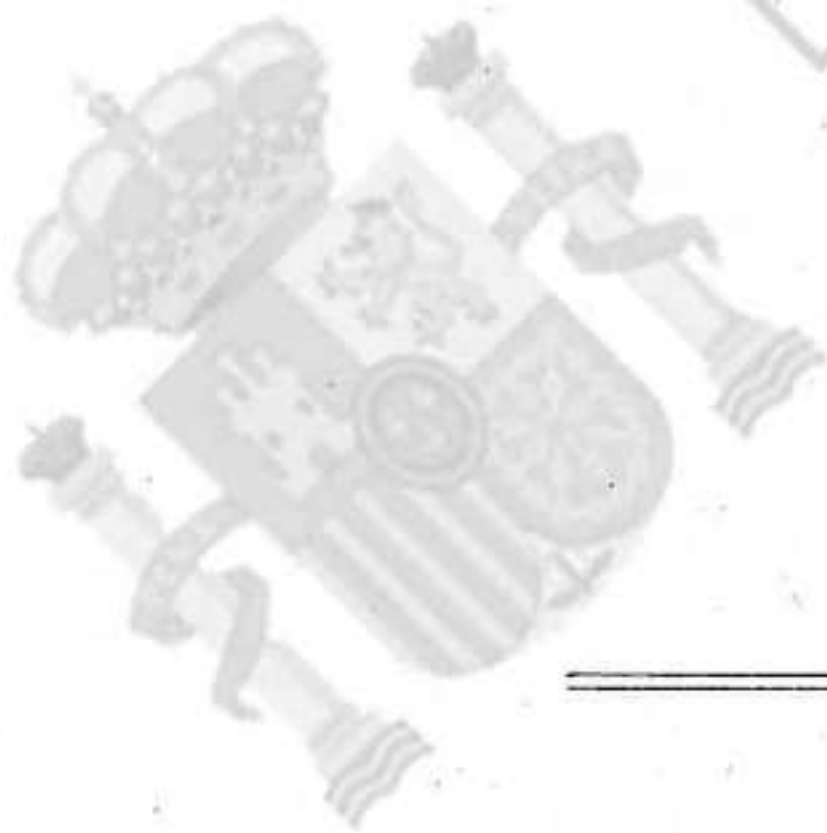


# INDEX



## PLANES

Discurs llegit en lo Certamen de la Joventut Catòlica de Barcelona l'any 1902.	V
De la fruició artística: Reflexions sobre sa naturalesa, causa, condicions y finalitat. Conferencia llegida al Círcol Artístich de Sant Lluch de Barcelona, l'any 1894. . . . .	XVIII
Del infinit y del límit en l'Art. Conferencia llegida al Círcol Artístich de Sant Lluch de Barcelona lo mes de Maig de 1896. . . . .	LV
Discurso leído en la Academia Provincial de Bellas Artes de Barcelona, en la Sesión inaugural celebrada el día 27 de Diciembre de 1896. . . . .	XCI
Del verb artístich (Comentari de Sant Tomás). Conferencia llegida al Círcol Artístich de Sant Lluch de Barcelona, l'any 1897. . . . .	CXI
Parlament fet a la festa dels Jochs florals de Barcelona l'any 1899. . . . .	CLI





MINISTERIO DE CULTURA

XIII

MINISTERIO  
DE CULTURA

